ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO
C IV 32

CHRISTIANI THEOPHILI SELLE,

MEDICINAE DOCTORIS ET PROFESSORIS, CHARITATIS NOSOCOMII BEROLINENSIS MEDICI ET REGIAE ACADEMIAE BORUSSICAE MEMBRI

MEDICINA CLINICA

SEU

MANUALE PRAXEOS MEDICAE.

EDITIO PRIMA ITALICA

IUXTA POSTREMAM BEROLINENSEM

Anni 1788.

Vol. I.

TICINI MDCCLXXXIX.

Ex Typographia Reg. Imp. Monaſterii S. Salvatoris,
Sumptibus Balthaſſaris Comini Bibliopolae.
Praeſidib. rei lit. permitt.

In immensa compendiorum medicinae practicae quantitate, numerum eorum novo quodam aucturo, graves adsint, necesse est, rationes.

Quodsi mihi hoc in libro, super natura et methodo morborum medendi, novam lucem propagare licuisset, nulla a me amplius editionis eiusdem desideraretur excusatio.

Hoc vero mihi nec propositum, nec praestandum erat. Cuius rei rationes tam in ipsa scientiae natura, quam in virium mearum defectu sunt quaerendae.

Conditio instituti nostri localis, pro curandis aegrotis, in nosocomio Charitatis, est id, quod mihi officium et necessitatem imponit, ut privatis meis institutionibus, atque ordinationibus coram factis, publicam scripto comprehensam praefigerem, per quam illae praeparari, explicari, magis constitui, melius intelligi, atque accuratius applicari possint.

Atque hoc respectu operam dedi, omne id in illa, qua fieri potest, brevitate colligere, quo ipse utor atque usus sum. Unde intervalla et mancae, quae potius nuda in medium proferre, quam cum hypothesibus precarie adsecutis implere malui.

Ceterum haec editio quarta (*a*) permulta et graviora additamenta atque emendationes accepit. Atque etiamſi hoc possessoribus editionum priorum ingratum esse debet, attamen vero hoc intuitu cuiusdam libri huius generis evitari non potest. Unaquaeque enim emendatio, quodsi ea quoque tantum negativa esset, in praxi medica praebet lucrum. Et quando medicus in emendando finem facere potest?

(*a*) Scilicet editio latina Berolinensis an. 1788.

CONSPECTUS.

MEDICINA CLINICA. Pag. 1
Constitutio morborum pathologica et therapeutica . . . . — 5
De Febribus . . . . — 5
De Febribus continentibus . . . . — 13
Febris inflammatoria simplex . . — 14
Febris putrida . . . . — 18
De Febribus remittentibus . . . . . . — 20
De Febribus biliosis . . . . — 21
Febris bilioso - inflammatoria . . — 24
Febris bilioso - putrida . . . . . — 24
De Febribus pituitosis . . . . — 25
De Febribus irregularibus . . . . . . — 27
Febris nervosa acuta . . . . . — 28
Febris nervosa lenta . . . . . — 29
De Febribus intermittentibus . . . . . — 31
Febris intermittens ex sola irritabilitate — 34
Febris intermittens biliosa . . . — 34
Febris intermittens bilioso-inflammatoria — 35
Febris intermittens bilioso - putrida — 35
Febris intermittens maligna . . — 35
Febris intermittens diuturna . . — 36
De Febrium symptomatibus . . . . . — 36
Calor . . . . — 37
Frigus . . . . — 38
Sitis . . . . — 40

Inappetentia . . . . Pag. 40
Nausea et vomitus . . . . —— 41
Flatus . . . . —— 42
Obstructio alvi . . . . —— 43
Diarrhoea . . . . —— 44
Haemorrhagia . . . . —— 45
Sudor . . . . —— 45
Debilitas febrilis . . . . —— 46
Pervigilium . . . . —— 48
Stupor . . . . —— 48
Delirium . . . . —— 49
Sopor . . . . —— 51
Convulsiones . . . . —— 52
Anxietates . . . . —— 53
Dolor . . . . —— 54
De *inflammationibus* . . . . —— 54
Angina . . . . —— 59
Peripneumonia . . . . —— 61
Pleuritis . . . . —— 65
Pleuroperipneumonia . . . . . . —— 66
Inflammatio diaphragmatis . . . . —— 67
Hepatis . . . . —— 68
Gastritis . . . . —— 70
Enteritis . . . . —— 72
Nephritis . . . . —— 74
Cystitis . . . . —— 75
Metritis . . . . —— 76
Febris erysipelacea . . . . . . —— 76
Carbunculus . . . . —— 77
De *exanthematibus* . . . . —— 77
Pestis . . . . —— 78
Variolae . . . . —— 80
Variolae spuriae . . . . —— 91
Morbilli . . . . —— 91
Rubeolae . . . . —— 93

Fe-

Febris scarlatina . . . . Pag. 94
Febris urticata . . . . , ... ——— 95
Febris miliaris . . . . ——— 95
Febris bullosa . . . . ——— 98
Aphthae . . . . ——— 98
Petechiae . . . . ——— 99
De *rheumatibus* . . . . ——— 100
Rheumatismus acutus . . . . ——— 101
Rheumatismus chronicus . . . . . ——— 102
De *morbis arthriticis* . . . . ——— 104
Arthritis . . . . ——— 105
Podagra . . . . ——— 107
De *catarrhis* . . . . ——— 108
Coryza . . . . , . ——— 110
Angina catarrhalis . . . . ——— 111
Tussis catarrhalis . . . . ——— 111
Peripneumonia notha . . . . . ——— 111
De *dysenteria* . . . . ——— 112
De *cholera* . . . . ——— 120
De *haemorrhagiis* . . . . ——— 121
Stomacace . . . . ——— 124
Haemorrhagia narium . . . . . . ——— 124
Haemoptysis . . . . ——— 125
Vomitus cruentus . . . . ——— 129
De *Fluxu menstruo vitioso* . . . . . . ——— 130
Defectus fluxus menstrui . . . . ——— 130
Fluxus sanguinis praeternaturalis ex pudendis muliebribus . . . . . ——— 133
De *gravaminibus haemorrhoidalibus* . . ——— 135
Haemorrhoides sanguineae fluentes ——— 136
Haemorrhoides mucosae fluentes . ——— 138
Haemorrhoides urethrae . . . . . ——— 138
Haemorrhoides caecae . . . . . ——— 138
De *vermibus* . . . . ——— 139
Ascarides et Trichurides . . . ——— 140

Lum-

Lumbrici	Pag.	141
Taenia	—	144
De ictero	—	147
De morbis venereis	—	151
Lues venerea	—	158
Cancer venereus	—	159
Gonorrhoea venerea	—	160
Fluor albus venereus	—	169
Bubo	—	170
Testiculus venereus	—	172
Phimosis et paraphimosis	—	172
Prostata venerea	—	173
Condylomata	—	173
Maculae et verrucae venereae	—	174
Morbi ossium venerei	—	174
De Scorbuto	—	175
De Scrophulis	—	178
De morbo anglico	—	181
Rachitis	—	181
Paedarthrocace	—	183
De exanthematibns chronicis	—	184
Crusta lactea	—	184
Achores	—	186
Favus	—	186
Tinea capitis	—	186
Plica polonica	—	187
Herpes	—	188
Scabies	—	189
Lepra	—	191
Elephantiasis	—	192
De ulceribus chronicis	—	193
Ulcus topicum benignum	—	196
Ulcus topicum corruptum	—	196
Ulcera ex acrimonia biliosa	—	200

Ul.

Ulcera venerea . . . . Pag. 200
Ulcera scorbutica . . . . . . —— 201
Ulcera scrophulosa . . . . . —— 201
Herpes excedens . . . . . . —— 201
De *Cancro* . . . . —— 202
De *Carie ossium* . . . . —— 203
De *gangraena, sphacelo et necrosi* . . . —— 206
De *Tumoribus* . . . . , . —— 209
De *Tumoribus albis* . . . . . . —— 209
Tumor articulorum rheumaticus . —— 209
Tumor articulorum scrophulosus . —— 210
Caries vertebrarum . . . . . . —— 211
De *tumoribus aqueis* . . . . —— 212
Oedema pedum . . . . —— 216
Hydrops anasarca et leucophlegmatia —— 216
Hydrops ascites . . . . —— 217
Hydrops pectoris . . . . —— 218
Hydrops peritonaei . . . . . . —— 219
Hydrops ovarii . . . . —— 219
Hydrops uteri . . . . —— 220
Hydrops scroti . . . . —— 220
Hydrocele . . . . —— 220
Hydrocephalus . . . . —— 221
Hydrocephalus externus . . . . —— 221
Hydrocephalus internus . . . . —— 222
Hydrops cerebri . . . . —— 222
Spina bifida . . . . —— 224
Hydrops articulorum . . . . . —— 224
De *Tumoribus aëreis* . . . . , . —— 225
Emphysema . . . . —— 225
Tympanitis . . . . —— 226
De *Morbis tabidis.* . . . . . . , . —— 228
De *Atrophiis* . . . . —— 229
Atrophia infantum . . . . . . —— 229
Phthisis nervosa . . . . —— 230

Ta-

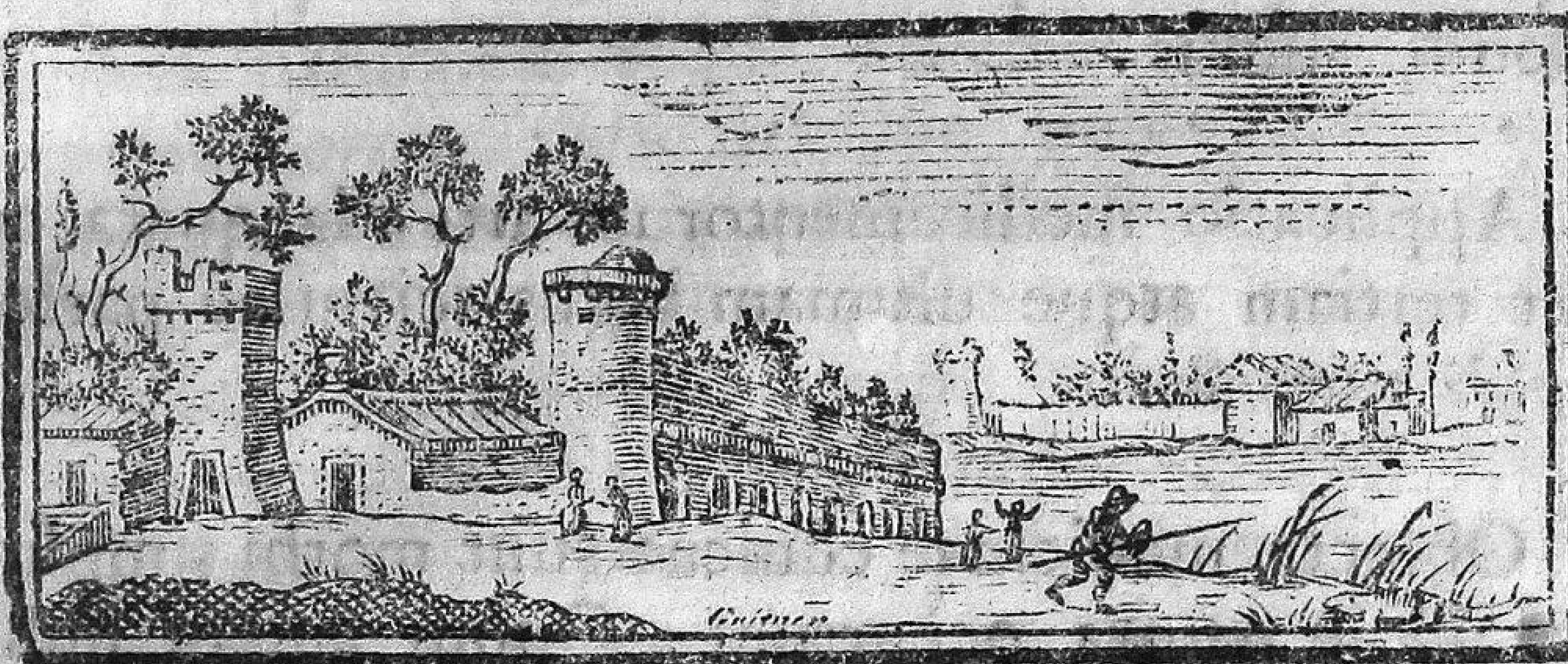
Tabes dorſalis . . . . Pag. 231
Maraſmus ſenilis . . . . —— 232
De Febribus hecticis . . . . —— 232
De Febribus phthiſicis . . . . . . —— 236
Phthiſis pulmonalis . . . . . . —— 243
Phthiſis hepatica . . . . —— 248
Phthiſis lienalis . . . . —— 249
Phthiſis renalis . . . . —— 249
Phthiſis uterina . . . . —— 249
Phthiſis meſenterica . . . . . —— 250
Phthiſis inteſtinalis . . . . . —— 250

ME-

MEDICINA CLINICA

[illegible]

MEDICINA CLINICA

Medicina Clinica singularium morborum cognitionem, diiudicationem et medendi rationem nos docet. Haec igitur in omnibus scientiis tam pathologicis, quam therapeuticis aegrotantium lecto adhibendis constat.

Morborum cognitio vocatur *diagnosis*; quae exactam systematicam atque aetiologicam determinationem requirit; hoc est, morbi non solum ab omnibus reliquis morbis differentiam, sed etiam causarum eiusdem harumque causarum nexus cum morbo ipso determinationem scire debemus. Tali quidem modo haec ars est comparata, hanc autem eiusdem conditionem non semper attingere licet, attamen vero ad hanc semper respiciendum est.

Diiudicatio cuiusdam morbi ratione eiusdem eventus appellatur *prognosis*. Vera semiotica, acu-

tis sensibus , et penetranti iudicio apti ad eam reddendi sumus.

Applicatio medicamentorum arti adaequata constituit tertiam atque ultimam huius scientiae partem, *medendi rationem*.

Obiecta medicinae clinicae sunt morbi simplices, prout illi in natura occurrunt. Quum autem nullum individuum ratione alteri perfecta gaudet similitudine, morbi quoque inter se similes esse non possunt, qui semper a natura individuali et statu aegroti formam accipiunt peculiarem. Quum porro haec differentia aeque late pateat, quam genus humanum ipsum, et saepe fit tam subtilis, ut ea nullo modo describi et percipi possit, tunc quoque fieri non potest, hanc in scientiam omnes casus recipere individuales. Cum specierum determinatione igitur hic contenti esse debemus, et varietates vel casus individuales coram aegrorum lecto solummodo scrutaturi. Qua in re differentia inter theoriam et praxin latet. Abstractum theoriae ac scientiae praebet obiectum; individuale autem est praxeos artisque obiectum.

Cognitio individualis praecipue in sensatione quadam est sita, de qua difficile notiones formare et communicare possumus. Hac in re res arti conveniens et practica scientiae medicae consistit. E signis obscuris et non satis determinatis natura et cursum cuiusdam morbi per sensationem agnoscere, semiologiae pathologicae obiectum est, ac virtus medici experientissimi praecipua.

Quod-

Quodsi in morborum singulorum divisione affinitatem naturalem sequi vellemus, tunc quoque classes morborum naturales hic nobis fundamenti loco inservire deberent, quas alio loco in medium contuli *a*). Talis autem ordo, in quo omnes morbi distribui liceret, usque adhuc semper in arte medica problema, et tantum quoad febres possibilitatem systematis talis nos delineavimus *b*). Copia morborum inter chronicos datur, de quorum causis nullas notiones distinctas habemus, quorumque ordinem igitur naturalem constituere non possumus. Divisionem igitur artificialem hic adhibere debebimus, quae tantum in differentia morborum externa est sita, verumtamen certos et in oculos incurrentes exhibet characteres, quibus morbi agnosci et differri queant.

In medendi rationis determinatione semper duo requiruntur momenta:

1) Indicantia, quae nobis in medendi ratione viam monstrant, rite determinare debemus, ut per haec tunc tam secure, quam fieri potest, methodum medendi generalem constituere possimus.

2) Inter remedia indicata solummodo talia sunt eligenda, quae circumstantiis singularibus aegroti sunt conformia.

a) *Vid.* Einleitung in das Studium der Natur-und Arzeneywissenschaft. S. 163.

b) Rudimenta pyretologiae methodicae.

Hoc ulteriori dictum quoque cognitionem peculiarem medicamentorum, mixtionis eorum congruae ac differentiae eorum effectuum una cum differentia dosium, in quibus illa sunt exhibenda, praesupponit. Hoc in unoquoque casu singulari in medium proferre, nimium esset longum. Hunc librum igitur in duas divido partes, in quarum priori ea sum constituturus, quae ad cognitionem pathologicam et therapeuticam generatim respiciunt. Pars posterior tunc destinationem medicamentorum propriam atque accuratiorem in se continebit.

CONSTITUTIO MORBORUM

PATHOLOGICA ET THERAPEUTICA.

DE FEBRIBUS.

MORBUS, in quo frigus, calor praeternaturalis, pulsus praeternaturaliter mutatus, et symptomata perseverantia, nec mere transitoria, huic aegritudini autem semper propria observantur, *febris* nuncupatur.

Hi morbi nequaquam classem quampiam naturalem constituunt; dantur enim morbi, characteribus memoratis destituti, tamen tam quoad causas, quam quoad methodum medendi cum illis perfecte convenientes. Sic morbi dantur periodici, e. g. epilepsiae, quae perfecta cum febribus intermittentibus respectu causarum et curationis gaudent similitudine.

Perplurimi motus febriles tendunt, ad materiam quandam heterogeneam e corpore eliminandam. Aut potius, partes quaedam alienae tales producunt motus, per quos natura illis sese exonerare nititur. Ea autem non semper gaudet viribus, ad hanc eiectionem perficiendam, sufficientibus.

Quodsi haec excretio revera contingit, , et morbus per eam aut tollitur, aut imminuitur, tunc ea est critica, indeque vocatur *crisis*. Materia ipsa hoc in casu appellatur *materia cocta*.

Quodsi materia egesta nullum adfert levamen, signum est, eam, aut in nimia adesse exsuperantia, aut evacuationi nondum esse aptam. In utroque casu ea nuncupatur *materies cruda*. Evacuationes tunc salutantur symptomaticae.

Insensibilis materiae febrilis eiectio dicitur *lysis*.

Quodsi materia cocta e sanguine quidem exoneratur, e corpore autem non eliminatur, sed in alias eiusdem partes, cum morbi levamine, tamen deponitur, nominatur *metastasis critica*.

Quodsi vero haec depositio sine levamine atque in locum, ubi ea alium morbum producere potest, contingit, appellatur ea *metastasis mala*.

Nonnumquam propter vires deficientes nulla fit evacuatio.

Evacuationes eveniunt imprimis per sudorem atque urinam, nonnumquam per vomitum et diarrhoeam, rarius per haemorrhagias, et longe rarissime per exanthemata.

In variolis et febribus biliosis, ubi simul qualitas humorum adest scorbutica, comparet subinde salivatio, quae quidem proprie non est critica, neque tamen est impedienda.

In omnibus febribus aut pulsus celer, aut calor praeternaturalis, aut utrumque observatur. Id igitur, quod omnibus febribus convenit, est motus sanguinis auctus.

Causa febrium proxima materia quaedam in sanguine contenta, indeque nervos irritans esse videtur.

Materiam febrilem suam sedem in sanguine

habere, evacuationes reddunt maxime verosimile.

Irritabilitatem nervorum singularem autem quoque ad producendam febrem suas partes conferre, clarum est inde, quoniam saepe in casibus, ubi certe materia febrilis non deest, nulla tamen febris oritur, atque e contrario omnes causae debilitantes atque irritantes facile febrem producunt, e. g. vulnera, animi pathemata, purgantia acria.

Materia ipsa febrilis in putredinem proclivis esse videtur. Rationes sequentes hoc faciunt verosimile:

1) Omnia remedia in febribus utiliter adhiberi solita, sunt antiseptica; e. g. salia imprimis acida, camphora et cortex chinae.
2) Victus animalis semper fere est noxius.
3) Materia eiecta semper fere est indolis putredinosae.
4) Omnes materiae putridae facile febrem excitant, e. g. exhalationes putridae, ulcera.
5) Calor in febribus putridis est quam vehementissimus, qui etiam post mortem ipsam perdurat.

Omnes febrium causae interim in systema nervosum simul agunt, et vel hoc nomine motus febriles producere possunt. Semper tamen verosimile manet, partes heterogeneas acres, inque resolutionem putridam pronas, materiam constituere febrilem, ac dispositione etiam partium solidarum praesenti, non prius excitari febrim, quam certa quaedam acrimonia in humoribus fuerit prognata.

Causae febrium remotae producuntur aut per ineptum rerum sex non naturalium usum, aut nituntur quibusdam generalibus causis, uti: inedia, conditio nutrimentorum generalis mala atque inconsueta et praeternaturalis aëris constitutio. In priori

casu producuntur *febres sporadicae*, in ulteriori autem *febres epidemicae*.

Quod ad febrium prognosin attinet, spem felicis eventus concipere licet, quodsi vires naturae ad coctionem et crisin perficiendam sufficiant. Ubi e contrario vires deficiunt, aut causa est nimium ingens, verendum est, ne illa in suo molimine superetur.

Prognosi febrium signa inserviunt sequentia:

1) Bonum est signum, quodsi vires adsint integrae, nec evacuatio prius contingat, quam materia fuerit cocta, quod raro ante diem quartum, plerumque 5. 7. 9. 11. 13. 15. 17. 21. 27. et 31. contingere solet. Hi dies appellantur *dies critici*, et si hic ordo naturae nostro aevo non amplius tam frequenter occurrat, quam olim, ratio huius rei sane in morborum complicatione continetur, quae nostra aetate est multo maior, quam olim fuit, victu tum existente simpliciori.

Coctionem esse factam, perspici potest, quodsi status spasticus remittit, et res secretae atque excretae incipiunt ad naturalem earum conditionem accedere. Quodsi e. g. loco congestionum, pulsus contracti, cutis siccae, urinae tenuis, circulatio magis adaequata, pulsus mollior et maior, urina crassior et magis oleosa fit, et sedes non sunt virides aut nimis tenues, tunc crisis cum proxima die critica potest exspectari.

2) Ubi vires materiae febrili omnino non sunt pares, symptomata ante evacuationem increscere consueverunt. Qui status vocatur *perturbatio critica*, nec quidquam ab ea metuendum est, nisi ratio virium ad cau-

sam febrilem maxime sit inaequalis, nec causa desit, cur materiam credamus esse coctam.

Sic saepe pulsus intermittens, haemorrhagiae, vomitus, vertigo et s. p. sunt criseos praecursores, atque haud raro in febribus intermittentibus, exacerbatio ultima est vehementissima; ut et in febribus continuis, durante ultima et morbum claudente exacerbatione, saepe aegroti extremos agere spiritus videntur.

Evacuationem fuisse criticam, cognoscitur, quodsi post eam symptomata mitigantur, pulsus fit naturalis, viribusque praesentibus conformis, respiratio est libera, et somnus comparet placidus. Ubi haec tantum e parte eveniunt, crisis facta est imperfecta, cuius exitus felix a viribus naturae superantibus pendet.

3) Quodsi e contrario cutis semper manet sicca, respiratio brevis atque interrupta, pulsus fiat continuo celerior, evacuationes incipiant foetorem spargere cadaverosum, infelix exitus est extimescendus. Periculosum pariter est, quodsi symptomata sibi invicem non respondent. E. g. absentia sitis lingua existente arida, aversatio acidorum in febribus putridis, pulsus, in ardore magno et circulatione sanguinis aucta, debilis.

In febrium medendi ratione res tota pendet a sequentibus tribus momentis.

1) Coctio promovenda omni, quo fieri potest, modo est investiganda. Omnia igitur, quae causam febris proximam augere

possunt, e medio sunt tollenda, uti nec ea sunt negligenda, quae ad minuendam vel tollendam ipsam causam proximam conferre possunt. Vel uno verbo, enitendum est, ut vestigia naturae febris deprehendantur, atque omnibus indicationibus satisfiat. Ubi e. g. irritatio adest externa, agendum est, ut ea tollatur. Ubi colluvies adest biliosa, ea per vomitum est educenda. Ubi plethora adest, venaesectio est instituenda. Ubi materia est acris, potus dantur attenuantes atque emollientes. Ubi proclivitas ad stases inflammatorias adest, salia media resolventia sunt adhibenda. Quaeque omnia cum adaequato respectu virium ad coctionem requirentium, necesse est, fiant.

2) Enitendum est, ut crisis promoveatur, aut saltem illi nulla impedimenta opponantur. Crisis solummodo tunc promovetur, quodsi natura viribus ad hoc requirentibus deficit, atque e certis signis scire possumus, qualem viam ea eliget, aut quae sit aptissima. Quodsi e. g. pulsus incipit, mollior et maior fieri, remedia diaphoretica applicare possumus. E contrario nihil magis, quam superfluus et non adaequatus medicamentorum usus, naturam perturbare potest. Res praecipua perplurimum ad regimen bonum respicit, quocum veteres fere omnia fecerunt. Aër si purus, minime perflans, et vix ultra septuagesimum thermometri Fahrenheitiani gradum, victus ordinandus est tenuis, refrigerans, minime nutriens.

3) Quodsi crisis contigit, et febris est sublata, viribus per remedia nutrientia ac roboran-

rantia subveniendum est, ut recidivae obviam eatur.

4) Ubi metastasis est facta, febris quidem perdurat, plerumque autem nunc naturam suam mutat, et methodum medendi singularem requirit. Tali modo e. g. febris maligna per metastasin in febrem inflammatoriam permutari potest.

Febres vario modo pro characterum ratione, ad quos respicitur, dividi possunt.

Illae primum secundum earum decursus durationem dividuntur. Febris, quae septem diebus iudicatur, *febris* vocatur *acutissima*; febris quatuordecim dierum nuncupatur *peracuta*; dierum viginti ad triginta *acuta*, atque illae febres, quae ultra quatuor septimanas excurrunt, nec sunt intermittentes, *febres* salutantur *lentae*.

Pro temporis et loci diversitate, quibus oriuntur, dividuntur:

1) In *febres epidemicas*, ubi locus integer, aut regio regni alicuius integra, semel ac simul a morbo uno eodemque invaditur.

2) In *febres sporadicas*, quae tantum singulatim et passim oriuntur.

3) In *febres endemicas*, quodsi illae tantum in regionibus et locis certis prodeunt, e. g. uti febris yellowica in India occidentali.

4) In *febres stationarias* atque *intercurrentes*. Sic e. g. pleuritis epidemice grassari et febris indolis biliosae esse potest. Passim variolae quoque prodire possunt, quae tum plerumque etiam cum febri biliosa sunt coniunctae. Quo in casu pleuritis est febris stationaria, variolae, febris intercurrens. Natura posterioris, generatim loquendo, naturae prioris se accommodat. Di-

Dividuntur porro e symptomatum praecipuorum diversitate. Sic febres vehementi cum sudore coniunctae vocantur *febres helodes*.

Distinguuntur porro in *benignas* et *malignas*, prout illae maiori aut minori periculo sunt stipatae.

Ordinantur quoque e causarum specificarum diversitate: 1) inter *febres inflammatorias*, quae cum inflammatione topica sunt coniunctae, 2) inter *febres exanthematicas*, quas exanthemata comitantur, 3) inter *febres catarrhales*, quae cum stasibus serosis oriuntur.

Denique dividuntur:

1) In *febres continentes*, quae, ita loquendo, una tantum accessione absolvuntur, ubi nulla adest remissio, nec exacerbatio.

2) In *febres remittentes*, ubi motus febriles certis temporibus remittunt, sed numquam penitus cessant.

3) In *febres irregulares*, ubi remissionibus exacerbationibusque locus est, typum tamen illis haud observantibus.

4) In *febres intermittentes*, ubi intervalla occurrunt, in quibus aeger ab omni motu febrili liber est.

Haec ultima divisio neutiquam in naturae horum morborum iura involat, sed potius tanquam summa comparationis febrium naturali nexu inter se iunctarum universalis prodit. Nos proinde hanc sequemur divisionem. Eos tamen tantum morbos febriles huc relaturi, qui nullo cum malo topico sunt coniuncti, et qui vulgo *febres simplices* vocari solent.

Ceterum in memoriam reduco, quod, quum e supra in medium relatis causis naturalem methodum

dum non sequor, perplurimi indicati morbi intuitu nominum explicationis species non sint naturales:

De Febribus continentibus.

Experientia docuit, febres eo proniores esse, uno tenore ac sine intermissione adscendere et iudicari, quo magis causa proxima in sanguine ipso continetur. In omnibus illis casibus, in quibus materia febrilis non in ipso sanguine nata est, sed semper demum in vasorum systema infertur, febres in remissiones atque exacerbationes sunt proclives. Febres ex humoribus acribus in primis viis, aut ex ulcere, aut ex obstructionibus oriundae numquam sunt indolis continentis.

Hae febres nostro aevo sunt multo rariores, quam pristinis temporibus fuisse dicuntur, quia nostra vivendi ratione primae viae tantopere debilitantur, ut hae semper fere officina materiae febrilis sint, aut saltem naturam febrium immutent. Verum tamen hae manent ideale, quod theoria necessariae determinare debet, et sine illo praxis longe vaga esset.

Felix in his febribus exitus a viribus unice pendet. Crisis semper fere contingit per sudorem atque urinam. Raro materia febrilis e sanguine in primas vias deponitur, raroque inde per vomitum aut alvum evacuatur.

Noxia igitur in his febribus sunt omnia medicamina evacuationem primarum viarum perficientia. Atque est princeps canon practicus: tanto in febribus cum remediis evacuantibus cautiores esse debere, quanto magis illae indolis sunt continentis.

Dan-

Dantur quidem febres continentes e remittentibus oriundae, colluvie in primis viis contenta in sanguinem migrante, materiamque febris continenter agentem praebente. Hic autem quoque evacuationes primarum viarum raro sunt adhibendae, in his enim casibus vires ita fere sunt debilitatae, ut illae talibus evacuationibus minime sufficiant.

Duae sunt species huius febris naturales, febris *inflammatoria* et *putrida*.

Febris inflammatoria simplex.

Haec febris ab auctoribus nuncupatur *synochus imputris* seu *simplex*. Melius et significantius vocatur ea *febris inflammatoria simplex*.

Haec febris praesertim sebiecta robusta ac sensibilia, tempestate imprimis existente frigida, tempore hiberno invadit. Ea plerumque e refrigerio nascitur, nonnumquam etiam ex irritationibus externis, e. g. e vulneribus, subinde e missione sanguinis neglecta, aut haemorrhagiis consuetis suppressis. Ea subito sine multis nunciis praecurrentibus invadit. Pulsus est durus, plenus, celer et regularis. Lingua est pura, et muco tenui duntaxat albo obducta, gustus est naturalis, urina ruberrima. Signa putredinis et saburrae primarum viarum desunt, Oritur quidem subinde vomitus, aut diarrhoea, cui tamen aut irritatio prima, aut vero materia e sanguine deposita occasionem praebet. Sanguis e vena missus est spissus, et plerumque crusta alba, viscida obductus, quae etiam propterea *simplex inflammatoria* vocatur. Symptomata huius febris sibi invicem respondent. Sitis e. g. conditioni linguae, calor pulsui est proportionatus.

Me-

Methodo medendi existente apta, raro haec febris est periculosa. Crisis praeter sudorem atque urinam fit nonnumquam per haemorrhagias, exscreationem, raro per diarrhoeam. Sudorem imminere criticum animadvertitur e secretione urinae parciori, e cute pruriente sed molli, e pulsu molli atque undulatorio. Haemorrhagiam narium criticam imminentem praenunciant rubor oculorum, gravitas in temporibus et dolores capitis. Exitu infelici fit quaedam species suppurationis universalis. Post mortem demum hoc in casu deprehenditur, omnia intestina materia purulenta esse obducta, quae e vasis sanguiferis expulsa atque illuc est deposita.

Methodus medendi huius febris requirit:

1) Ut humores, quantum fieri potest, solvantur atque attenuentur.

2) Enitendum est, ut irritabilitas partium solidarum imminuatur.

3) Opera est danda, ut transpiratio atque urina propellantur.

Ut his requisitis satisfiat, prima cura medici esse debet, ut massa sanguinis imminuatur, ut deinde restans eo facilius resolvi atque attenuari possit, et generatim ut efficaciae remediorum adhibendorum locum faciat, sequelisque eorum noxiis occurratur. Missio sanguinis proinde primum et princeps est remedium in huius febris medendi ratione. Quae vero vehementiae febris et viribus aegri debet esse conformis.

Nonnumquam sensationis aegroti et pulsus ratione debilitas adesse, et venaesectioni contraindicare videtur. Quodsi autem constitutio corporis aliter bona et robusta est, quodsi nullae imprimis debilitantes causae sunt praegressae, et constitutio

epi-

epidemica est indolis inflammatoriae, tunc credere possumus, quod vires non revera desint, sed tantum sint suppressae, atque hoc in casu venaesectio elevat pulsum et vires.

Omnibus reliquis requisitis potus duntaxat decocti avenacei cum oxymelle simplici permixti sufficiens saepe respondet, quo humores attenuantur, corpus refrigeratur, transpiratioque promovetur. Victus debet esse tenuis, aër purus, et calor tam aëris, quam cubiculi aegroti quam temperatissimus.

Ubi hoc non sufficit, nitrum quotidie a drachmis duabus ad unciam unam in auxilium adhibetur, quod in potu solvitur, atque in forma diluta propinatur. Vide *Mixtura temperans*.

Quodsi autem irritatio sit nimia, nec cutis facile reddatur humida, simulque congestiones versus caput observentur, anquiritur num adhuc missio sanguinis sit iteranda. Quodsi pulsus adhuc valde plenus, fortis et durus est, vena iterum aperitur, ac mixtura diaphoretica exhibetur. Si neque per hoc diaphoresis benigna effici possit, his remediis camphora quotidie ad grana aliquot additur, fomentationesque calidae circa extremitates et truncum fiunt.

Quodsi denique neque hac ratione pulsus fiat mollis; nec ullus sequatur sudor, vesicatoria ad suras applicantur, atque ita aut natura febris immutatur, aliamque penitus requirit curationem; aut suppuratio oritur universalis, aut evacuationes criticae et cum illis sanitas subsequuntur.

Opera dedita hoc de morbo aetiologice prius agere nolui, quam rationem eius medendi indicassem, quoniam ex hac saepe plurimum de causarum natura colligi potest.

Quae-

Quaeritur scilicet, num causa huius febris nimia humorum spissitudo sit. Hoc cum quadam veri specie e crusta sanguinis inflammatoria, secretionibusque suppressis deducere voluerunt. Quodsi interim consideres, secretiones aeque per irritationem posse supprimi, sanguinem, quamdiu is in corpore hospitatur, nulla inertiae vestigia ostendere, neque generatim circulationem sanguinis impeditam esse videri, phaenomenon crustae saepe a circumstantiis accidentalibus pendere, saepe eam desse, et semper fere in morbi vigore animadverti, et frequenter non tantum in sanis, sed etiam in aliis morbis deprehendi, qui methodo antiphlogisticae toto coelo oppositam requirant medendi rationem, plurimum haec opinio de verisimilitudine sua, quam prima fronte habere videbatur, amittit. Ut experimenta recentiora taceam, secundum quae crusta inde plane oriri dicitur, quod sanguis nimium sit tenuis, atque hinc globuli sanguinei eo citius fundum petant, lymphamque coagulabilem in superficie relinquant. Crustam inflammatoriam e lympha coagulabili constare, quae in febribus inflammatoriis maiori in copia adesse videtur, atque a cruore et sero separata in aëre coalescit, per experimenta recentiora evictum est. Haec lympha tamen semper causa febris esse potest, quum ea potius ut eiusdem sequela paulatim nascatur, atque in corpore ipso quam maxima gaudeat fluiditate.

Semper quoque hanc sanguinis constitutionem inflammatoriam observaremus, quodsi ea sequela spissitudinis eiusdem esset, in talibus subiectis, quae frequentibus tenuiorum humorum spissitudinibus laborant, quod tamen experientiae non respondet.

Causa huius febris igitur verisimiliter in acrimonia humorum peculiari est sita, quae stimulo suo circulationem sanguinis adauget, secretiones moratur, atque earum loco maiori lymphae coagulabilis secretioni ansam praebet, unde iterum iterumque fit credibile, hanc acrimoniam sedem suam in systemate vasorum lymphaticorum habere, aut certe imprimis in illud agere.

Ceterum haec febris tam sincera, sicuti eam hoc loco descripsi, rarissime contingit. Plerumque ea plus minusve ad febrem biliosam accedit. Frequentissime ea existit in nexu cum inflammationibus topicis, rheumatismis, catarrhis, disenteriis exanthematibus.

Febris putrida.

Haec febris ab auctoribus nuncupatur *Synochus putris*, a recentioribus plerumque *Synochus putrida*; a quibusdam ea febris maligna quamvis perperam salutatur. Plurimi auctorum febres cum impuritatibus putridis in primis viis, resolutione sanguinis putrida, vehementi intemperie in systemate nervoso stipatas combinant, et febrem vocant putridam. Hic nunc de ea tantum febre est sermo, in qua putredo in secundis viis generatur, cui tamen minime colluvies primarum viarum occasionem dedit, aut saltem nunc iam non ab ea pendet.

Haec febris facillime nascitur, ubi partes solidae nimium sunt debilitatae, humoresque sunt acres et resoluti. Exhalationes putridae tempestate existente calida et sicca, victu animali pravo, eam crebro producunt. Dantur etiam contagia resolutionem humorum putrilaginosam, dispositione corporis praesenti, parientia. Denique methodo

meden-

medendi minus recta ea sequela alterius febris esse potest. Hac febri fastigium suum pertingente, pulsus est celer et spasmodico-durus, calorque tam ingens, ut is contingentibus mordens esse videatur; lingua est pura, sed in siccitatem prona; sanguis forte e vena missus non facile coalescit, saepe cuticula variis coloribus ludente est tectus, humores excreti odorem emittunt acido-cadaverosum, facile haemorrhagiae symptomaticae et petechiae nascuntur. Postremo oculi obfuscantur redduntur que impuri, lingua fit nigra et dura, pulsus et vires labascunt, symptomata oriuntur nervosa, et non multo post sequitur mors.

Causa huius febris proxima acrimonia humorum ad resolutionem putrilaginosam disponens esse videtur, quae autem a scorbutica essentialiter differt.

Ea plerumque per sudorem et urinam solvitur. Petechiae rarissime sunt criticae, imprimis si illae non sunt rubrae, sed lividae, ubi illae magis resolutionem humorum universalem indicant. Quamprimum pulsus atque vires labascunt, status est periculosissimus.

Quum causa huius febris proxima in ipso sanguine sita sit, non magis hic evacuantia locum habent, quam in febri prius dicta inflammatoria continenti. Casus etiam ipse, quod in hac febre diarrhoea critica locum habere possit, non nobis ius dat ad eam arte producendam, quandoquidem hac in febre praesertim conservatio virium prae oculis sit habenda.

Missio sanguinis etiam in initio tantum febris locum habet, et quidem solummodo, ubi plethora adest manifesta.

Emetica principio possunt esse utilia, partim ad cruditates tollendas, partim ad impetum versus cutem promovendum. Nonnumquam hoc natura facit ipsa, praesertim ubi contagium evenit.

Initio diaphoretica duntaxat lenia acidula propinanda sunt. Quem in finem oxymel saepe sufficit. Ratio autem ad contagium suspicandum adest. quod nervos facile invadere posset, emetico adhibito subito enitendum est, ut transpiratio per camphorata conservetur.

In febris vigore acida exhibenda sunt mineralia, et simul enitendum, ut diaphoresis semper conservetur.

Quamprimum observatur, pulsum et vires labascere, ante meridiem cortex peruvianus cum vino praebetur, post meridiem exhibentur alexipharmaca, inter quae imprimis valeriana atque angelica insignia sunt. Vide *Potio alexipharmaca*.

Vesicatoria non prius, quam hoc in ultimo morbi stadio locum habent, quia illa irritatione sua utilia esse possunt, quae in primo stadio adhuc evitanda erant, ubi ista simul proclivitatem ad resolutionem augent, quod quidem etiam in ultimo stadio contingit, tamen propter vim irritantem superantem minus est noxium.

Ceterum evenit haec febris, uti inflammatoria, cum aliis praecipuis atque eminentibus symptomatibus, quae postea tanquam genera singularia in medium proferam.

De Febribus remittentibus.

Auctores has febres quoque vocant *synochas* seu *febres continuas remittentes*. Illae remissionibus atque exacerbationibus gaudent. Priores post evacua-

cua-

cuationes quasdam criticas nascuntur, et posteriores subinde rursus cum frigore, subinde statim cum calore aucto incipiunt. Haec exacerbationes nonnumquam sunt typicae, sed non semper, quamvis eae semper sint regulares, atque aut quotidie aut tertio aut quarto die fiunt. Quaedam inter febres acutas, aliae inter febres lentas referuntur. Nobis hîc tantum de febribus prioris generis sermo est.

Causa huius febris non in ipso sanguine prognata, sed e primis viis illuc delata esse videtur. Suspicio, quae e phaenomenis et methodo medendi confirmatur. Ex hac ratione a variis scriptoribus illae etiam *febres gastricae* sunt appellatae.

Quo magis materia morbi in primis viis contenta humoribus admiscetur, eo magis remissiones atque exacerbationes fiunt incertae, et febres tum indolis continuae esse videntur. Hic casus in ultimis febrium putrido-biliosarum stadiis, ubi initio remedia evacuantia neglecta fuere, obtinet.

In his febribus observatur in primis viis aut colluvies *biliosarum* aut abundantia *mucosarum* impuritatum, atque hoc in respectu quoque has febres consideremus.

De Febribus biliosis.

Omnes febres remittentes, in quibus abundantia bilis, tanquam perpetuum atque essentiale symptoma observatur, appellantur *febres biliosae*. Haec bilis abundantia pro sedis illius differentia duplici modo sese prodit. Bilis per varias causas humoribus nostri corporis immisceri potest, sine effusione in intestinis.

Quo in casu ea, lingua pura existente, per gustum amarum, per urinam rubicundo-flavam, per serum ex vena missi sanguinis flavum atque amarum, et interdum per colorem cutis flavum, sese prodit.

Colluvies impuritatum biliosarum in intestinis sese prodit per gustum amarum, per linguam muco flavo obductam, defectum appetitus, urinam crassam et turbidam, atque excretionem alvinam praeternaturalem. In utroque casu oriuntur symptomata nervosa, neque inflammationi verae, neque putredini, neque debilitati adscribenda.

Haec acrimonia biliosa, dispositione existente cholerica, facile nascitur post motus animi praegressos. At imprimis miasmata et contagia varia in bilem eiusque organa secretoria agere videntur, sicuti omne id, quod spasmum in abdominis visceribus producit, ad causas febrium biliosarum occasionales pertinet.

Certum est, has febres haud alia ratione, quam bile corrupta evacuata, tolli; dubium tamen esse videtur, utrum haec bilis effectus potius, an causa febris sit. Uterque casus verisimilis est, quod vero in curatione nihil mutat. Adest forsitan causa tertia, quae tamen haud alia ratione, quam etiamsi non per sublatam bilem, sed post eam evacuatam a natura superari potest.

Curatione existente apta, non semper hae febres sunt periculosae. Quod autem illae non rite cognoscuntur, facile malignae fieri possunt. Crisis praecipue per vomitum et deiectiones alvi contingit. Quemadmodum in aliis febribus crisi imminente materia appellatur cocta, ita hic dicitur ea *turgescere*, hoc est; in ventriculo atque intestinis deposita mobilis evacuationique apta esse.

Haec

Haec *turgescentia* proinde aut fit versus superiora, aut versus inferiora. Materiam versus superiora turgescere cognoscitur, si mucus super lingua incipit solvi, minusque firmiter adhaerescere; anima fit olida, nausea, inclinatio in vomitum oritur; in scrobiculo cordis sensus pressionis; extremitates algent; cephalalgia, tinnitus aurium, vertigo atque anxietates oriuntur. Turgescentia versus inferiora se prodit per gravitatem in lumbis et genubus, per distensionem abdominis, flatus et dolores abdominis, moliminaque ad deiectiones alvinas:

Methodus medendi instituitur hîc e naturae praescripto. Enitimur materiam ex humoribus ad primas vias ducere, ac turgescentem reddere, et tum promovemus eiusdem evacuationem. Prius fit per remedia resolventia, antispasmodica atque attenũantia. Sal mirabile atque oxymel simplex, atque emetica in tam parvis dosibus, ut ea nullum excitent vomitum, sunt hunc in finem utilissima (Vid. *Mixtura solvens*). In spasmis pertinacibus, quibus bilis in sanguinem ducitur, dantur sensim sensimque opiata lenia, quae semper cum remediis derivantibus coniungi debent. Quamprimum signa turgescentiae comparent, exhibetur aut emeticum, aut ducitur alvus per pulpam tamarindorum aut per cremorem tartari, prouti natura et circumstantiae requirunt. Vid. *Potio laxans*.

Febres biliosae in systemate naturali conficiunt genus, quod ex duabus constat speciebus, pro indole humorum cum ea coniunctorum. Sunt scilicet illae qualitatis vel *inflammatoriae* vel *putridae*.

Febris biliosa inflammatoria.

Hae febres plerumque tempore verno epidemice grassantur, quamvis eae saepe sporadice etiam occurrant. Per signa diatheseos phlogisticae, et colluviei biliosae sese produnt, atque ex hac ratione peiores sunt hae, quam illae, in quibus aut sola adest indoles sanguinis inflammatoria, aut sola corruptio bilis, sine insigni mutatione, atque cooperatione sanguinis.

Methodus igitur eas medendi ex utraque est composita.

Primum, quod suscipiendum est, est missio sanguinis, tam propter constitutionem inflammatoriam, quam etiam, ut hoc ipso materia ad turgescentiam aptior reddatur, atque obex ponatur, ne remedia resolventia atque evacuantia aut inflammationibus aut congestionibus ansam praebeant. Mox adhibentur medicamina iam laudata resolventia atque attenuantia, tum evacuantia, ac denique diaphoretica lenia.

Febris biliosa putrida.

Haec febris ab auctoribus maxime confunditur, et modo febris continens putrida, modo febris maligna, modo utraque, una eademque species febris vocatur. Sed distinguitur a priori per colluviem biliosam, atque a posteriori, quod symptomata nervosa plerumque ex irritatione acrimoniae biliosae nascantur, et cum evacuatione eiusdem tollantur. Tempore aestivo atque autumnali fere oritur, praesertim si exhalationes putridae aëre calido, humido, aut etiam miasma vel contagium singulare in corpus agant. Hic signa *bilis*

et

et *putredinis* deprehenduntur, hincque febris est periculosior febri inflammatoria biliosa. Missio sanguinis raro hic aut numquam habet locum, nisi magna adesset plethora, nec putredo adhuc nimium esset extimescenda, quod vero tantum prioribus diebus locum habere potest.

Ut resolventia atque evacuantia adhibentur hic acida vegetabilia, imprimis pulpa tamarindorum aut cremor tartari. (Vid. *Potio laxans*). Acida mineralia initio supprimerent resolutionem atque evacuationem. In ultima morbi periodo tamen omnino locum habent.

Vesicatoria tum demum applicari possunt, quodsi propter nimiam evacuationem inflammatio intestinorum est extimescenda, aut etiam intestina nimium sunt laxa. In utroque casu ea utiliter abdomini imponuntur.

Evacuatione peracta, enitimur transpirationem per camphorata promovere.

In ultima morbi periodo, ubi nulla amplius institui potest evacuatio, agitur ut in febri continenti putrida.

De Febribus pituitosis.

Hae febres discernuntur a prioribus; quod non tam *colluvies biliosa*, quam *pituitosa* in primis viis, et semper fere proclivitas humorum ad putredinem, aut etiam debilitas systematis nervosi singularis observetur.

Inter auctores *Sarcone* priorem speciem imprimis bene et proprie primum constituit. Ubi non tam resolutio humorum, quam potius debilitas nervorum adest, febris a quibusdam febris lenta nervosa nuncupatur. Ubi autem pituita tam mani-

festa

festa est ut hic , hoc nomen est inane . In febri , quae proprie nomen febris lentae nervosae meretur , constitutio pituitosa quidem etiam adesse potest , ea autem minime , uti hic , essentiam febris principem constituit . Non enim tantum liquores gastrici , sed etiam sanguis ipse in febri pituitosa tantopere scatet pituita , ut vel vesicatoria ipsa gluten secernant , omniaque viscera post mortem pituita fuerint obducta reperta . Ea in aëre frigido atque humido , diaeta minus salubri , atque caritate annonae oritur .

Lingua muco viscido est obducta . Cruor sanguinis e vena missi est resolutus atque cuticula tenaci mucosa obductus . Urina est tenuis et pellucida , febris non magna , et pulsus debilis atque intermittens .

Hae febres multo sunt periculosiores , quam febres reliquae putridae , quia hic activitas naturae deficit .

Missio sanguinis fere locum non habet . Ad resolutionem pituitae neque satis temporis , neque auxilii quidquam a natura habetur , statim proinde cum evacuatione incipiendum est , quae optime fit per vomitum . Ubi hoc contraindicatur , rhabarbarina cum sale ammoniaco sunt adhibenda , quia priora non debilitant , sed e contrario augent tonum , et posterius non tantum est remedium resolvens , sed simul etiam antisepticum . Vid. *Mixtura resolvens* .

Vesicatoria ad vires naturae stimulandas sunt necessaria .

Quamprimum redundantia muci est sublata , enitendum est , ut transpiratio per alexipharmaca promoveatur . Vid. *Potio alexipharmaca* .

Prae-

Praeterea victus aliquantum nutriens et roborans ordinatur, iuscula carnis cum acido citri et vino praebentur.

De febribus irregularibus.

Haec febrium classis, ut nos eam hic accipipimus, non omnes complectitur febres, quae ab auctoribus febres erraticae appellantur. Nos intelligimus sub hac tales, in quibus remissiones atque exacerbationes admodum sunt obscurae, atque irregulares, nec ullum servant typum, eoque minus faciunt intermissiones. Quo ipso omnes iam febres intermittentes irregulares ex hac classe excludimus. Praeterea hae febres ab omnibus reliquis in eo distinguuntur, quod in his debilitas atque irritabilitas systematis nervosi singularis observetur, et quod phaenomena neque inter se, neque cum causis sese manifestantibus consentiant.

Aegri sunt aut longe timidi et parvi animi, mutationibusque morbi ipsius minutissimis mortem metuunt aut credunt, se in statu periculosissimo male non habere. Dormire non possunt, tametsi neque doloribus, neque calore gaudent. Pulsus prouti circumstantiae est aut nimis bonus, aut nimis malus. Siti lingua in sicca non gaudent, aut ore humido permultum bibunt. Remedia verisimiliter indicata inverso agunt modo. Signa criseos ante coctionem prodeunt et sic porro.

Quodsi nomen febris malignae retinendum foret, hae febres, propter indolem suam occultam, periculumque praecipue malignae appellari mererentur. Aptius et significantius appellamus eas *febres nervosas*.

Causa princeps sita est aut in miasmate singulariter acri, contagioso, quod imprimis in systema

ma

ma agit nervosum, aut in tanta debilitate, atque irritabilitate nervorum, ut etiam parvae atque inobservabiles causae talem febrem producere queant. Diathesis inflammatoria, putredo, sordes biliosae et mucosae quidem eodem tempore adesse possunt, sed eae in se non continent rationem morbi sufficientem, quoniam sublatio harum causarum febrem non tollit, saepe non mitigat, atque haud raro peiorem reddit.

In his febribus omnia a viribus dependent, quae igitur in methodo medendi tanto, quanto fieri potest, sunt parcendae. Quo magis symptomata solummodo e debilitate et minime ex efficacitate febris oriuntur, eo magis morbus nomen febris lentae meretur.

Pro diversitate causarum indicatarum distinguitur ea in *febrem nervosam acutam* et *lentam*.

Febris nervosa acuta.

Haec febris plerumque aut cum proclivitate ad somnum, aut omnino cum insomnio incipit, atque in remissione observatur singularis animi deiectio, aut etiam intempestiva alacritas. Pulsus est parvus, duriusculus atque inaequalis. Lingua est alba, sicca, aspera et tremula. Inclinatio adest ad vomitum, sine signis materiae turgescentis. Vomitus bilis viridis aut atrae. Conatus adest mingendi. Urina aut est nimis crassa, fusca et foetida, aut nimium clara et tenuis. Oculi sunt rigidi aut nitentes aut insolite acuti. Facile oriuntur deliria et convulsiones. Imprimis huius febris indoles ex iam supra constituta symptomatum contradictione cognoscitur.

Causa huius febris semper fere est contagium, quamvis nonnumquam etiam sporadicae occurrant.

Illae sunt quam periculosissimae, atque in methodo medendi maximam requirunt attentionem.

Statim in initio omnia illa sunt evitanda, quae quoquo modo vires debilitare possunt. Missio sanguinis a principio in corporibus duntaxat summe plethoricis, atque huic evacuationi admodum adsuetis, in progressu morbi numquam, locum habet.

Purgantia prorsus sunt evitanda, sed e contrario statim in initio emeticum est propinandum, non solum ad cruditates forte praesentes sordesque biliosas exturbandas, sed etiam ad effectus contagii minuendos, ad transpirationemque praeparandam, quam statim per alexipharmaca promovere enitendum est. Vid. *Potio alexipharmaca prima*.

Ad irritationem internam imminuendam, viresque intendendas neque vesicatoria sunt hic negligenda.

Ubi evacuationes sunt nimiae, et tamen spasmus atque insomnium adsunt, usus opii cautus locus habet,

Ubi spasmus omnes impedit evacuationes, et cutis est sicca, balnea calida, aut, ubi hoc fieri non potest, fomentationes circa extremitates prosunt.

In insigni virium prostratione inserviunt vinum et cortex peruvianus. Diaeta aliquantum nutriens, et regimen aliquantum calidum esse possunt.

Febris nervosa lenta.

Ea in constitutione hysterica atque hypochondriaca, post multas animi passiones, aliasque causas systema nervosum debilitantes, antegressas, e. g. Onaniam, oritur. Statim ab initio in remissioni-

sionibus deiectio animi singularis, defectus virium, pulsus parvus, irregularis observantur. Calor ad tactum externum est naturalis, ad sensum aegroti ardens. Subinde sentit aegrotus in capite calorem, pedibus alget. Atque ita paulatim plura comparent symptomata, quae fere omnia sibi invicem contradicunt. Denique subito delirium placidum oritur, quod fere cum somno soporoso, atque hic cum morte finitur apoplectica.

A febri nervosa acuta distinguitur ea per divisionem accuratissimam in duo stadia, quorum prius ex levibus, sed sibi mutuo contradicentibus, perque remedia consueta non superandis symptomatibus constat, atque saepe ad diem 11 quin 15 trahitur. Stadium secundum plerumque uno dierum criticorum cum delirio, aut convulsionibus, deliquiis animi, paralysibus incipit; atque in utroque stadio insomnium plerumque est symptoma essentiale.

Causa huius febris sita est in systemate nervoso debilitato; causa adhuc superaccedens irritans variae indolis esse potest; ut plurimum ea est tam occulta, ut in curatione nulla ratio eiusdem haberi possit, quamvis etiam nonnumquam materia variolosa, rheumatica, aliaeque acrimoniae huic febri ansam praebere queant.

Crisis huius febris saepe est inobservabilis; nonnumquam fit ea per sudorem, nonnumquam per exanthema miliare album; nonnumquam sequitur metastasis in parotidem et fauces. Quodsi haec metastasis fit in pulmones, sequitur catarrhus suffocativus, atque aut mors, aut febris hectica. Est ea semper e periculosissimis.

Omnia pendent a diagnosi accurata, tractationeque prioris stadii apta, in quo quidem secun-

dum

dum omnes indicationes agendum, insimul vero enitendum est, ut viribus quam maxime parcatur: Sal lixiviosum acido citri saturatum cum tantillo aquae benedictae Rulandi mixtum, est hic maxime idoneum, quia illud materiam reddit mobilem, ad evacuationesque praeparat.

Stadium secundum eodem plane pacto tractatur, ut febris nervosa acuta, praeterquam quod hic remedia roborantia maiori in copia exhibeantur (Vid. *Potio Alexipharmaca secunda*). Vesicatoria mutentur in fonticulos, victusque permittatur animalis.

Quamprimum metastasis contigerit, succurrendum est cum remediis resolventibus, atque haud raro missione sanguinis. Febris nunc malignitatem suam amisit, atque accedit magis ad indolem inflammatoriam. Et sic in progressu unius eiusdem febris duae longo oppositae medendi methodi locum habent.

De Febribus intermittentibus.

Hae febres gaudent paroxysmis, qui intermissionem symptomatum perfectam faciunt.

Hoc phaenomenon haud alia ratione explicare novimus, quam supponendo, materiam febrilem hic non in sanguine generari, sed ex aliis locis illuc deferri. Credibile est, materiam febrium intermittentium in primis viis nasci, quia in his febribus in conditione instrumentorum concoctionis plurimum situm est momenti. Simul vero est etiam verisimile, hanc materiam saepissime adesse, nec tamen propterea febrem ab ea produci. Procul dubio proinde dispositio quaedam singularis systematis nervosi ad producendam febrim requiritur.

ritur. Quantum saltem influxum nervi in febres intermittentes habere debent, ex observationibus concludendum est, quum animi pathemata has febres producere atque etiam tollere possint, purgantia facile recidivas excitent, et cortex peruvianus nihil in his febribus valeat, quodsi is alvum ducat.

Causae harum febrium remotiores sunt cruditates, sordes biliosae et mucosae, atque nonnumquam contagium aut miasma epidemicum.

Intermissiones ipsae plerumque servant typum, cuius rei ratio ad hunc usque diem semper quaeritur.

Pro diversitate huius typi dividuntur febres intermittentes:

1) In *quotidianas*, ubi intervallum a febre liberum est horarum viginti quatuor.

2) In *tertianas*, ubi intervallum est horarum quadraginta octo.

3) In *quartanas*, ubi intervallum constituit horas septuaginta duo.

4) Extant observationes quinque, sex, septem, octo, ad novem *dierum*, quin *menstruarum*, *trimestrium* atque *annuarum* febrium intermittentium, et denique

5) Sunt hae febres saepe *duplices*; sic dantur *duplices tertianae* et *quartanae* febres.

Dividuntur porro ex anni tempestate:

1) In *febres vernas*, quae plerumque quotidianae et tertianae sunt, et

2) In *febres autumnales*, ubi illae quidem etiam sunt consuetae, sed iam plures febres quartanae occurrunt.

Distinguuntur etiam:

1) In *febres benignas*, quae nullis extraordinariis symptomatibus, nulloque periculo singulari sunt stipatae, et

2) in *febres malignas*, ubi saepius iam secundo aut tertio paroxysmo mors sequitur apoplectica.

Datur quoque magna copia morborum *periodicorum*, ubi quidem nulla symptomata proprie febrilia adsunt; ast e causis praesentibus, methodoque medendi requisita colligere licet, eos cum febribus intermittentibus eiusdem esse indolis.

Crisis earum semper fere contingit per sudorem et sedimentum urinae lateritii coloris.

Vomitu spontaneo cum frigoris accessione crisis maxime promovetur.

Bonum etiam est signum, quum exanthemata in labiis prodeunt.

Quo magis illae typum fixum servant, eo pertinaciores esse solent.

Paroxysmi anteponentes et simul imminuti signa sunt febris mox tollendae.

Saepe per febres intermittentes obstructiones inveteratae tolluntur, subinde oriuntur etiam novae, sicuti e. g. *placentae febriles*.

In magnitudine et vehementia causarum malaque medendi methodo illae nonnumquam in continentes transeunt, quae tum plerumque sunt periculosae.

Generatim in paroxysmo nihil suscipitur, quam ut sudor per diligentem potum theae e floribus chamomillae promoveatur, atque extra paroxysmos nitimur causas tollere, atque deinde systema nervosum per corticem chinae roborare. Nonnumquam crescit periculum cum quavis accessione, et tum usus corticis chinae est maturandus. Numquam tamen in accessionibus ipsis exhibetur, neque ni-

nimium brevi antea, quia is tum aut est non tam efficax, aut quoque accessionem exacerbat, aut denique obstructionibus occasionem praebere potest. Optime statim accessione finita praebetur.

Quum ego in generibus febrium constituendis libenter ad differentiam earum naturalem respiciam, neque hic divisionem vulgarem secuturus sum, quum e paroxysmorum diversitate discernuntur, sed potius diversitatem naturae earum sum consideraturus.

Febris intermittens e sola irritabilitate.

Haec febris nonnumquam sporadice in corporibus maxime irritabilibus post quamvis enervationem, aut quoque in epidemiis grassantibus occurrit. Hic omnia causarum materialium crassarum signa deficiunt; illae sunt plerumque fere tertianae, tractatione convenienti minime periculosae, atque raro ad curationem earum quidquam aliud, quam corticem requirunt peruvianum.

Febris intermittens biliosa.

Haec febris more consueto tempore vernali grassari, et tertiana esse solet. Signa impuritatum biliosarum plerumque sunt manifesta, aut simul sub frigoris accessione vomitus spontaneus biliosus oritur. Haec ceterum est mitissima atque frequentissima febrium intermittentium.

Hic naturae vestigia sequimur. Sub frigoris accessione aut paulo ante exhibetur emeticum, et saepe per hoc iam prorsus tollitur febris. Quod nisi fiat, in intervallis intercalaribus cortex peruvianus praebetur.

Febris intermittens bilioso-inflammatoria.

Haec febris a febre intermittente solummodo biliosa signis inflammatoriae dispositionis sic satis sese manifestantibus distinguitur. Illae more consueto sunt tertianae duplicatae, temporeque vernali grassantur.

Per curationem incautam, usumque corticis chinae nimium maturum, facile hae febres transeunt in continuas.

Secatur proinde vena, atque in initio agitur ut in febre continua bilioso-inflammatoria. Post sufficientem duntaxat humorum attenuationem et bilis evacuationem cortex chinae habet locum.

Febris intermittens bilioso-putrida.

Sicuti praecedentes vernali, ita hae occurrunt tempore autumnali. Subinde ut quotidianae et quartanae, haud raro vero typo tertianae comparent. Hic proclivitas ad putredinem observatur, atque illae facile in febres continentes degenerant. scopo resolvendi hic praesertim sal ammoniacum locum habet, atque evacuatio bilis est maturanda, ut cortex chinae mature, attamen tuto possit adhiberi.

Febris intermittens maligna.

Causa remotior hic plerumque est contagium, nec tamen semper. Saepissime ea paroxysmos facit quartanos, quorum tamen iam secundus aut tertius haud raro finitur morte apoplectica.

Statim in primo intervallo copiose hic cortex chinae exhibendus est, ad accessionem futuram

evitandam. Durante paroxysmo ipso theriaca a drachma una ad duas spatio horarum duodecim eximii est usus.

Febris intermittens diuturna.

Raro febris tertiana ducitur in longum. In quotidianis et quartanis saepius hoc observatur. Hic plerumque obstructiones abdominis pertinaces adsunt, quae, nisi illae tollantur, facillime hydropem aut febrem tabidam post se trahunt.

Momentum methodi medendi imprimis vertitur in obstructionum sublatione, quae optime perficitur per largum et cônstantem sulphuris antimonii tertiae praecipitationis et mercurii dulcis usum. Pulvis D. *Iames* in anglia tam celebris e calce antimonii atque arcano corallino consistit.

Quo facto roborandum est systema nervosum per usum corticis peruviani frequentem, ad recidivas facile eventuras praecavendas. Vid. *Cortex chinae*.

Saepe tamen etiam tantum debilitas nervorum, et proclivitas ad motus spasticos adesse videtur, atque hoc in casu opium cum cortice chinae permixtum praestantissimum praebet usum. Nisi hoc sufficiat, opium in accessione ipsa, frigore finito, exhiberi potest, quod tum sudorem producit benignum, atque partes suas ad accessiones sequentes imminuendas et tollendas confert.

De Febrium symptomatibus.

Quandoque unum aut alterum symptomatum febrilium singularem requirit censum, et medici, qui non semper totum prae oculis habent, saepe

hac e causa a recta via sunt deducti, ut ex febribus, symptomate aliquo insigniter notabili comitatis, singulares facerent species; methodus, quae, quodsi eam pro norma eligas, multitudinem morborum singularium in infinitum augeret, eoque ipso medico tironi ad nimium confusas atque incertas ideas occasionem praeberet.

Hic unumquodque symptoma tantum in eo consideremus, quoad hoc per causas producitur aut augetur, quae minime ad morbi essentiam pertinent. Respectus therapeuticus ad talia symptomata salutatur *curatio symptomatica*.

Calor.

Sine motu nullum possibilem esse calorem, veritas in physicis evicta est. Quum proinde in febribus circulatio sanguinis aucta adsit, sequela omnino naturalis esse videtur, calorem oriri debere auctum. Quodsi autem per hoc homines seduci se passi sunt, calorem e partium fluidarum attritu ad partes solidas exponere, id est e sanguinis attritu in vasa, una quidem causa est adlata, longe tamen abest, ut omnes adlatae fuissent. Saepe multum adest caloris, pulsu existente vivacissimo. Verisimile est, plus hic in motu intestino, quam in progressivo situm esse momenti, atque ille sine posteriori adesse potest.

In diagnosi caloris febrilis quoque non solum in externum scrutatoris tactum, sed etiam in aegroti sensationem est respiciendum. Saepe thermometrum nullum magnum indicat calorem, ubi aegrotus a calore anxioso vexatur. Circumstantia, cuius neglectus saepe ad rixas de variorum remediorum effectu ansam praebuit.

Febris calore insigniter aucto et constante comitata ab auctoribus *causus* seu *febris ardens* est denominata.

Sine calore nulla crisis locum habet, quodsi autem is est nimius, is inflammationibus atque resolutioni humorum, alias non consecuturis, occasionem dare potest. Facile quoque per eum excitantur sudores symptomatici atque adeo inutiles ac noxii.

Praeter causas febrium universales calor per plethoram, per obstructionem alvi et per regimen calidum augeri potest.

Quodsi proinde causis universalibus occurratur, neque tamen calor superari possit, vena, plethora praesente, est secanda, alvus per enemata aperta est servanda, et regimen ordinandum frigidiusculum.

Frigus.

Frigus distinguitur in *perfrigerium*, *horrorem* et *rigorem*.

Perfrigerium seu *horripilatio* semper frigore externo est stipatum. Hoc plerumque est febris atque eius exacerbationum initium, atque hoc in casu evanescens. Quodsi vero perdurat, aut insignis debilitatis, aut putredinis et gangrenae est sequela. In utroque casu ars, praeter generalia, nihil efficere potest.

Horror quoque saepissime est paroxysmi cuiusdam initium, nec semper cum frigore externo coniunctus. Extra paroxysmorum tempus is plerumque mutationem singularem e. gr. excretionem criticam, haemorrhagiam, transitum inflammationis in suppurationem, indicat.

In utroque casu, ad illis occurrendum, nihil suscipere licet.

Rigor frigus cum rigiditate nuncupatur, isque est symptoma periculosissimum, quoniam is facile obstructiones pertinaces et concretiones polyposas efficere potest.

Enitimur hoc ultimum per potum calidum vino permixtum, et per frictionem artuum cum vino atque aquis aromaticis tollere, ad stagnationes in intestinis perniciosas praecavendas.

Interdum nimis magna humorum congestio indeque motus eorundem diminutus originem ducens est frigoris causa, quum tum requisita remedia evacuantia sint adhibenda.

Quodsi frigus extra paroxysmos absque aliis criseos aut suppurationis signis compareat, semper fere est morbi ingravescentis gangraenaeque imminentis signum.

Quum calor e motu memorato progressivo explicabatur, frigus e partium fluidarum stagnatione deducere voluerunt. Sed adest saepe calor externus, et pulsus celer cum frigoris sensu. Multo certius is ex irritatione peculiari explicari potest, quum is saepe oriatur, dum nervi irritantur, e. gr. in partu, aut quum calculus e vesica urinaria in urethram ingrediatur.

Febris, in qua cum frigore externo caloris adest sensus, ab auctoribus denominata est *febris leipyria*; ubi calor externus cum frigore interno adest, *febris epiala*, ubi durante calore extemplo subinde frigus exoritur, *febris phricodes*, et ubi tam externum quam internum frigus perseverat, *febris algida*.

Sitis.

Sitis oritur, quum per irritationem secretiones supprimantur; aut per respirationem nimium frequentem et celerem, quod utrumque etiam per causas febrium generales efficitur.

Ea est periculosa, quodsi extingui nequit, et tamen lingua est humida. Malum pariter est omen, si aegro nullus amplius potus placere incipit, et tanto peius, si is potus acidos fastidit. Pariter est periculosum, quodsi aeger lingua arida bibere recusat, et quodsi is generatim potum aversatur, haec est periculosa *hydrophobia spontanea*. Longe omnium periculosissimum est, quodsi potus per nasum regurgitat, aut cum strepitu descendit.

Generatim nulla adest ratio, aegroto siti urgenti ad bibendum non permittere. Potus tantum reliquis indicationibus et circumstantiis respondere debet. In febribus inflammatoriis potus tenues atque aperientes, in febribus biliosis mucosi, in febribus putridis acidi, in febribus malignis inserviunt analeptici. A potu frigido quoque minus est extimescendum, quam more consueto creditur, quoniam ardor febrilis perdurans alias consuetas potus frigidi sequelas subito rursus tollit.

Praeterea nihil ratione huius systematis suscipere licet, quoniam illud a febris natura pendet. Ubi interim spasmus est nimius, enitendum est, ut omnes stagnationes tollantur, remediaque exhibenda sunt antispasmodica.

Inappetentia.

Defectus appetitus est fere symptomata febrium universale. In morbis duntaxat phthisi-

cis , et quibusdam febribus intermittentibus appetitus manere potest .

Febri sublata facile is remediis amaris et roborantibus restitui potest .

Nausea et vomitus .

Utraque symptomata gradu tantum a se invicem distinguuntur .

Illa semper ab irritatione ventriculi atque oesophagi oriuntur . Huic irritationi occasionem praebent aut sordes in ventriculo praesentes , aut miasma contagiosum , aut parvae causae in singulari ventriculi irritabilitate , aut inflammatio eiusdem partiumque illi adiacentium , et denique quoque irritationes consensuales , e. g. morbi cerebri et renum .

Generatim regula valet , vomitum sublevare , tam diu per eum impuritates evacuantur , vires non nimis vehementer debilitantur , et partes adficientes non nimis admodum irritantur .

Ubi ceterum sordes adsunt , cogitandum est de iis educendis ; miasmata contagiosa optime per remedia diaphoretica educuntur ; ubi irritatio adest peculiaris , potio Riverii , opiata lenia atque vesicatoria ventriculo superimposita prosunt . Ubi inflammatio adest , agitur ut in gastritide inferius adducenda ; ubi irritatio e renibus evenit , enitendum est , morbus eorum ut tollatur , atque ubi irritatio e cerebro fit , symptoma utplurimum est insanabile , aut saltem pendet a laesionis conditione , cuius diagnosis et curatio alibi docebitur .

Ubi vires concoctionis debiles atque liquores ventriculi praeternaturaliter sunt constituti, facile aër fixus et corruptus in tanta copia evolvitur, ut is resorberi nequeat, sed per distensionem, quam is in ventriculo atque intestinis facit, omnis generis molestias creat, symptomataque febrilia consueta exacerbat.

Quodsi hic aër exitum sibi per oesophagum parat, vocatur *ructus*. Si in intestinis motus producit, qui exaudiri possunt, appellantur illi *borborygmi*. Si totum abdomen ab eo distenditur, vocatur illud *meteorismus*.

Causae sunt:

1) Debilitas ventriculi atque intestinorum singularis.

2) Motus harumce partium spasmodici, quibus adsimilatio turbatur, atque evolutio aëris promovetur, exitusque eiusdem impeditur.

3) Errores diaetetici, quibus cruditatibus et spasmis occasio praebetur.

4) Defectus bilis, quo tamen praesertim adsimilatio perficitur.

5) Obstructio alvi, qua paucis flatibus nascentibus exitus obseratur, atque ita motibus spasticis adeoque generationi plurium flatuum ansa praebetur.

Contra debilitatem ventriculi intestinorumque vix prius quidquam, quam in febris fine, per medicamenta amara suscipi potest.

Motibus spasticis praesentibus solvenda sunt pharmaca in aquis antispasmodicis, e. g. in aqua menthae aut chamomillae, atque aliquantum spiritus nitri dulcis est addendum.

Erro-

Errores diaetetici sunt evitandi, cruditatesque secundum circumstantias per emetica aut laxantia lenia sunt evacuandae.

Defectus bilis varias causas agnoscere potest, quae, nisi illae cum febre tollantur, postremo curationem requirunt singularem, quae inferius in sectione de ictero docebitur,

Obstructio alvi per enemata carminativa e floribus chamomillae cum foeniculo aut cumino est tollenda.

Quodsi indurationes in abdomine inveteratae, quae vehementia febris exulcerantur, aut generatim ulcera antiqua adsunt, facile copia aëris in illis producitur, quae tum non tantum difficillime tollitur, sed etiam de integro progeneratur.

Obstructio alvi.

Raro alvus in febribus naturaliter est aperta. Aut diarrhoea, aut obstructio adest.

Obstructio saepe est causa anxietatum, dolorum capitis, vertiginis, vomitus, delirii et proclivitatis ad soporem, quare ea omnem meretur attentionem.

Causae obstructionis sunt:

1) Secretiones generatim impeditae. Ubi sitis adest, alvus libenter obserata esse solet.

2) Secretiones aliae auctae. Ubi vomitus aut sudor adest, facile deiectio alvina emanet.

3) E pari ratione alvus est obstructa, exanthematibus aut haemorrhagiis imminentibus.

4) Debilitas intestinorum.

5) Defectus bilis.

6) Defectus alimentorum.

Generatim ibi tantum alvus est aperienda, ubi ex obstructionibus molestiae observantur.

Irritatio utplurimum e causis febris generalibus oritur, et cum illis tollitur.

Ubi vomitus adest symptomaticus, contendimus eum sistere. Sudori symptomatico occurritur methodo medendi generali et regimine frigidiusculo.

Exanthematibus atque haemorrhagiis imminentibus prorsus quieti manemus, quodsi causae adsunt, ut eas criticas esse credamus.

Reliquis tribus causis tantum in febris fine mederi possumus; curatio palliativa per fomentationes atque enemata suscipitur.

Diarrhoea.

Non hic agitur de diarrhoeis criticis, sed tantum de symptomaticis, quibus vires franguntur, atque evacuationes verae criticae impediuntur aut difficiles redduntur.

Diarrhoeam futuram esse criticam, e signis turgescentiae praegressis est diiudicandum.

Diarrhoeae symptomaticae praeter causas febrium universales oriuntur:

1) A cruditatibus.

2) A nimia intestinorum irritabilitate.

3) Quodsi vasa lactea propter circulationem sanguinis impeditam per systema venae portarum non satis resorbent.

4) Quodsi aliae evacuationes spastice sunt suppressae.

Ubicunque diarrhoea nullum febris levamen efficit, enitendum est, ut illi modus imponatur.

Cru-

Cruditates evacuantur, irritabilitas intestinorum per cataplasmata atque enemata emollentia, et pro circumstantiarum ratione opio sedatur, sudore atque urina impeditis exhibentur diaphoretica atque diuretica lenia, et simul adhibentur vesicatoria, atque ubi obstructiones adsunt, enitimur eas, febre sublata, reserare.

Haemorrhagiae.

Haemorrhagiae saepe sunt criticae, saepe etiam symptomaticae.

Haemorrhagia critica contingit plerumque per nares. Raro evenit ea ante quartum diem. Signa eius prognostica sunt oculi rubri, gravitas in temporibus, vertigo atque obscuritas oculorum; cephalalgia, dolor nuchae et pruritus narium.

Causae *haemorrhagiarum symptomaticarum* praeter febrium generales sunt sequentes:

1) Plethora vasis existentibus laxis.
2) Circulatio sanguinis in abdomine impedita.
3) Obstructio alvina.

In primo casu pertunditur vena, quodsi haemorrhagia est insignis, nec febris est indolis putridae.

In casu secundo enitimur per cataplasmata emollientia abdomini imposita, per hirudines ad intestinum rectum applicatos, atque vesicatoria abdomini adhibita, circulationem sanguinis rursus liberam reddere.

In casu tertio contendimus alvum reserare.

Sudor.

Sudor ante coctionem materiae exortus, semper est symptomaticus.

Su-

Sudor criticus annunciatur per secretionem urinae imminutam, per cutem mollem, prurientem, et pulsum mollem, undulatorium.

Sudores, qui igitur simul in febris initio occurrunt, plerumque sunt symptomatici. Nonnumquam autem nulla coctio est necessaria, atque enitendum est, ut simul in initio per remedia diaphoretica materia e corpore eiiciatur. Hoc est casus in febribus malignis contagiosis.

Febres, in quibus *sudores symptomatici* frequenter occurrunt, a veteribus appellatae sunt *febres helodes*.

Observatus est morbus contagiosus, qui cum sudore mirabiliter aucto est coniunctus, atque spatio viginti quatuor horarum aut occidit, aut sanitatem reddit. Morbus sub nomine *sudoris anglici* est notus.

Sudor symptomaticus praeter causas febrium generales oritur:

1) In nimia cutis laxitate.

2) In regimine nimium calido.

3) Quodsi excretiones reliquae sunt impeditae.

In primo et secundo casu regimen frigidiusculum est servandum, atque in tertio excretiones reliquae per remedia lenia sunt restituendae.

Debilitas febrilis.

In quovis morbo febrili laborant vires. Sed ubi vires ad coctionem et separationem materiae desunt, aut languoris sensus adest insolitus, vocatur *prostratio virium*.

Haec virium prostratio plerumque in febribus nervosis adest, et quum hae sint admodum malignae, prostrationem virium pro charactere malignitatis habere voluerunt. Ea autem non raro

etiam

etiam in aliis febribus locum habet, ubi ea emetico tolli potest, atque ita pro idiotis est maligna. Probe itaque casus sunt distinguendi, ubi vires revera desunt, atque ubi eae tantum sunt suppressae. Prius habet locum in febribus nervosis, posterius locum habere potest in febribus simplicibus inflammatoriis, ubi missio sanguinis vires rursus restituit.

Ceterum numquam fere quidquam ad vires allevandas, praeter methodum medendi generalem, institui potest. Ubi vires humores moventes desunt, frictio lenis et pressio partium carnosarum prosunt.

Quodsi debilitas non est constans, sed tantum subito invadit et mox evanescit, vocatur illa *defectio animi* s. *lipothymia*.

Causae defectionum animi in febribus sunt aut defectus virium universalis, ita ut illae per molimina ad coctionem atque crisin oriantur; aut etiam evacuationes nimium vehementes, quibus massa sanguinis admodum est imminuta.

In priori casu multum adest periculi, quin tam crisis difficulter perficitur, nisi forte defectiones animi non tam e defectu virium vero, quam ex irritabilitate singulari oriuntur.

In posteriori casu minus sunt periculosae, immo haud raro bonum est signum, ut e. gr. post missionem sanguinis in febribus inflammatoriis.

Hic etiam indicationes universales pro norma sunt adsumendae, nec facile pro illis seorsum quidquam faciendum, praeterquam quod enitendum est, ut crisis generatim promoveatur, atque hunc in finem vires, quantum illud indoles febris patitur, sustententur.

Per-

Pervigilium .

Pervigilium diuturnum quoque *agrypnia* salutatur .

Causae sunt :

1) Circumstantiae , quae in sensus externos agunt , et per nimis vivacem influxum somnum impediunt .
2) Dolores .
3) Regimen nimis calidum .
4) Plethora .
5) Spasmi .
6) Obstructio alvi .

Quodsi pervigilium e spasmis oritur , diuque perdurat , facile sequitur *delirium* . Constans fere est symptoma febrium nervosarum , praesertim in stadio priori .

Quodsi distractiones externae somnum impediunt , hae sunt permutandae . Nonnumquam iam mutatio cubilis sufficit ad somnum promovendum , imprimis si aegri sibi persuaserunt , se in loco alieno esse .

Contra dolores raro quidquam seorsum suscipi potest .

Plethora praesente pertunditur vena , aut hirudines temporibus applicantur .

Contra spasmos vesicatoria plerumque prosunt . Cum cautione sufficienti opium adhibetur .

Denique enitendum est , ut alvus servetur aperta .

Stupor .

Stupor est deiectio animi insolita , et plerumque symptoma febrium nervosarum . Is autem quoque ex oppressione virium nasci potest , e. g. a plethora , saburra impuritatum in primis viis . Nihil prae-

praeterea seorsum contra illum suscipi potest. Indicat interim vesicatoria.

Delirium.

Delirium distinguitur in illud, quod tantum in exacerbationibus observatur, atque in illud, quod perdurat. Posterius semper est periculosius, quam prius.

Delirium evanescens dicitur *paraphrosyne*. Delirium constans aut est tantum delirium tranquillum, et tum appellatur *delirium tranquillum*, aut est cum gradu rabiei aliquo coniunctum, et tum nuncupatur *phrenitis*.

Auctorum plurimi phrenitidem ab inflammatione meningum deducunt, atque adeo eam inter morbos inflammatorios referunt. Certum autem est, in febribus biliosis atque nervosis saepissime occurrere delirium constans, quod frequenter subito per haemorrhagiam narium aut diarrhoeam solvitur, ubi proinde nullam inflammationem in cerebro suspicari licet. Neque sectiones cadaverum saepe ullum vestigium inflammationis meningum habent, ubi tamen delirium observatum fuit constans, uti saepe insignes inflammationes non solum meningum sed cerebri ipsius deprehensae fuerunt, ubi nullum vestigium delirii notatum fuit.

Ad signa delirii imminentis pertinent vehementes capitis auriumque dolores a non manifestis causis, profunda et tarda respiratio, pulsatio in abdomine fortis, inconsuetae actiones et vehementia in loquela et motibus, imprimis oculorum. Quodsi cum talibus signis exacerbatio magna in die critico occurrit, delirium est extimescendum.

Causa delirii generalis semper est irritatio systematis nervosi vehemens, aut debilitas eiusdem in-

insignis. Praeter causas febrium generales, etiamsi non produci, tamen augeri et promoveri potest:

1) Per plethoram.

2) Per nimiam sensibilitatem.

3) Per pervigilium et virium contentionem.

4) Per alvi obstructionem.

5) Per exanthemata retropulsa.

6) Per enervationem a medicamentis nimiam.

7) Per vermes, atque inter hos imprimis per taenias in febri acuta delirium furiosum produci potest.

In primo casu secanda est vena, aut saltem scarificationes ad nucham, et hirudines ad collum applicandi.

Sensibilitas immodica imponit nobis necessitatem, in applicatione medicaminum pharmaca nimis irritantia evitandi.

Nimiam aegrotorum vivacitatem conamur per alloquia delinire, et previgilium tractatur, ut superius est dictum. Contendimus alvum servare apertam, et tensiones in abdomine conamur per unguenta emollientia et vesicatoria tollere.

Exanthemata retropulsa nitimur per vesicatoria, epithemata emollientia, balnea et diaphoretica lenia revocare.

Ubi virium prostratio adest magna, praebetur victus nutriens et vinum.

Taeniis praesentibus nihil, durante febri, suscipere licet; saepe ipsa febris optimum est remedium mortiferum contra illas.

Ceterum initendum est, ad aegrotos non adhuc magis irritandos, ut eorum ideis atque actionibus tantum, quantum fieri potest, respondeamus, quo haud raro tranquilli fiunt.

Febris, in qua statim ab initio proclivitas ad somnum adest, dicitur *febris soporosa* seu *comatosa*. Ubi somnus adest perpetuus, e quo aegri excitari possunt, appellatur *coma hypnodes*; ubi aegri soporem tantum apparentem habent, vocatur *coma vigil*; quodsi aegri possunt excitari, nec tamen ad se redeunt, sed delirant, atque in somnum continuo recidunt, est *lethargus*; et si somnus constanter est profundus, nec aeger ullo pacto potest excitari, est *carus*.

Causae sunt:

1) Defectus virium, post nimis perdurantem earum contentionem aut post nimis largas evacuationes.

2) Causae irritantes, ut vermes, impuritates biliosae et mucose, acrimoniae exanthematicae.

3) Abundantia humorum qua vis nervosa supprimitur.

4) Pus aut sanguis in cerebro extravasatus, quo id comprimitur.

In plurimis febribus oritur sopor post deliria constantia aliaque symptomata nervosa imprimis in subiectis iunioribus. Dantur etiam febres intermittentes, quarum exacerbationes cum sopore incipiunt. Carus plerumque per aliquot tantum dies durat.

Semper est symptoma periculosum, quodsi illud perduret, nec forte tantum a virium suppressione aut irritatione admodum crassa, uti vermibus atque his similibus, producitur.

Sinapismi et vesicatoria optima hic post remedia generalia esse censentur. In virium defectu inserviunt cardiaca atque anodyna. Ut causae irritantes et vires vitales supprimentes indicationum duce tollantur, enitendum est. Ubi signa humoris

in cerebro extravasati adsunt, trepanatio est applicanda. Ubi accessio est periodica, usus corticis peruviani est maturandus. Minimum hic temporis dispendium adfert mortem.

Convulsiones.

Quivis motus fibrarum muscularium praeternaturalis appellatur *convulsio*, contractio aliarum fibrarum et vasorum autem *spasmus*, licet haec distinctio denominationum non accurrate observetur, quandoquidem contractio musculorum faciei nuncupatur *spasmus cynicus*. Motus tendinum manus involuntarii dicuntur *subsultus tendinum*. *Tremor* est quaedam convulsionis species. *Singultus* est diaphragmatis convulsio. Huc etiam *oscitatio*, *sternutatio* et *tenesmus* pertinent.

Causa antecedens est semper debilitas atque irritabilitas nervorum singularis. Irritatio ipsa producitur aut per causas febrium generales, aut viribus exaustis leves causae illi ansam praebent.

Convulsiones igitur in febribus sunt extimescendae, si tempus criseos imminet, et vires aut a natura aut per praegressum diuturnum pervigilium vehementer sint debilitatae.

Iuniora atque irritabilia subiecta proniora sunt ad convulsiones, quam seniora et phlegmatica. Ex eadem ratione in posterioribus multo sunt periculosiores quam in prioribus. Quodsi febris summum fastigium iam superavit, aut tamen superata esse videtur, semper sunt periculosissimae. Illae etiam sunt perniciosiores, si illae e viribus oriuntur exhaustis, quam si materia adest crassa, facileque exturbanda; ita sunt e. gr. singultus, spasmus pharyngis et subsultus tendinum, e priori causa signum mortis appropinquantis; e contrario ster-

nu-

nutatio ante crisin bonum plerumque est signum.

Plerumque convulsiones in febribus cum delirio sunt coniunctae. Interea in praxi mea casus contigit, ubi aeger optima in conscientia continuo cum brachiis et manubus, uti in chorea S. Viti, laboravit.

Methodus medendi convulsionum atque spasmorum e causis febrium generalibus oriundorum absolvitur curatione febris ipsius. Ubi vero vires exhaustae sunt causa, moschus et castoreum, quamvis raro cum eventu desiderato exhiberi solent.

Febres, in quibus singultus sunt frequentissimi, vocantur apud veteres *febres lyngodes*.

Anxietates.

Anxietates semper oriuntur e circulatione sanguinis impedita. Nonnumquam transitus per pulmones admodum est impeditus, quandoque autem etiam respiratio est libera, et pulsus bonus, atque tum impedimenta circulationis adsunt in abdomine.

Impedimentum ipsum aut est spasmus vasorum, aut eorundem obstructio aut constitutio praeternaturalis. E. gr. extensiones aneurismaticae aut constrictiones praeternaturales. Spasmus nascitur partim a causis generalibus, partim ex alvi obstructione, et subinde ex exanthematibus imminentibus. Obstructio plerumque aut in inflammationem, aut in indurationem degenerat. Vitia organica sunt insanabilia.

Unde clarum est, nullam hic, praeter alvi solutionem, curationem symptomaticam locum habere. Exanthemata imminentia raro possunt urgeri. Inflammatio reddit febrem indolis peculiaris, atque induratio raro febre durante potest tolli. Ubi interim

rim plethora abdominalis est suspicanda, hirudines in intestino recto saepe usum praestant.

Febres, in quibus hae anxietates symptoma sunt princeps, vocatae sunt a veteribus *febres assodes*.

Dolor.

Causae *dolorum* sunt inflammatio, congestiones et spasmi. Casus primus non huc pertinet. Causa spasmorum latet plerumque in causa febris ipsa. Congestiones oriuntur aut e circulatione sanguinis impedita, aut ex alvi obstructione. In utroque casu enitimur alvum apertam et cutem humidam servare. Adversus vehementes capitis dolores vesicatoria nuchae imposita sunt optimum remedium.

Venimus iam ad symptomata alia, e quibus vero cogimur species morborum singulares constituere, quoniam illa quidem a causis febris essentialibus dependent, verumtamen methodum medendi requirunt specialem.

De inflammationibus.

Quodsi in parte corporis quapiam tumorem et ruborem cum dolore perpetuo coniunctos animadvertimus, dicimus partem illam esse *inflammatam*. Inflammatio partium internarum, oculis non patentium, prodit sese aut per febrem doloremque constantem, aut saltem per functionem partis adfectae laesam. Ita e. g. in pulmonum inflammatione adest respiratio impedita.

Haec inflammationis internae signa sunt interim admodum inconstantia, multumque ad ea dignoscenda requiritur perspicacitatis. Nam

1) solus spasmus potest producere dolorem constantem, e. g. dolores capitis.

2) Saepe pars revera inflammata non dolet, e. g. inflammatio in hepate.

3) Nec semper functio partis inflammatae est laesa, uti e. g. in cerebri inflammatione.

4) Neque febris signum est certum, dolor enim in febri constans mere e spasmo oriri, et vice versa quaedam inflammatio sine febri notabili adesse potest.

Praesentia proinde inflammationis semper e signis simul sumtis omnibus est colligenda. Ita e. g. in febribus biliosis potius suspicari licet, dolores e bilis irritatione, quam ex inflammatione vera oriri; e contrario in febribus simplicibus inflammatoriis, ubi haec irritamenta desunt, e laesione et dolore constanti potius inflammationem colligere licet. In casibus dubiis remedia resolventia atque antispasmodica, e. g. externe vesicatoria atque interne ipecacuanha in dosibus parvis sunt adhibenda.

Inflammatio praecipue in duas distinguitur species.

Prior species appellatur *phlegmone*. Haec semper suam certam et constantem habet sedem, atque perpetuo cum insigni tumore est coniuncta.

Altera species vocatur *erysipelas*. Cui proprium est, quod illud magis in cutis atque viscerum superficie extendatur, et sedem suam facile mutet.

Exitus uniuscuiusque inflammationis est, quod illa aut resolvatur, aut in suppurationem aut in gangraenam transeat, aut vero indurationem relinquat.

Cum resolutione omnes quoque cessant molestiae.

Suppuratio oritur plerumque die tertio , attamen usque ad diem 7. , quin ad diem 14. trahi potest.

Hic in suppurationem transitus cognoscitur , quodsi dolor imminuitur et tamen functio partis remanet laesa , si febris remittit et saepe horrores comparent , ceterum autem tamen vires sunt integrae , et valetudo in melius mutatur.

Gangraena e viribus corporis generatim decrescentibus , et praesertim e pulsu debili celeri , extremitatibus frigidis , atque sudore frigido cognoscitur.

Induratio ex eo cognoscitur , quodsi omnia cessant symptomata , solaque functio partis adfectae remanet laesa.

Phlegmone facilius transit in suppurationem , quam erysipelas , e contrario posterius facilius fit gangraenosum , aut saltem in pessimam transit exulcerationem ,

Auctores quidam causam inflammationis in vasorum sanguiferorum obstructione collocant , alii in sanguinis extravasatione in telam cellulosam , alii in sanguinis transitu eiusdemque congestione in vasa lymphatica , atque iterum alii eam ab irritatione in extremis vasorum sanguiferorum et lymphaticorum finibus deducunt.

Obstructio vasorum sanguiferorum quidem sequela , minime autem inflammationis causa esse potest , quoniam homores non coguntur in vasibus obstructis stagnare , sed per anastomoses facile sibi alias aperiunt vias.

Extravasatio sanguinis in telam cellulosam tumorem quidem , nullam autem inflammationem veram , producere potest , quod quaevis ecchymosis

do-

docet, quae raro aut numquam transit in suppurationem. Neque sic dictus error loci propterea vera causa esse potest, quia vasa lymphatica non ubique formant anastomoses cum vasis sanguiferis, et glandulae obstuctae non admodum sunt ad inflammationem proclives.

Denique convincimur existentia inflammationum consensualium, omnia hic imprimis ab irritatione pendere, qua sanguinis impetus promovetur et tumor atque dolor producuntur.

Hinc ex parte dissolvitur etiam quaestio de materiae irritantis natura. Creditur vulgo lympham praeternaturalem esse irritationis causam, quia in inflammationibus crusta inflammatoria super sanguine comparet, haec crusta vero e lympha nascitur; quoniam porro pus pariter hac e lympha coagulabili consistit, quod partim per experimenta probatur, partim ex eo, quia in cadaveribus supra partes inflammatas saepe vera crusta inflammatoria fuit deprehensa, colligitur; et denique quoniam post transpirationem suppressam facillime oriuntur inflammationes.

Haec autem conditio lymphae praeternaturalis magis effectus, quam causa febris inflammatoriae esse videtur, quia crusta plerumque in vigore febris demum comparet, saepe deest et ceterum nulla acrimoniae ostendit vestigia, sine qua tamen aegre ulla inflammatio locum habet.

Phlegmone atque erysipelas distinguuntur a se invicem non solum phaenomenis externis, sed etiam causis. In phlegmone causa irritans est plerumque in sede inflammationis ipsa, in erysipelate contra est ea plerumque consensualis.

Frequentissime causa consensualis est acrimonia biliosa.

Me-

Methodus medendi proinde etiam in utrisque sit diversa, necesse est.

In phlegmone contendimus, quantum fieri potest, secundum methodum in febri simplici inflammatoria iam superius traditam antiphlogisticam in ipsam agere inflammationem, atque applicamus remedia, quoad eius fieri potest, immediate ad partem ipsam adfectam.

Contra erysipelas, quodsi quoque illud fit externum, non agitur immediate, sed imprimis ad tollendam irritationem consensualem sumus intenti.

Tam propter hanc differentiam, quam propter constitutionem corporis, aëris, aliarumque causarum singularem, febres inflammationem comitantes non unius sunt indolis, sed modo sunt mere inflammatoriae, modo mere putridae, modo biliosae, modo malignae.

Quumque in febri mere iuflammatoria methohus medendi generalis cum speciali sit eadem, quum acrimonia praesente methodus evacuans sit applicanda, et in febribus putridis atque malignis magis febris quam inflammatio sit respicienda, planum est, curationem inflammationum cum febribus coniunctarum semper secundum ipsius febris curationem esse instituendam, atque in plerisque libris manualibus insignis est error, quod plerumque tantum febrium simplicium inflammatoriarum habita fuerit ratio, omnesque inflammationes internae tamquam phlegmone fuerint tractatae, quod certe non semper obtinet; e contrario habemus rationes, plerasque inflammationes internas in partium superficie quaerere, et eas proinde solummodo pro erysipelatosis habere.

De illis tantum inflammationibus hic mihi sermo erit, quae fere semper febribus sunt stipatae,

et

et illas, quae tantum locales sunt, in morbis topicis sum memoraturus.

Angina.

Ea etiam *synanche* appellatur. Ea est inflammatio partium oris, pharyngis atque laryngis internarum.

Pro partium adfectarum diversitate ea diversis quoque sequelis gaudet.

Inflammatio oris vocatur apud auctores *synanche*. Plerumque tonsillae, uvula et velum palatinum sunt inflammata, hinc oritur vox mutata et deglutitio difficilis.

In *pharyngis inflammatione* externe nihil observatur, sed dolor est vehementior, vox clangosior, et deglutitio quam molestissima et fere impossibilis. Ea *cynanche* vocatur.

Omnium longe periculosissima est *inflammatio tracheae*. Vox hic est acuta et sibilans, respiratio quam molestissima, anxietas extraordinaria et pulsus vacillans atque inconstans. Ea *cynanche trachealis* vocatur.

Infantes imprimis nonnumquam huic inflammationi tracheali sunt expositi, ubi simul trachea membrana praeternaturali est obducta. Hinc ea *angina membranacea* seu *polyposa* nuncupatur.

Quodsi tantum fines subtilissimae sunt inflammatae, morbus per dolores in pectore lancinantes, per pulsum durum et respirationem difficilem sese prodit. Facile hic quoque sputum cruentum accedere potest. Hic est procul dubio morbus, qui liti de sede pleuritidis ansam dedit, atque proinde attentionem meretur singularem. Ego eam *anginam pectoris* appellaverim, quoniam hoc nomen pro unoquoque alio morbo mihi videtur ineptum.

Duae

Duae priores saepe per sputum coctum aut etiam sine periculo per suppurationem solvuntur; ubi autem febris est indolis putridae, facile in gangraenam transeunt.

Duae posteriores aut mox interniciem per suffucationem adferunt, aut in inflammationem pectoris letalem transeunt.

Angina pectoris non quidem tam facile minatur suffocationem, facile autem in exulcerationem letalem transit.

Omnes hae anginarum species nunc sunt coniunctae cum febribus modo inflammatoriis, modo putridis, modo biliosis, modo malignis. Raro interim febris in tracheae inflammationibus indolis est simplicis inflammatoriae. Ubi febris est maligna, tam acris plerumque e naribus effluit humor, ut partes, quas ille adtingit, erodantur.

Angina auctorum maligna est contagiosa et putredinosa. Illa, quam secundum meas indicatas ideas denomino malignam, sporadice tantum oritur, et plerumque mortem subito adfert, quoniam primum febris malignae stadium dignoscitur.

Curatio pro febris diversitate instituitur. Praeterea in synanche gargarismata e medicamentis emollientibus et resolventibus, aut etiam vapores ex aceto et melle, in pharyngis inflammatione hirudines atque vesicatoria collo applicata in auxilium adhibentur. Quodsi in tracheae inflammatione periculum suffocationis immineat, aeger bronchotomia est adiuvandus. In angina polyposa emetica statim ab initio exhibita eximii sunt usus. In angina pectoris vesicatoria pectori atque inter scapulas applicantur, et sicubi adhuc vapores ad resolutionem suppurationemque bonam aliquid possunt conferre, hic illud est.

Ubi

Ubi bilis adest, vomitus in posterioribus speciebus esset periculosus; enitendum est, ut turgescentia versus inferiora promoveatur; et per purgationem aptam saepe inflammationi praevenire licet. Quodsi inflammatio non resolvitur, sed in suppurationem est transitura, mittuntur externe resolventia, ac cataplasmata duntaxat emollientia vaporesque adhibentur. Ubi nos periculum suffocationis minatur, contendimus abscessum aperire. Quodsi glandularum atque uvulae relaxatio remanet, gargarisma per tantillum alumen reddendum est adstringens.

Quaedam anginae species est inflammatio glandularum colli atque aurium, quae saepe usque ad oesophagum adscendit. Illi est proprium, quod, sicuti tumor colli imminuitur, in viris testiculi, in foeminis mammae intumescant. Morbus ceterum plerumque est epidemicus et sine periculo. Dantur homines, qui peculiari ad colli inflammationes gaudent dispositione, in quibus plerumque observatur acrimonia scruphulosa, cui extra paroxysmos, quantum fieri potest, obviam eundum est, quia alias olim nascentur phthises insanabiles.

Peripneumonia.

Peripneumonia est inflammatio in vasis pulmonum sanguiferis. Illa per dolorem in pectore pressorium, tensivum se prodit, ac raro et forte numquam est dolor propter laxitatem texturae pulmonum defectumque nervorum lancinans. Respiratio est brevis, tamen regularis, atque inspiratio levamen potius, quam dolorem producit. Exspiratio est calida, et saepe exaudiri potest. Tussis in initio sicca potest esse, deinde vero humida evadit, resolutione secuta. Plerumque die secundo observatur

tur sputum striis cruentis permixtum, quod ad 4. 7. quin etiam duodecimum diem perdurat. Tussis producit capitis dolores, aut eos auget. Magna praeterea adest anxietas, quia sanguis per pulmones non habet cursum liberum. Gustus est impurus, absque reliquis sordium primarum viarum signis. Lingua febre existente simplici inflammatoria est pura, deinde autem fusca evadit, atque hic etiam color fuscus ab eo est diversus, qui ab impuritatibus primarum viarum producitur. Pulsus est mollis et parvus, et facies atque oculi sunt aut admodum rubri aut vehementer pallidi et languidi, quod utrumque e cursu sanguinis in pulmonibus impedito nascitur. Utplurimum, ac imprimis nisi pulmones cum pleura concreverint, aegroti lateri sano incumbere nequeunt.

Causae peripneumoniae praeter generales sunt, exanthemata retropulsa, salivatio atque haemorrhagia suppressa, et praegressa pleurae inflammatio. Febris ipsa aut est simplex inflammatoria, aut putrida. In posteriori casu saliva tussi excreata cruore penitus est permixta. Ubi bilis adest, exscreatio plerumque fere praeter strias sanguineas colore flavo-viridi est tincta.

Exscreatio utplurimum die 4. 7. quin etiam 12. cruenta esse desinit atque acquirit consistentiam crassam. Ea tum *cocta* vocatur, et cum ea etiam sudores critici comparent, licet quandoque hi etiam praecedant. Subinde exscreatio prorsus non est cruenta, atque hic coctio difficilius procedere solet.

Quo magis facies rubet vel pallet, quo minor est pulsus, quo maior anxietas, quo vehementiores sunt cephalalgiae in tussi, quo magis lingua est fusca, eo periculosior est morbus. Ubi pleuri-

tis

tis eum praecessit, semper fere est letalis. Periculosa est diarrhoea, febre existente simplici inflammatoria. Nisi resolutio sequatur, nec tussis fiat humida, frequentesque comparent horrores, atque febris ordinarios servat paroxysmos, suppuratio est exspectanda. Quo in casu nascitur aut *ulcus apertum, aut clausum*. *Apertum* aut per tussim evacuari, aut paulatim in sanguinem resorberi, et phthisin producere, aut etiam in cavitatem pectoris exonerari potest, quo in casu ultimo vocatur illud *empyema*. Ulcus *clausum* salutatur *vomica*, iidemque illud eventus, sicuti apertum, comitantur.

Ubi neque resolutio, neque suppuratio consequitur, morbus perdurat, vires fatiscunt, pulsus labascit, atque exspiratio refrigescit, adest *gangraena*.

Indurationes quoque cum respiratione difficili ac tussi sicca remanere possunt, olim facile in suppurationem transiturae.

Curatio pro causarum praegressarum ratione, atque febris diversitate instituitur. Exanthemata retropulsa contendimus per vesicatoria, atque, ubi vires integrae et verisimiliter suppressae sunt, per missionem sanguinis, quae alias etiam propter inflammationem praesentem suspicienda erat, et per remedia lenia diaphoretica, imprimis per camphorata restituere.

Salivationem suppressam nitimur per remedia expectorantia reducere.

Atque in haemorrhagiis consuetis conamur illas per missiones sanguinis topicas compensare.

Praesertim autem norma est indoles febris, per quod plerumque simul omnibus reliquis occurritur causis.

Ubi

Ubi constitutio adest simplex inflammatoria, locum habet methodus antiphlogistica. Pulsus hic propter suam mollitiem et parvitatem non est dux satis securus, ratio virium et praecipue consequentiae venae apertae, sanguinisque e vena emissi est habenda. Quodsi animi defectio post sanguinis missionem sequitur, dolores post eam immediate mitigantur, pulsus alquantum redditur vividior, et sanguis crusta gaudet inflammatoria aut saltem spissus est, et dolor tamen reddit, haec sunt indicationes ad missionem sanguinis iterandam. Vesicatoria pectori, aut intra scapulas imponuntur. Praeterea aegri in vaporibus emollientibus respirare et omnia medicamenta potusque adsumere tepida iubentur.

Quodsi sputum est coctum, sed difficile excreatur, excreatio melle, atque, ubi febris multum remisit, gummi ammoniaco promovetur. Loco gummi ammoniaci etiam radix senegae utilissime adhiberi potest. Hunc in finem etiam ab initio salibus resolventibus et temperantibus addi potest tantillum aquae benedictae Rulandi, ita tamen ut nullus excitetur vomitus. (Vid. *Syr. pector. resolv.*) Saepe vesicatorium pectori superimpositum efficacissimum est remedium ad expectorationem promovendam.

Ubi proclivitas in prutredinem adest, omittitur missio sanguinis, aut saltem summa cum cautione instituitur. Vesicatoria iubentur fortiter cum camphora malaxari. Loco nitri adhibetur sal ammoniacum, radix senegae et camphora. Vapores fiunt cum oxymelle. Ubi periculum adest, miscentur acida mineralia cum vino et melle, exhibeturque chinae infusum.

Diarrhoea, in his duabus febrium speciebus nascitura, est plerumque symptomatica, et per emul-

emulsiones cum sale ammoniaco, per remedia emollientia, atque per vesicatoria abdomini imposita est sedanda.

In febribus biliosis cautio cum emeticis est observanda, et potius per remedia lenia, uti sal Glauberi et manna atque per clysteres bilis ad inferiora ducenda atque evacuanda. Quodsi autem sputa sunt cocta, et sordes versus superiora turgescunt, utile est etiam emeticum, imprimis si prius ventriculo vesicatorium fuerit impositum, quo non tantum irritationi per emeticum in pulmonibus forte productae mature occurritur, sed etiam turgescentia maior evacuatioque bilis facilior promovetur.

Pleuritis.

In pleuritide definienda medici quam maxime differunt. Quidam dicunt, eam consistere in pulmonum inflammatione, alii, in pulmonis et pleurae inflammatione, atque iterum alii pauci dicunt, eam in duntaxat pleurae inflammatione consistere.

Quodsi ea in sola pulmonum inflammatione consisteret, nulla ratio adesse videtur, quare illa a peripneumonia aut angina pectoris distingueretur.

Quodsi in pleurae inflammatione pulmones semper una essent inflammati, symptomata etiam peripneumoniae semper cum pleuritide coniuncta esse deberent, quod saepissime non contingit.

Certum est, pulmones in pleurae inflammatione facillime simul pati, sed non minus certum est, dari casus, ubi pulmones ab omni inflammatione liberi remanent. In utroque casu symptomata morbi sunt diversa, atque ita etiam nomina diversa esse debent. Sola pleurae inflammatio tantum pleuritis est appellanda.

Haec pleuritis per dolorem in latere constantem se prodit, ubi simul respiratio est difficilis, brevis atque inaequalis, et pulsus est durus plenusque. Ceterum hic omnia peripneumoniae signa desunt. Tussis semper manet sicca, nec morbus per ullum sputum coctum solvitur. Quare etiam in curatione, praeter generalia, nihil peculiaris est suscipiendum. Vesicatoria parti adfectae imponuntur. Ceterum est ea rarissima, quoniam facile in morbum transit sequentem.

Pleuroperipneumonia.

Hic est morbus, qui a plurimis auctoribus pleuritis nuncupatur. Consistit in pleurae inflammatione, quae usque ad pulmonum superficiem extenditur. Hic symptomata pleuritidis et peripneumoniae adsunt, tantum posteriora in gradu aliquantum minori. Pulsus est durus et plenus, et dolor pungens. Color linguae fuscus deest, anxietasque minus est insignis. Hic morbus saepe grassatur epidemice, ita ut is tum facilius per frigefactiones producatur, quam alias. Miasma est ignotum, inflammatio autem saepe erysipelas esse videtur, quoniam ea facile sedem mutat. Ea eodem pacto ut peripneumonia per sputum coctum et sudorem solvitur. Attamen ea etiam sine sputo solvi potest. Quodsi dolor e latere versus nucham et scapulas migrat, perinde est ac si tolleretur. Quodsi autem sputum cruentum subito cessat, signum est, inflammationem profundius in pulmonum substantiam serpere, peripneumoniaeque occasionem dare, quae plerumque est letalis. Idem sequitur, nisi symptomata ad summum post duodecimum diem remittunt, nec ulla crisis aut suppuratio contingat.

In

In suppuratione saepissime lobus pulmonum adfectus cum pleura coalescit, atque utraque faciunt saccum, in quo ulcus formatur. Atque hoc in casu pus per paracentesin aut setaceum emitti potest.

Ceterum curatio illi est perfecte similis, quam in peripneumonia tradidimus. Pulsus hic certior est dux, quam ibi. Missio sanguinis tam diu est continuanda, dum pulsus plenitudinem et duritiem amittat. Quodsi vero is nimium evaderet parvus et tamen maneret durus, ab ea est abstinendum, et satius est, pharmaca emollientia atque antispasmodica exhibere.

Inflammatio diaphragmatis.

Hic morbus cum dolore lancinante comparet, qui a costis infimis usque ad ultimas dorsi vertebras extenditur. Una respiratio est brevis, atque adeo etiam adest anxietas. Irritatio diaphragmatis facile tussim siccam et singultum adducit. Facile pariter spasmi et deliria superaccedunt.

Hoc ultimum autem huic febri est neque essentiale, neque proprium, licet multi auctores doceant, in pectoris inflammatione risum sardonium et delirium certa esse iudicia inflammationis diaphragmatis, et vice versa inflammationem diaphragmatis semper cum risu sardonio et delirio esse coniunctam, quare illi huic morbo etiam nomen *paraphrenitidis* imposuere. Per observationes autem indubitatas evictum iam est, inflammationem diaphragmatis sine delirio et risu sardonio et vicissim haec duo symptomata sine diaphragmatis inflammatione adesse posse.

Ceterum hic morbus a pleuritide tantum in eo distinguitur, quod is facile in hepatis inflammatio-

 nem

nem transire queat. Uti nimirum pleuritis se ad pleuroperipneumoniam habet, ita se habet inflammatio diaphragmatis ad hepatidem. In curatione agitur ut in pleuritide.

Hepatitis.

Sub hepatitide intelligitur inflammatio hepatis. Duo autem hic casus sunt distinguendi, qui eodem plane modo ad se invicem habent, ut pleuroperipneumonia ad peripneumoniam.

Inflammatio aut est tantum in superficie partis hepatis convexae, diaphragmateque contiguo, aut in parte hepatis inferiori convexa, atque magis in eiusdem substantia. Utraeque ab invicem per causas suas praegressas distinguuntur, atque utplurimum curationem requirunt diversam.

Inflammatio partis hepatis convexae comparet cum dolore constanti et lancinanti in hypochondrio dextro, qui versus superiora extenditur, ac per diaphragmatis motum augetur. Inspiratio pariter dolore est stipata, e contrario exspiratio fit facilior. Pulsus est plenus et durus. Facile simul tussis sicca adest.

Quoad indolem suam nihil a pleuroperipneumonia differt. Ex iisdem oritur causis, parique medendi methodo tractatur. Saepe haemorrhagia e foramine nasi recto est critica.

Ubi febris est biliosa, ab emeticis non est metuendum, modo ut materia per solventia sufficienter reddatur turgescens, et per vesicatoria parti adfectae imposita incommodo irritationis inde oriundae occurratur.

Inflammatio partis hepatis inferioris atque internae comparet cum dolore tantum obtuso pressorio, qui motu diaphragmatis non augetur. Praeterea

ple-

plerumque symptomata icteritia adsunt, quia hic instrumenta bilis se- et excretoria immediate adficiuntur. Pulsus illa non gaudet duritie, qua in priori specie, sed saepe ita est, ut in peripneumonia. Generatim haec inflammatio facile dignosci potest, quare ea accuratissimam requirit attentionem. Nonnumquam tumor extrinsecus elevatur.

Haec inflammatio a causis generalibus quidem generari potest, semper tamen eam circumstantiae singulares praegrediuntur. Huc imprimis pertinent animi pathemata, fluxus haemorrhoidalis in constitutione aëris et corporis biliosa suppressus. Obstructiones et concrementa lapidea.

Causa proxima congestio sanguinis acris biliosi in systemate venae portarum esse videtur.

Crisis aut saltem eiusdem promotio et levatio fit plerumque per diarrhoeam, humoribus acribus ex hepate per ductus biliferos in intestinum duodenum delatis.

Ex eadem ratione est etiam febris plerumque indolis biliosae, atque in morbi initio optime fert emetica, quia diaphragma per motum suum in partem adfectam immediate agere nequit. In morbi progressu enitendum est, ut evacuatio materiae per mannam atque enemata emollientia promoveatur.

Quum febris raro sit naturae simplicis inflammatoriae, sed fere semper simul biliosae, atque haud raro indolis putridae, cum sanguinis missione caute procedendum est; e contrario hirudines intestino recto applicati semper fere plurimum iuvant.

Camphora cum sale ammoniaco praestantissima sunt hic pharmaca.

Externe loco vesicatoriorum potius mercurius adhibetur, qui in India orientali, ubi hic morbus plurimum occurrit, interne etiam utiliter exhibetur.

Quodsi in utroque inflammationis hepatis casu ad summum nulla ad diem duodecimum resolutio secuta fuerit, suppuratio, ubi circumstantiae sunt bonae, est expectanda.

Ubi tumor versus exteriora observatur, per eiusdem apertionem puri exitus procurari, atque ulcus sanari potest.

Nonnumquam autem pus in femora aut suras deiicitur, oriunturque ulcera, quae, quum illa semper fere ab exulceratione hepatis perpetua aluntur, plerumque sunt insanabilia, aut saltem sanare ea non licet.

Pus per ductus biliferos in intestina et per hepatis venas in sanguinem duci et de his locis per vias urinarias, per pulmones atque per intestina educi potest. In priori hepatitidis specie ventriculus, atque in posteriori intestinum quoddam erodi potest, quo pus exitum nanciscitur, tum vero in sanationis casu hepar aut cum ventriculo, aut cum intestino coalescit.

Quodsi resorptio fit tarda, sequitur febris tabida, et si abscessus in abdomen aperitur, consequitur ascites purulentus, atque in utroque casu mors.

Quodsi neque resolutio, neque suppuratio, neque gangraena contingit, indurationes manent, ubi quidem dolor cessat, sed respiratio difficilis et concoctio mala remanent, cachexia atque hydrops consequuntur.

Gastritis.

Gastritis dicitur inflammatio ventriculi. Ea per do-

dolorem in epigastrio, qui per cibum et potum, per respirationem atque per pressionem externam augetur, se prodit. Praeterea molimen ad vomitum perpetuum adest, et minimum quoque ingestorum continuo evomitur. Pulsus est aliquantum durus et contractus, extremitates frigidae, alvusque plerumque admodum adstricta.

Causa irritans aut est consensualis, aut in ipso ventriculo continetur.

Laesiones capitis facile in hepar atque in ventriculum agunt, ac in utroque casu inflammationem producere possunt.

Materia acris in ventriculo contenta aut est ore adsumpta, aut e corpore ipso metastatice illuc deiecta.

Ad causas prioris generis pertinent omnia venena acria, ut mercurius sublimatus atque arsenicum, emetica atque purgantia, quae aut per se sunt admodum acria, aut subiectis valde irritabilibus, plethoricis simulque in alvi obstructionem proclivibus intempestive fuere exhibita. Cibi et potus nimium calidi quoque inflammationi ventriculi ansam praebere possunt.

In variolis et morbillis inflammatio per metastasin oriri potest.

Morbus semper est periculosus, inflammatio tamen quoque ipso die octavo tolli potest. Periculosissimus is est, ubi causa post capitis laesionem per consensum orta est, ut venena sunt adsumpta.

Curatio instituitur secundum causas. In laesione capitis gastritis est symptoma et tantum per causae sublationem tollitur. Ubi metastasis adest, nitimur materiam per sedes et diaphoresin eiicere.

Quodsi causae irritantes in ventriculo adhuc continentur, contendimus, vomitum per potus muci-

cilaginosos atque oleosos promovere tam diu, dum adhuc materia evomitur noxia.

Nisi causa rite educi queat, ut hic casus in venenis acribus obtinet, natura eorum erodens caustica est destruenda aut saltem minuenda. Prius fit, ubi arsenicum aut mercurius sublimatus in ventriculo est, per hepar sulphuris, quod mixtionem venenorum decomponit; posterius per potum remediorum mucilaginosorum atque oleosorum copiosum.

Praeterea necesse est, statim initio inflammationi obices ponere. Pertunditur hunc in finem vena, et solvitur alvus. Quodsi vomitus perdurat, nec tamen noxii quidquam eiicitur, nitimur illum per vesicatorium epigastrio impositum, atque per potionem Riverii sedare; praeterea extremitates plerumque frigidas per frictiones calefacere est contendendum. Cum usu opii ac remediorum aromaticorum interno cauti esse debemus, quoniam ea facile inflammationem augent. Potius externe ea habent locum. Unguentum emolliens cum camphora atque opio ventriculo imponi, atque extremitates aquis aromaticis lavari potest.

Enteritis.

Inflammatio intestinorum sic salutatur, quacum saepissime inflammatio omenti est coniuncta.

Ea doloribus constantibus et subinde ardentibus est stipata. Tactus abdominis producit dolorem. Alvus utplurimum est obstructa. Praeterea facile adest vomitus, qui aliquanto post cibos et potus adsumptos consequitur. Ac denique ea a sola colica per febrem distinguitur, in qua pulsus plerumque est parvus, sed tamen durus, nec calor in extremitatibus est magnus.

Cau-

Cauſae ſunt: 1) hernia incarcerata, 2) partus praegreſſus, 3) haemorrhagiae ſuppreſſae, 4) diarrhoeae et dyſenteriae, 5) ingeſta acria, 6) faeces induratae, 7) mataſtaſes.

Morbus ſemper eſt periculoſus, imprimis quum illius initium tam facile dignoſcitur. Inflammatio facillime tranſit in gangraenam, atque haud raro in ſuppurationem. Quo frigidiores ſunt extremitates, quo pertinacior eſt obſtructio, eo periculoſior eſt ſtatus. Singultus et faecum vomitio ſunt ſymptomata periculoſa.

Quodſi hernia eſt incarcerata, ſed nondum coalita, ſaepe reductio per epithemata ex aqua frigida et glacie perfici poteſt. Raro per emollientia quidquam efficitur, et facile per ea reductio reddi poteſt difficilis, quoniam inteſtina emota per ea magis extenduntur. Ubi nulla repoſitio locum habet, ſtatim operatio eſt ſuſpicienda.

Fluxus ſanguinis haemorrhoidales et menſtruos ſuppreſſos nitimur per hirudines ad inteſtinum rectum et pudenda applicatos, fomentationesque calidas reducere.

Ubi diarrhoeae et dyſenteriae adhuc permanent, conamur has ſecundum ſuas cauſas tractare.

Venenis adſumptis, agitur, ut in gaſtritide eſt traditum.

Quamprimum inflammatio agnoſcitur, miſſio ſanguinis eſt neceſſaria, quae pro aegroti viribus, indoleque febris largior aut parcior eſt inſtituenda.

Conamur praeterea alvum ſimul ſervare ſolutam. Initium fit cum clyſteribus emollientibus, progredimur ad enemata irritantia ex tartaro emetico in oxymelle ſoluto, et fricatur ſimul abdomen remediis emollientibus atque antiſpaſmodicis. Ubi

hoc irritum est, fumus herbae nicotianae applicatur, atque abdomini vesicatoria imponuntur. Eodem tempore epithemata frigida e glacie abdomini quoque imponi possunt. Cum remediis internis, quamdiu obstructio durat, cauti esse debemus, quoniam illa irritatione sua inflammationem augere possunt. Ubi interim venena atque alia corpora acria in intestinis adsunt, potiones oleosae et mucilaginosae inserviunt.

Nephritis.

Inflammatio renum vocatur *nephritis*. Ea per dolorem constantem in renum regione se prodit, qui continuo cum febre comparet, et pro diversitate sedis modo est vehementior, modo mitior. Quo magis pelvis est inflammata, quo magis dolor est lancinans, eo durior est pulsus; quodsi autem inflammatio magis in substantia renis interna est, dolor est minus pungens et magis pressorius, nec pulsus tam durus. Adest praeterea plerumque suppressio urinae, aut saltem eiusdem stillicidium. Urina est aut valde rubra, aut quoque cruenta, nonnumquam ea est pallida. Facile quoque oriuntur vomitus, dolores colici, obstructio alvina, et molimina ad sedes irrita.

Hic morbus non facile epidemice grassatur. Is post fluxus menstruos aut haemorrhoidales suppressos oritur, imprimis si simul alvus est obstructa atque exaestuationes ac refrigeria superaccedunt. Retentio etiam urinae coacta, vis externa et diuretica nimis vehementia occasionem illi praebere possunt. Frequentissime oritur, ubi calculus in renibus adest.

Resolutio saepe per haemorrhagias promovetur, et fit per sedimentum in urina crassum. Sup-

puratio autem facillime quoque evenire potest.

Pus aut per ureteres in vesicam urinariam fertur, et hic casus est optimus; aut abscessus versus exteriora elevatur, atque per apertionem sanari potest; aut intestinum quoddam eroditur, per quod pus sibi viam aperire potest, ubi tum intestinum deinde cum rene coalescit; aut abscessus in cavum abdominis aperitur, et mortem conciliat subitam; aut pus paulatim resorbetur, et facit *phthisin renalem*.

Raro eveniunt indurationes, atque adhuc rarius gangraena.

Locus quidem hic est methodo antiphlogisticae, dummodo omnia remedia, quae peculiariter in urinam agunt, sunt evitanda. Hinc nulla applicanda sunt vesicatoria, nisi hoc febris ipsa maxime requirat, atque hoc etiam in casu ea camphora sunt permiscenda, nec parti laboranti imponenda.

Missio sanguinis, ubi haemorrhagiae sunt suppressae, in pedibus administratur, aut satis habetur, ubi vires desunt, aut etiam febris est indolis putridae, hirudines intestino recto et pudendis applicari. Externe cataplasmata emollientia, enemata et balnea calida pertinent inter remedia efficacissima. Interne nitrum cum emulsionibus camphoratis propinatur, atque ubi laxans est necessarium, manna exhibetur.

Cystitis.

Inflammatio vesicae urinariae raro ut morbus primarius occurrit; plerumque ea est sequela calculi aut eiusdem operationis, aut etiam retentionis urinae diuturnae. Violentiae quoque externae subinde causa esse possunt. Ut inflammatio renum ea tractatur.

Metritis.

Inflammatio uteri, ut morbus acutus consideratur, raro aut fere numquam extra puerperium occurrit. Quare lectores hic ad morbos puerperarum remittimus.

Febris eryſipelacea.

Eryſipelas inter febres inflammatorias atque axanthematicas medium tenet, quoniam illud ſemper eſt excretio motus febrilis. Dantur febres eryſipelaceae internae, et plurimae pleuroperipneumoniae magis eryſipelas, quam vera phlegmone, eſſe videntur. At illud difficile eſt conſtituere, atque hic de illa mihi duntaxat febre eſt ſermo, ubi eryſipelas eſt externum.

Eryſipelas eſt inflammatio in ſuperficie cutis in latum diffuſa, tumorem faciens planum, preſſioni cedentem, ſedem ſuam facile mutantem, et ſaepe veſiculis tectum humorem flavum in ſe continentibus. Utplurimum occupat faciem, haud raro mammas. Ubi acrimonia eſt ingens, vocatur *ignis sancti Antonii*. Quodſi illud inſtar cinguli abdomen circumdat, appellatur *zoſter* ſeu *zona*. Eryſipelas in pedibus magis chronicum eſſe ſolet, et plerumque ſine febre eſt, licet illud ex iiſdem oriatur cauſis.

Cauſa, quantum obſervationes recentiores adhuc conſtituere potuerunt, ſemper eſt acrimonia biliosa. Febris autem cum illo coniuncta non ſolum naturae inflammatoriae, ſed etiam putridae et malignae eſſe poteſt. Curatione exiſtente prava eryſipelas facile tranſit in ſuppurationem, haec ſuppuratio autem numquam eſt indolis tam benignae, quam in phlegmone, ſed tranſit aut in gangraenam, aut ſaltem producit ulcera maligna ac diuturna.

Quodſi

Quodsi erysipelas per motum `febrilem expellatur, est illud nonnumquam, quamvis raro, criticum.

Quum febris semper sit febris inflammatoria biliosa, aut putrida biliosa, tractatur ea, uti superius est dictum. Cum remediis evacuantibus autem, quum exulceratio tam facile sequatur, festinandum est. Impuritatibus biliosis sufficienter eductis, inserviunt lenia diaphoretica. Vid. *Mixtura diaphoretica*.

Quum erysipelas tam facile sedem suam mutet, id etiam retrocedere, atque ab externis ad interiora relabi potest. Externe proinde nihil suscipitur, praeterquam quod, ubi gangraena nos minatur, scarificationes atque epithemata e cortice chinae fiant.

Carbunculus.

Datur quaedam inflammatio erysipelacea, dura, plana, cum doloribus atrocibus coniuncta atque febri stipata, quae haud raro epidemice grassatur, et *carbunculus benignus* vocatur. In regionibus calidis et siccis hic morbus est vehementissimus, atque *ignis persicus* nuncupatur. In Gallia est observatum, miasma pestis animalium pustulas huius generis malignas producere. Tumor est superficialis, adversusque scalpellum non admodum sensibilis, quoniam is sphacelosus est. Impositione cataplasmatum diligenti, scarificationibusque fortibus suppuratio est perficienda, ultro haud oriunda. Corruptio profunde serpit, et suppuratio ab interioribus incipit. Interne simul antiseptica atque roborantia sunt adhibenda.

De exanthematibus.

Maculae atque eminentiae supra cutem, febri sti-

stipatae, vocantur *exanthemata*, et de his tantum exanthematibus hic sermo est.

Causa est aut acrimonia in sanguine peculiaris, aut contagium.

Ea sunt aut critica, aut symptomatica, et febrium omnibus speciebus stipata esse possunt. Idem exanthema a febri modo inflammatoria, modo putrida, modo biliosa, modo maligna comitari potest. Et ab harum febrium indole maius aut minus periculum exanthematum pendet.

Curatio eorundem pariter quoque ex indicationibus a febre praebitis solummodo instituitur. Exanthemata critica raro immediate pelluntur, sed nitimur sedulo illud e medio tollere, quod eorum eruptionem impediret.

Pestis.

Character *pestis* consistit in inflammationibus topicis in glandulis atque in partibus carnosis et membranosis, quae raro in suppurationem transeunt benignam, sed maxime ad gangraenam sunt proclives. Illae appellantur *bubones*, hae *anthraces*.

Bubones prodeunt plerumque die morbi tertio in conspectum, et saepe sunt critici; *antrhaces* e contrario semper gravem morbi statum ostendunt.

Evictum est, morbum magis quam simplici vice homines invadere, quamvis verisimiliter haud in una eademque epidemia.

Causa proxima est contagium, quod in Aegypto endemicum esse, et cum austris in Europam transferri dicitur, quod autem adhuc nondum est evictum. Hoc contagium est non admodum volatile, quoniam diu in cistis atque sarcinis manere potest, facillime autem per immediatum contactum propagatur. In systema biliosum, praesertim autem

in nervos libenter agere videtur; quod non solum e morbi ipsius conditione, sed etiam e remediis prophylacticis elucescit, quae maxime ex diaeta roboranti atque animi alacritate consistunt.

Febris ipsa aeque est varia, atque in aliis morbis acutis, interim plane propter maximam miasmatis acrimoniam numquam est indolis benignae.

In constitutione aëris bona frigida et corporis robore atque in epidemiae initio ac fine saepe non multa adsunt symptomata nervosa, sed febris est sic satis naturae inflammatoriae simplicis, bubones in suppurationem transeunt benignam, et raro anthraces superaccedunt. Neque tamen methodus antiphlogistica in toto suo ambitu est adhibenda, atque ubique evacuationes efferae sunt evitandae. Missione sanguinis provide instituta contendimus transpirationem per alexipharmaca lenia promovere. Vide *Potio alexipharmaca prima*.

In epidemiae medio e contrario atque ubi qualitas aëris et corporis ad putredinem est proclivis, facile prodeunt anthraces, et discrimen est magnum. Hic etiam cum remediis antisepticis semper roborantia e. g. acida mineralia cum vino sunt connectenda. Ad sudorem promovendum propinatur potio alexipharmaca secunda. Quoque frictio cutis cum glacie quam maximum praestitit effectum ad tollendam putredinem atque ad sudorès benignos promovendos.

Acrimonia in primis viis biliosa plerumque adest, quae autem numquam purgando, sed tantum emeticis subito in morbi initio est eiicienda.

Pestis malignissima iam saepe die secunda necat, priusquam bubones aut anthraces prodeant. Ubique bubones tam subito, quam fieri potest, ad suppurationem sunt promovendi.

Va-

Variolae.

Variolae sunt maculae rubrae, quae in meditullio puncto sunt instructae, paulatim excrescunt, et denique in suppurationem transeunt.

Causa proxima est contagium, quod apud nos non ipso corpore gignitur, sed per communicationem in illud defertur. Haec communicatio frequentissime contingit per resorptionem puris immediatam, atque exhalationem aegroti variolis adfecti.

Morbus autem etiam tantum per aërem in loca transferri potest, ubi is prius non erat.

Vero quam proximum esse videtur, morbum in interiori Africa esse endemicum. Veteribus graecis et romanis is erat incognitus. Primum in Arabia anno Christi 572. est observatus et verisimiliter per Saracenos in Europam est translatus, ubi is ad eum diem erat incognitus, et tantum paulatim per contagium est propagatus.

Procul dubio igitur ortus miasmatis variolosi causas praesupponit, quae hic in Europa non concurrunt. Omnia saltem experimenta confirmare videntur, hunc morbum inter nos tantum per contagium conservari, atque hoc contagium aut per introductionem puris variolosi immediatam in corpus aut etiam per resorptionem aëris hoc miasmate impraegnati contingere, quo in casu posteriori iterum, uti iam dictum est, non est credendum, miasma variolosum in aëre progeneratum esse, sed aërem hoc miasmate in illis locis impraegnari, ubi variolae grassantur. Quoque forsitan casus est possibilis, in quo materia variolosa diu in corpore permanere possit, et vim suam post annos demum exserat. Certum saltem est, miasma variolosum effectum suum in corpore humano non semper, sed

dispositione tantum praesenti exserere. Atque huic etiam innititur fundamento ratio huius morbi epidemica.

Efficacitas huius contagii proinde semper a circumstantiis aëris atque corporis singularibus pendet. Hinc variolae saepe in agris vehementer grassantur, quum e contrario civitates adiacentes liberae ab iisdem manent; hinc morbus non bis invadit; hinc non necesse est, omnes homines variolis infici.

Foetus in utero materno morbum accipere potest, aut, quodsi mater ipsa hoc est adfecta, aut quoque, uti observationes docent, quodsi eundem iam multos ante annos est passa. Qua ex re patet, homines per morbum variolosum, non facultatem miasma suscipiendi, sed tantum elaborandi amittere.

Ceterum miasma variolosum adhuc minus esse volatile videtur, quam contagium pestis. Prius per plurimos menses aëri libero expositum esse potest, nec tamen vim suam amittit, e contrario ad miasmats pestis dissipationem dies quadraginta sufficienter adsumuntur.

Etiamsi contagium semper unum idemque sit, tamen effectus eiusdem sunt diversi. Febres producit modo inflammatorias, modo putridas, modo biliosas, modo malignas. Pustulatio ipsa quoque est admodum diversa. Quin dantur casus, ubi contagium non per pustulationem, sed per sudorem duntaxat e corpore excernitur adfecto.

Hucusque nullum contra miasma variolosum antidotum invenimus, quumque id pervolat atque aëri se communicat, quoque non facile plenam huius morbi exstinctionem cogitare possumus, etiamsi eiusdem propagatio per conversationis cum sub-

iectis adfectis evitationem plus minusve interrumpi potest.

Quum igitur effectus contagii sint tam diversi, nec ullum antidotum illi oppositum sit cognitum, curatio quoque ipsa unice instituitur pro diversitate febris per illud productae.

Decursus morbi in sequentia quatuor dividitur stadia:

1) In *stadium ebullitionis*. Contagio facto oritur febris, quae plerumque somnolentia, obstructione alvina, doloribusque colli est stipata, ubi simul urina turbida esse, et respiratio odore singulari gaudere solet.

2) In *stadium eruptionis*. Die tertio erumpunt variolae in adultis cum sudore, atque in infantibus haud raro cum motibus epilepticis, et quidem primo in facie, deinde in manubus et trunco, postremo in extremitatibus inferioribus.

3) In *stadium suppurationis*. Hoc stadium more consueto die sexto cum motibus febrilibus incipit; variolae incipiunt pallescere, et nascitur tumor supra palpebras. Die septimo in meditullio, et die octavo in toto ambitu albescunt, et nono flavescunt. Haec suppuratio eodem plane fit ordine, quo eruptio est facta, primum in facie, tum in trunco et manubus, denique in extremitatibus inferioribus.

4) In *stodium exarescentiae*, quod in variolis benignis incipit die decimo, formatur crusta, quae post diem duodecimum decidit.

Variolae ipsae aut sunt *discretae* aut *confluentes*.

In adultis saepe cum suppuratione *salivatio* com-

comparet, quae subinde est critica, atque hac ex ratione non quidem promovenda, sed neque supprimenda est.

Suppuratione facta, facile e puris resorptione oritur febris, quae *febris variolarum secundaria* vocatur.

Bonum est, quodsi febris eruptionis cum eruptione cessat; ubi ea continuatur, non est morbus indolis benignae.

Motus in infantibus epileptici immediate ante eruptionem raro sunt periculosi. Illi autem post stadium secundum plerumque sunt lethales.

Malum est, quodsi eruptio ante diem tertium adhuc non contingit.

Quodsi maculae ubique aequali gaudent rubore, confluere solent, hic rubor autem non semper est periculosus, dummodo is post diem tertium evanescit. Quodsi maculae e contrario statim ab eruptione pallescunt, magnum periculum est metuendum.

Malum est, quodsi eruptio ordine indicato non contingit.

Dies secundus ab eruptione proprie in morbo debet esse optimus.

Variolae confluentes non semper sunt periculosae; omnia a febri pendent.

Quodsi variolae die tertio, eruptione facta, adhuc sunt rubrae, die septimo demum continget, quod alias quarto contingere consuevit.

Salivatio gravem semper ostendit morbi statum. Aegroti mori possunt, etiamsi illa optime procedat.

Febris secundaria saepe adhuc ante puris maturationem oritur. Hic scilicet motus febriles, cum incipienti suppuratione ingruentes, prorsus non cessant,

sant, sed statim febrim secundariam producunt; per hanc febrem secundam non solum proclivitas ad inflammationem generalis alitur, sed etiam saepe deiectiones puris metastaticae et laetales producuntur. Hoc fore, colligitur ex inquietudine, anxietate, insomnio, respiratione difficili, doloribus colli atque spasmis.

Tractatio universalis in eo consistit, ut nihil suscipiatur, si omnia rite procedant. Eruptio nullo pacto est urgenda, nisi forte ea nimium diu emaneret, ubi in causam eiusdem inquirendum atque ea tollenda est, et hoc facto, aut nullis praesentibus impedimentis, camphora est exhibenda aut balnea calida sunt in auxilium vocanda. Neque violenter ea est supprimenda. Quare esset in variolis agendum, quod sibi in aliis morbis et sanitate vigente nemo permitteret? Quis potest negare, eruptionem a frigore impediri? Quis observationes in dubium revocabit, eruptionem variolarum suppressam saepe atrocissima produxisse symptomata? Et nonne variolae saepe hieme cum malignitate incipiunt, quae tempore aestatis calido imminente evanescit?

Ad nimiam eruptionem in facie impediendam, quidam medicorum commendarunt pediluvia, sed primo est admodum dubium, num ea effectum praestant desideratum, et secundo saepissime ea contraindicantur. Ubi e contrario eruptio est difficilis, et cutis sicca, sunt universalia calida balnea et fomentationes longe utilia. Vesicatoria suris applicata sunt non solum bona remedia ad eruptionem promovendam, sed etiam inserviunt ad puris evacuationem in suppurationis stadio.

Salivatio saepe per colluviem primarum viarum alitur, atque adeo per remedia evacuantia imminuitur.

Feb-

Febris secundaria usum acidorum et laxantium requirit. Priora ut putredini resistatur, et posteriora ad pus evacuandum; quem in finem manna optimum est remedium. Quodsi metastases contingerint, vesicatoria in auxilium adhibentur, quae in fonticuſos mutari queunt. Utile quoque est ad metastases puris huiusmodi evitandas, cutem per diaphoretica lenia e. gr. per radicem senegae servare apertam; ubi hoc minime sufficit, et cutis manet sicca, etiam balnea calida et fomentationes in auxilium adhibere licet.

In circumstantiis, ubi ſebres oriuntur simplices inflammatoriae, saepe sunt variolae huius indolis. Diathesis phlogistica tanta esse potest, ut eruptio difficulter procedat, quae tum saepe per missionem sanguinis promoveri potest. Facile etiam hoc in casu variolae confluunt, ubi interim methodo antiphlogistica rite observata, non facile metuenda est pernicies.

Inclinationem in putredinem saepe iam, antequam signa eiusdem adessent, e constitutione epidemiae et corporis suspicari licet. Febris eruptionis hic maiori calore stipata esse solet, ubi tamen pallor faciei adest. Variolae ipsae statim in initio rubore gaudent profundiori; confluunt, nolunt sufficienter elevari, fiunt lividae et denique nigrae. Haec putredo multum est ab ea diversa, quae febris secundariae sequela est; prior enim a consitutione epidemica pendet, et posterior a pure.

Variolae huius generis sunt summe periculosae, et solvuntur plerumque die 8. 11. et 13. In febri eruptionis omnes enervationes sedulo sunt evitandae, diligenter oxymel exhibendum, et statim eruptione facta acida mineralia, cortex peruvianus atque infantibus alumen, sunt praebenda.

Ingravescente putredine proficua sunt camphora et vinum. Quemadmodum generatim febres inflammatoriae prorsus simplices et putridae sunt rarae, sic etiam febris variolosa utplurimum est indolis biliosae, hoc est, colluvies adest biliosa in primis viis, quae influxu in febrem gaudet, atque proinde enitendum est, ut ea eiiciatur.

Variolae vulgares benignae sunt maxima ex parte naturae inflammatorio-biliosae. Sed dantur etiam epidemiae, ubi febris est putrido-biliosa.

Nisi bilis evacuetur, eruptio redditur difficilis, et suppurationibus malignis, salivationique enervanti ansam praebet; febris secundaria quoque saepe per hoc redditur peior.

Quoniam autem usque ad maturationem variolarum viribus est parcendum, non est consultum, multum purgare, sed faciendum est, ut primum saburra per solventia reddatur mobilis, et tum emetico evacuetur.

Emeticum optime initio diei tertiae locum habet. Tempus tum iam fuit, solventia exhibere, atque emeticum ipsum eruptionem ipsam quam maxime allevat.

Maturatis autem variolis ab emeticis est abstinendum, nisi forte iam materia turgescens fuerit educta. Nunc in hoc respiciendum est, puri exitum reddere facilem, quod partim per pustularum apertionem, partim per diaphoretica lenia et laxantia efficitur.

Utrum interne dentur variolae, quarum etiam gratia evacuatio foret instituenda, adhuc sub iudice lis est, etiamsi hoc per observationes quam maxime fiat credibile.

Nonnumquam febris variolosa est febris lenta nervosa, hoc est, deficiunt vires ad contagium

subi-

subigendum. Hoc in casu eruptio producitur ad diem 7. et 8., nec fit secundum ordinem consuetum, sed pustulae prodeunt utique primum in extremitatibus et denique in facie. Pallescunt nec elevantur, et postremo loco puris prodit humor aqueus aut acris, aut indurantur. In priori casu appellantur *variolae crystallinae* aut *lymphaticae*, atque in posteriori vocantur *variolae verrucosae*. Variolae novae semper etiam in conspectum prodeunt, quo denique vires saepe penitus exhauriuntur.

In hoc variolarum genere methodus medendi a plebe usurpari solita variolas per remedia pellentia urgendi locum habet. Primum exhibetur emeticum, applicantur vesicatoria, exhibentur balnea calida, et tum propinantur alexipharmaca et vinum.

Quum maius aut minus periculum huius contagii semper a circumstantiis accidentalibus dependeat, noxa miasmatis variolosi imminui potest, si illud circumstantiis optimis in corpus inferatur. Huic fundamento per experientiam stabilito innititur *inoculatio variolarum*. Atque si constituendo simus, quae hae circumstantiae optimae sint, ad elaborationem miasmatis variolosi, est sane extra omnem dubitationem collocatum, per inoculationem periculum huius morbi imminui posse, quia primo omnes fere iam homines ab hoc morbo invaduntur, paucique illi, qui eum effugiunt, inter exceptiones pertinent, et secundo in contagio naturali circumstantiae saepissime sunt periculosae; et etiamsi adhuc sit incertum, utrum saepius quam simplici vice a morbo varioloso peti quispiam possit, neque tamen haec obiectio adversus inoculationem variolarum est ponderosa, quoniam, etiamsi casus revera locum habeat, ita tamen rarissimus est, ut tantum inter exceptiones nullius momenti pertineat.

Ex experimentis de inoculatione variolarum captis clarum omnino est, universim multo pauciores homines in variolis insitivis, quam naturalibus mori, quod evincere videtur, nos omnino pares esse ad circumstantias constituendas, quae maius aut minus periculum morbi variolosi efficiant.

Hoc autem est forsitan tantum species. Propterea fortasse morbus variolarum insitarum est mitior, quia contagium non satis subigitur, sed in corpore remanet, et seminia ad alios morbos relinquit lethales.

Non desunt saltem rationes, quae hoc verisimile reddunt. Primo adhuc nondum est confirmatum, quod generatim mortalitas hominum per variolarum insitionem minueretur; et secundo non intelligitur, quare variolae insitae generatim essent mitiores, quam variolae naturales benignissimae. Si quis dicat, hoc in contagii ratione esse situm, tum hoc contradicit partim experimentis Chinae et Turciae factis, ubi miasma per linteum in nasum fertur, aut id cum pane butyro obducto ad edendum datur, partim ex hoc suspicari debemus, miasma variolosum non sufficienter esse subactum, sed aut generatim humores corporis corrumpere, aut non satis a contagio secundo securos reddere, atque adeo ad morbos proclivius reddere, usque illud stadium sequitur, ubi natura facultate gaudet, hoc miasma per pustulationem consuetam tollendi.

Hae suspiciones magnum inde nanciscuntur pondus, quod revera casus dentur, ubi materia variolosa, nisi ea febrem regularem atque pustulationem producat, alia producit symptomata, quae alias enata non fuissent, e. g. fistulas lacrymales, ulcera purulenta, spasmos epilepticos. Neque desunt

ob-

observationes, quod insitione facta per missionem sanguinis frequentem et purgationem id effectum fuerit, ut una duntaxat variola prodiret, postquam autem vires iterum collectae fuerunt, nova exorta est febris variolosa, quam eruptio magnae copiae variolarum excepit. Omnia documenta, quod materia variolosa in corpore conservare, quoddam malum producere, et tantum occasione data erumpere possit. Ceterum contendere nolo, has rationes esse sufficientes, insitionem generatim non commendare, sed tantum credo, adhuc nondum esse nos rite constituendo, quibus in circumstantiis miasma variolosum optime et cum quam minima noxa in corpus humanum adferri, subigi atque ex eodem iterum excerni queat. Qui hoc potest, inoculet, et habebit, in sospitando genere humano meritum immortale.

Saepe etiam sane res hic ad utilitatem redit proportionatam. Quodsi per insitionem tantum epidemiis malignissimis, curationibusque pravis praecavere possimus, satis iam illa nobis parit emolumenti, atque etiamsi ego hoc sufficere non censeam, cuivis patri, matri, fratri et sorori ad insitionem ius dare, est tamen pro principe rationis satis, insitionem tueri et promovere.

Quodsi quis igitur inoculare velit, tempestas anni, et constitutio eiusdem epidemica sint bonae indolis, necesse est. Bonae hiemes plerumque sunt huic rei aptissimae, quia tum constitutio epidemica utplurimum est indolis inflammatoriae, atque adeo benigna.

Talia secundo sunt eligenda corpora, quae per se bonae sunt constitutionis, aut saltem valetudine proportionaliter utuntur secunda. In quo quidem facile errare possumus, atque hoc plane illud est, quod nunc adhuc utilitatem insitionis variolarum

im-

imminuit. Experientia enim ostendit, varias acrimonias e. g. acrimoniam scrophulosam morbum variolosum minime aggravare, ut etiam generatim materia variolosa parum adfinitatis cum reliquis acrimoniis habet; e contrario certissime dantur aliae corporis conditiones, per quas effectus materiae variolosae fit noxius.

Aetas tertio non facile sit infra duos annos, quoniam alias facile vires necessariae deficiunt.

Neque proprie ulla praeparatione opus est. Corpora impuritate scatentia non sunt inoculanda, et reliqua satius est suscipere durante morbo.

Virus variolosum e variolis benignis maturis sumitur. Tamen necesse est, ut illud sit adhuc aliquantum tenue, nec variolae adhuc ulla obductae sint crusta.

Insitio optime et facillime instituitur, tantillum materiae variolosae lanceola excipiendo, eaque epidermidem solvendo atque una materiam variolosam introducendo. Quem in finem brachium a scapula usque ad manum est tutissimum, latusque brachii interius commodissimum.

Die tertio praeterlapso vulnus inflammari, urina turbari, atque exspiratio olere incipit. Quodsi tum aegri de dolore sub axillis queruntur, signum est, virus virtutem suam exseruisse. Non multo post inter septimum atque undecimum diem, inoculatione facta, supervenit febris eruptionis, quae plerumque est lenissima atque salivatio et febris secundaria raro sequitur.

Quodsi insitione facta quidem circa vulnus variolae quaedam prodeunt, nulla tamen vera excitatur febris, qua variolae erumpuntur, a contagio futuro non sumus securi. Nam etiam in illis, qui variolis iam laborarunt, per insitionem variolae circa

ea vulnus produci possunt. Novum argumenium, nimiam morbi variolosi lenitatem dispositionem ad contagium non penitus extirpare, et nisi epidemiae malignae, medici mali, tractatio prava, exercitium artis ingnorantium aegro adstantium in morbo varioloso darentur, satius esset, contagium expectare naturale, quod non facile prius contingit, quam usque receptivitas ad hoc adaequata locum habet.

Variolae spuriae.

Hae variolae vocantur, *variolae durae*, *ovales*, *acuminatae*, *emphysematicae* et *lymphaticae*. Illae cum febre leni altero iam die et quidem utplurimum primum in dorso erumpunt, atque iam die sequenti in suppurationem transeunt, aut saltem humore implentur aquoso.

Hae variolae a contagio proxime descriptarum tutos non reddunt, hincque collectum est, materiem harum variolarum a contagio variolarum verarum essentialiter differre.

Constat interim, hoc genus variolarum tantum durante cursu variolarum verarum occurrere, hincque pronus sum ad credendum, has variolas eiusdem esse conditionis cum illis, quae insitione facta sine febre super vulnere et in talibus subiectis, qui iam variolas superarunt, sed facie aut mammis saepe variolis conflictantes attingunt, in conspectum prodeunt, et proinde cum ita dictis veris ex iisdem oriri causis, in phaenomenis atque effectibus autem gradu differre. A maiori aut minori dispositione ad miasma variolosum subigendum omnia forsitan hic pendent.

Morbilli.

Morbilli sunt maculae, variolis humiliores, sed ta-

tamen illis latiores, quae in suppurationem non transeunt, sed exsiccantur, et per desquamationem cutis solvuntur.

Cum variolis in his conveniunt: 1) quod fere omnes homines ab hoc morbo tententur, 2) raro aut numquam bis eundem hominem aggrediantur, 3) quod illi e contagio peculiari nascantur, 4) quod illi epidemice grassentur, et 5) quod illi apud nos morbum constituant novum.

Nihilominus tamen materia variolosa minima cum materia morbillosa adfinitate gaudere videtur. Experientia compertum est, homines, quibus variolae insitae fuerunt, eodem tempore a morbillis esse invasos, ubi morbus variolosus, morbillis superatis, quatuor septimanis post insitionem prius vires suas exseruit.

Febris semper fere cum symptomatibus catarrhalibus incipit, et, ubi res ex sententia procedunt, eruptio fit quarto die, et desquamatio die, sexto.

Eruptio non est critica, raro saltem febris per eam mitigatur.

Quodsi maculae sunt ruberrimae, hoc statum indicat maxime inflammatorium, ubi illae pallescunt, defectum virium, atque ubi livescunt, proclivitatem ad putredinem.

Morbilli facillime retrocedunt, atque inflammationibus pectoris periculosis ansam praebent.

Saepissime illae herpes atque ulcera relinquunt, atque miasma cum acrimonia scrophulosa similitudine gaudere videtur.

Ubique proinde in methodo medendi attendendum est, ne istiusmodi contingant metastases. Calidius proinde servandum est regimen, quam in variolis.

Ubi

Ubi diathesis adest phlogistica, atque eruptio difficulter procedit, saepe ea missione sanguinis promoveri potest. Ceterum contendimus, transpirationem per haustum potionis cum nitro permixti frequentem, et per camphorata lenia promovere.

Ubi proclivitas ad putredinem adest, mox alexipharmaca atque antiseptica adhibentur.

Ubi adest bilis, eruptio per emetica promoveri et sustentari potest.

Atque ubi vires desunt, vesicatoria atque vinum in auxilium sunt adhibenda.

Ubique autem curandum est, ne ullae in pulmonibus contingant stagnationes inflammatoriae. Minima indicatione earundem praesente, missiones sanguinis atque vesicatoria non sunt negligenda.

Nonnumquam comparet diarrhoea, quae a colluvie primarum viarum prorsus non dependet, sed tantum symptomatica est, transpirationem supprimit, et per hoc congestionibus acrimoniae in pectus occasionem suppeditare potest. Hoc in casu quoque missiones sanguinis atque remedia antiphlogistico-diaphoretica salutaria se praestiterunt.

Rubeolae.

Rubeolae a morbillis in eo distinguuntur, quod febris non cum lippitudine oculorum tussique, sed plerumque cum collo obstipo compareat; quod pustulae elevatiores et cum humore purulento sint repletae; et quod illae non desquamatione furfuracea, sed epidermidis solutione decedant.

In methodo medendi quidem nulla praecipua differentia locum habet. Omnia ab indole febris circumstantiarumque singularium pendent. Propter anginam in febribus putridis facile periculosam eruptio exanthematis per vesicatoria et diaphoretica est promovenda.

In

In constitutione febris inflammatoria missio sanguinis, ut in morbillis, eruptionem promovere potest.

Febris scarlatina.

Exanthema scarlatinae a variolis atque morbillis in eo distinguitur, quod maculae sint magnae atque informes, facile confluant, ruberrimae sint, neque in suppurationem transeant.

Reliqua quoque phaenomena hanc febrem a morbillis distinguunt.

Eruptio in febri scarlatina magis est critica, et desquamatione finita facile tumor cutis leucophlegmaticus nascitur.

Morbus plerumque angina est stipatus, et cutis est admodum sicca, quae circumstantia posterior causa tumoris esse videtur.

Causa eiusdem est miasma epidemicum, quod vero non est tam contagiosum, ut omnes homines febri scarlatinae essent obnoxii. Per hoc quoque morbus a morbillis distinguitur.

Alias eadem hic methodus medendi, quae in morbillis, locum habet. Quemadmodum illic ad retrocessionem impediendam perspirationem promovere contendimus, idem hic ad tumorem praecavendum suscipitur.

Putredo, ut illic, per colorem macularum purpureum et lividum se prodit.

Anginae pro re nata occurritur, ut superius est traditum.

Tumoribus remanentibus tollendis, inserviunt balnea calida et remedia diuretica atque diaphoretica, quem in finem radix Senegae optimum est remedium.

Fo-

Febris urticata raro epidemice grassatur, et sporadice saepe occurrit. Pustulae illis sunt similes, quae ab urticis in cute producuntur, atque eandem fere excitant sensationem. Febris per aliquot duntaxat dies durat, atque emeticum aut laxans plerumque prorsus tollit morbum.

Unde colligendum esse videtur, causam huius febris acrimoniam in primis viis progenitam atque in sanguinem transgressam esse.

Quodsi maculae sunt admodum latae, eadem haec febris *essera* vocatur.

Febris miliaris.

Exanthemata miliaria sunt granis milii similia, unde et nomen habent. Nonnumquam gaudent illa colore rubro, et tum appellantur *purpura*. Minora sunt morbillis, sed elevatiora. In eruptione variolis sunt similia, nisi quod illis circulus desit ruber.

Mox humore claro replentur, et per desquamationem evanescunt.

Purpura in *rubram* atque *albam* distinguitur. Purpura alba utplurimum in febribus observatur nervosis.

Exanthema huius generis suspicari licet, quum

1) aegri antea sanguine tenui atque acri sunt gavisi.
2) Quum methodus medendi nimium fuit calida, et remedia evacuantia fuere neglecta;
3) Febris miliaris in puerperio regimine nimium calido haud rara est.
4) Quum proclivitas ad sudores acres symptomaticos, tussis sicca, anxietas et dolor capitis

pitis sine causa manifesta, pruritus in cute, gemitus insolitus, pulsus tensus, inaequalis observantur, absque inflammatione aut spasmo consueto praesente.

Eruptio temporibus contingit incertis, nonnumquam iam die septimo desquamatur, subinde nova semper prodeunt exanthemata. Quo maturius id erumpit, eo perniciosius est.

Causa purpurae neque contagium est, neque miasma singulare, sed sola acrimonia in ipso corpore progenita.

Hanc acrimoniam indolis esse acidae, vero fit inde proprius, quoniam

1) semper fere sudores praecedunt acidi;
2) quod purpura frequentissime in corporibus debilibus, atque ad acidum in primis viis proclivibus observetur, et
3) quod purpura in puerperis a lacte retropulso nec sufficienter evacuato facile producatur.
4) Datur purpura chronica, quae in subiectis laxis, scorbuticis occurrit.

Singulare interim est, quod morbus sit novus, aut saltem temporibus antiquioribus rarius occurrisse debuerit. Apud nos primum Lipsiae medio seculi superioris innotuit.

Pauca, quae de causa purpurae proxima novimus, incertiora sunt, quam ut ea in methodo medendi pro norma inservire possent, et prorsus contendere nolo, e rationibus a me in medium prolatis pro natura acrimoniae miliaris acida concludere, quod in febre miliari remedia alcalina sint adhibenda. Exanthema quoque utplurimum est symptomaticum, aut si illud, uti hoc etiam negari nequit, criticum est, attamen illud semper est crisis periculo-

culosa, quae, quoad eius fieri potest, est evitanda aut saltem non est urgenda.

Proinde tantum secundum indicationes febris generales agitur. Ubi autem summa virium prostratio adest, et purpurae praenuncia comparent, cautio cum laxantibus est servanda. Ubi evacuandum est, per emetica est faciendum, et perspiratio quidem minime vehementer urgenda, sed nec supprimenda est. Quodsi interim praesagia atque imprimis sudor multo maturius se ostendunt, quam pro circumstantiarum ratione coctio exspectanda esset, studendum sane est per regimen frigidiusculum, ut sudor imminuatur, eruptionique purpurae nimis maturae atque adeo symptomaticae interoedatur.

Quamprimum exanthema erupit, retrocessio eius maxima diligentia praecavenda est, quia ea summe est periculosa, facileque post leves refrigerationes atque enervationes eventura.

Ubi illud revera est retropulsum, enitendum est, ut per vesicatoria atque camphorata iterum propellatur.

Generatim hic quoque indoles febris optimam medendi normam exhibet. Quo minus vires desunt, quo magis adest materia crassa, quo minus, praenunciis purpurae admodum maturis, crisis ab eiusdem eruptione est expectanda, eo tutius non tantum contra praenuncia moliri licet; sed etiam retrocessio purpurae forte iam erumpentis eo minus est extimescenda. Quo e contrario febris indoli febris nervosae propius accedit, quo minus adest materiae crassae, eo citius, praenunciis eiusdem non nimium maturis, crisin expectare licet, atque igitur hic viribus est parcendum, alias etiam deficientibus, non solum ea de causa, quoniam hic generatim nulla ad evacuationes nimias indicatio adest, sed

sed etiam, quia evacuatio huius generis critica plures requirit vires, quam aliae crises, atque hic retrocessio eiusdem, quae plerumque ex debilitate contingit, semper fere est lethalis.

In puerperis exanthema purpurae plerumque est regiminis nimium calidi sequela, atque hinc raro aut numquam est criticum, uti etiam per regimen frigidulum evitari potest, aut, etiamsi illud adsit, nullum tamen est contraindicans adversus indicantia reliqua. Ceterum semper fere illud hic productum lactis in sanguinem retrogressi esse videtur.

Febris bullosa.

In febribus malignis saepe bullae magnae comparent, quae ruptae crustam faciunt nigram. Hoc in casu quidam scriptores hanc febrem appellarunt *pemphygum* seu *febrem bullosam*. Haec exhanthemata numquam omnino critica esse videntur, sed semper esse symptoma malignum, quod pro se nullum indicat methodum medendi peculiarem.

Aphthae.

Aphthae sunt ulcera parva, rotunda, alba in ore atque in lingua, atque in febribus inter easdem circumstantias occurrunt, quibus purpura occurrere solet, etiamsi illae adhuc rarius sint criticae.

Praeterea huic morbo infantes recens nati maxime sunt obnoxii, ubi hic haud raro inflammationem faucium et ventriculi parit lethalem.

Videtur, quasi in aphthis acrimonia non tantopere in sanguinem transierit, quam in purpura, quoniam saepissime plurimum per purgantia efficere licet.

Externe vitriolum album in melle rosato solutum, utiliter est adhibendum.

Petechiae.

Petechiae utplurimum sunt symptoma accidentale in febribus putridis et biliosis, nec proinde pro specie febrium naturali illae sunt habendae. Quaevis febris putrida in *febrem petechialem* transire potest, etiamsi certum sit, in quibusdam epidemiis singularem ad eam observari proclivitatem.

Illae sunt maculae rubrae, quae supra cutem non elevantur, nec quoque autem pressione evanescunt.

Causa semper est acrimonia putrida, etiamsi ad eius ortum non requiratur, totam humorum massam resolvi, nonnumquam enim in febribus etiam inflammatoriis occurrunt.

Illae sunt rarissimae et fere numquam criticae. Quodsi illae in colorem lividum aut profunde rubrum cadunt, plerumque tunc illae signum resolutionis universalis sunt.

Quodsi illae in stadio febrium prodeunt, ubi adhuc haec resolutio universalis non observatur, ortum suum plerumque acrimoniae in primis viis contentae putridae biliosae acceptum referunt.

Evacuantia atque antiseptica proinde sunt pharmaca, huic symptomati opponenda, ubi ceterum ad conditionem febris generalem semper respicimus.

Nonnumquam hae maculae iam in febris initio occurrunt, ubi nullae impuritates in primis viis, adhuc quoque nulla resolutionis putridae signa adsunt; sed e contrario haec tum oritur, quando maculae evanescunt. Quo in casu inserviunt diaphoretica alexipharmaca.

Plantae quaedam e. g. baccae taxi ansam subinde praebent maculis, quae petechiis perfecte sunt similes, sed nulla sunt febri stipatae. Eandem interim requirunt methodum medendi, atque acidum vitrioli hic etiam, evacuatione partium noxiarum in primis viis adhuc contentarum facta, est remedium efficacissimum.

De Rheumatismis.

Dolores in artubus atque articulis, non ex spasmo, sed e quadam inflammationis specie, raro autem in suppurationem transeuntis, oriundi, atque ubi simul notae arthritidis verae characteristicae desunt, vocantur *rheumatismi*.

Causa rheumatismorum praedisponens circulatio humorum in visceribus abdominis impedita esse videtur, saltem subiecra, quorum corpora acrimonia rheumatica scatent, plerumque incommodis haemorrhoidalibus sunt obnoxia.

Per hanc circulationem vitiosam humoribus lymphaticis, ut hoc vero quam maxime simile esse videtur, acrimonia quaedam singularis communicatur, ita ut materia per cutem transpirare solita retenta in partibus musculosis et ligamentosis stagnet, et dolores pariat articulares.

Haec humorum acrimonia autem quoque indolis scorbuticae et venereae esse potest, saltem acrimonia prioris speciei per eam augeri, atque adeo doloribus articulorum pertinacioribus occasio praeberi potest.

Tantum saltem certum est, refrigerium communissimam causam rheumatismorum occasionalem esse, atque hos proinde cum illo evitari posse.

Rheumatismus dividitur in *acutum* et *chronicum*.

Rheumatismus acutus.

Rheumatismus acutus semper febre est stipatus. Dolores plerumque in omnibus membris adsunt, atque utplurimum externe comparet tumor cum rubore, qui autem fere numquam erumpit, et raro exulcerationes efficit internas.

Febris hic plerumque est indolis simplicis inflammatoriae, sed etiam haud raro simul biliosae.

Haec in subiectis robustis post refrigeria magna nascitur.

Quodsi dolor musculos pectoris occupat, morbus vocatur *pleurodyne* seu *pleuritis spuria*.

Morbus raro est periculosus, et crisis contingit per sudorem atque urinam.

Ubi febris naturae simplicis inflammatoriae est, methodus antiphlogistica, ut in alia febri inflammatoria, locum habet. Vesicatoria tamen plerumque omitti possunt.

Missione sanguinis sufficienter administrata saepe nitrum in potu ordinario solutum atque attenuatum, quotidie ad unciam dimidiam aut etiam integram, sufficit.

Sed hae febres simplices sunt rarissimae. Plerumque simul systema biliosum tentatur, et semper ratio illius est habenda; non tamen proprie est purgandum, quia illud crisin per sudorem impedit, sed contendendum ut resolventia atque emetica sufficiant.

In febribus putridis quidem quoque saepe comparent dolores rheumatici, qui autem hic plerumque sunt maxime accidentales, et saltem ex symptomatibus minus periculosis.

Quodsi autem in epidemiis malignis febres cum doloribus articulorum incipiunt, talis febris evacuan-

tibus consuetis minime est tractanda. Missio sanguinis ibi tantum est suscipienda, ubi nos stases inflammatoriae minantur; bilis statim in initio per emetica exturbanda est, et quamprimum ratio perspirationis promovendae est habenda.

Nonnumquam rheumatismus modo febris intermittentis se habet, quo in casu, evacuatione facta, cortex chinae est exhibendus.

Rheumatismus chronicus.

Quodsi rheumatismus nulla *febre* est stipatus, plerumque est chronicus. Rheumatismus chronicus autem quoque ex acuto oriri potest.

In rheumatismo chronico dolor semper fere est fixus, et tantum partes singulares invadit.

Quodsi dolor in regione vertebrarum lumborum est, morbus vocatur *lumbago*; quodsi articulus capitis ossis femoris dolet, appellatur *ischias*. Saepe dolor vertebras colli occupat, et rigiditas eiusdem oritur, quae *collum obstipum* salutatur.

In rheumatismis chronicis partes adficientes raro intumescunt, sed plerumque frigent, rigentque.

Methodus medendi missiones sanguinis topicas, frictiones et balnea requirit.

Hirudines parti adfectae impositi, magnae sunt hic efficacitatis, magnam etiam scarificationes praebent utilitatem.

Pharmaca resolventia ex acrimoniae indole sunt insituenda. Ratio primum bilis habetur, atque hunc in finem emeticum in tam parva dosi exhibetur, ut id tantum resolvendo agat. Quodsi tum materia turgescens se ostendit, emeticum exhibetur. Sudorem tunc nitimur primo per lenia, deinde per remedia fortiora excitare. Tinctura Guaiaci volatilis et liquor c. c. succinatus insignem hic praestant usum.

Ubi acrimonia adest scorbutica, antiscorbutica atque acidum vitrioli prosunt.

In acrimonia venerea gummi Guaiaci et mercurius praestanti gaudent virtute. Atque ubi morbus est pertinax, frictiones mercuriales et balnea usque ad salivationem ordinantur.

In rheumatismis pertinacibus mercurialia quoque in auxilium adhiberi queunt, etiamsi nulla acrimoniae venereae suspicio adsit. Vid. *Pilulae resolventes*.

Sudorem per calidum decoctum ligni sancti mane et vesperi adsumtum promovere conamur.

Praeterea iubentur aegri aut calide lavari, aut saltem partibus laborantibus fomenta applicantur.

Rigiditas colli saepissime ab acrimonia scrophulosa oritur. Assa foetida, in- et externe adhibita, hic saepe permultum praestat.

Subiecta, quae multum saturno illaborant, saepe a doloribus vexantur rheumaticis, ubi frictiones mercuriales sunt utilissimae.

In dolore ischiatico ipse nervus pati videtur, quia dolor plerumque secundum nervi longitudinem extenditur, atque saepe paralyses vesicae urinariae atque intestini recti eiusdem sunt sequelae. Tam in dolore ischiatico quam in lumbagine oleum terebinthinae egregium saepe praestat usum.

Quamprimum ratio ad credendum adest, maximam acrimoniae partem esse domitam, iubentur membra dolorifica frigide lavari atque etiam glacies illis imponi. Ubi vero rigiditas et frigus admodum sunt magna, olea aromatica, oleum petrae aut unguentum nervinum illinuntur.

Haud raro post puerperium rheumatismi nascuntur pertinaces ex metastasibus lactis et lymphae, ubi stases in initio per camphorata resolvendae at-

que educandae sunt, si vero hoc non cedat, per ligamenta in locum colligere convenientem, et per suppurationem eiicere conamur.

Post febres exanthematicas, imprimis post scarlatinam saepe quoque dolores articulorum pertinaces remanent, ubi balnea calida maxime sunt proficua.

Mucus et vermes in primis viis acerbissimis subinde doloribus in infantibus occasionem dant, atque per evacuantia tolluntur.

Et denique adhuc illi dolores femoris, surarum et cruris pertinent, qui sequela obstructionum in hepate pertinacium, et tanquam suppurationis hepatis praenuncia sunt habenda.

De Morbis arthriticis.

Hi morbi consistunt pariter, ut rheumatismi, in doloribus artuum atque articulorum, sed distinguuntur a rheumaticis in sequentibus:

1) Ad arthritidem requiritur dispositio corporis singularis, quae saepe est haereditaria, et non facile in annis ante pubertatem vires exserit. Quod in rheumatismo non obtinet, saltem non notum est, eum per haereditatem posse propagari.

2) Non facile aut forsitan numquam tentantur corpora debilia arthritide vera. Sed

3) illi tantum homines ad arthritidem proclives sunt, qui magnis gaudent viribus muscularibus, diaetam servant nutrientem et splendidam, et tamen simul systemate nervoso praediti sunt sensibili, sive hoc eveniat naturaliter, sive ex enervationibus singularibus, systema nervosum peculiariter debilitantibus.

4)

4) Morbus facile per se oritur, absque omni occasione externa, sed

5) non nascitur in aetate tenera, atque in viris vix ante annum 35.

6) Si semel adfuerit, vix aut forsitan numquam penitus extirpari potest, sed serius aut citius rursus comparet.

7) Singulari cum digestione gaudet nexu. Semper ante morbi eruptionem turbae in ventriculo praecedunt.

8) Materia arthritica est admodum mobilis, facileque in partes internas retrolabitur, omniumque lubentissime ventriculo adhaerescit.

9) Materia ipsa saepe per congestiones indurationesque in articulis materiae cuiusdam calcareae se prodit. In urina quoque saepe animadvertitur mucus, qui, si exsiccatur, eadem gaudet qualitate terrea.

10) Morbus haud raro facit exacerbationes periodicas, quae vero tempore duplicantur.

11) Et denique materia rheumatica in eo ab arthritica differre videtur, quod illa propago huius sit, et quod in materia rheumatica vires desint, ad eam ita subigendam, ut ea fiat arthritica; saltem materia arthritica multo subtilior est, quam rheumatica. Non tantum per nativitatem, sed etiam, dispositione praesenti, per contagium immediatum propagatur.

Arthritis.

Arthritis a rheumatismo acuto tantum per diversitates causarum atque indolis morbi indicatas distinguitur. Phaenomena ipsa sibi invicem tam

sunt

sunt similia, ut duo morbi saepissime inter se permutentur, et pro iisdem habeantur.

Saepius mulieres, quam viros invadit, et saepius apud nobiles, quam plebeios occurrit.

Accessiones plerumque tempore verno contingunt, et tres quatuorve septimanas durant. Duratio accessionum existit pro virium conditione. Quo vegetiores illae sunt, eo maturius finitur morbus, sed eo etiam simul est atrocior, eoque maioribus stipatur doloribus.

Crisis fit per sudorem atque urinam. Nisi ea eveniat, metastases in partes internas, aut etiam *nodi arthritici* adsunt, quibus immobilitas articulorum paritur.

Methodus medendi huc redit, ut impedimenta huius criseos e medio tollantur, et crisis ipsa promoveatur.

Ubi plethora atque dispositio inflammatoria adest, mittitur sanguis, atque ubi sordes in primis viis adsunt, emetica lenia exhibentur.

Sudorem promovere nitimur, tegendo externe partes adfectas, propinandoque diaphoretica lenia, e. g. mixturam diaphoreticam attenuatam. Ubi haec minime sufficit, tinctura guaiaci volatilis in auxilium adhiberi potest.

Quum crisis numquam sine dolore contingere possit, non etiam facile anodyna exhibere licet. Sed nonnumquam sudor propter nimiam doloris vehementiam, ac spasmos ab eodem productos, remanet, atque hoc in casu omnino opiata prodesse possunt.

Nonnumquam arthritis in partibus duntaxat corporis singulis comparet. Dolores arthritici in manibus vocantur *chiragra*; in genu *gonagra*, atque in talis pedum *podagra*.

Om-

Omnes tres species in arthritide occurrere possunt, sed saepe podagra singularem constituit morbum, qui cum nulla arhritide coniunctus est universali.

Podagra.

Podagra stricte sic dicta plerumque tantum viros invadit, in mulieribus saltem semper ea cum arthritide est coniuncta. Itaque podagra ab arthritide tantum in eo distinguitur, quod ea nullo cum dolore articulorum universali coniuncta sit, virisque ea imprimis sit propria.

Crisis hic non facile per sudores evenit universales, sed partes adfectae ipsae intumescere, aliquantum inflammari, et per sudorem particularem iterum decrescere solent.

Nitimur proinde tantum impedimenta criseos e medio tollere. Missio tamen sanguinis in plethora adparenti ibi tantum est administranda, ubi generatim naturae vires non desunt; alias facile retrocessioni podagrae occasio praebetur.

Quum e contrario ventriculus simul plerumque in podagra tentetur, evacuatio eiusdem non est negligenda.

Reliqua naturae permittuntur, quae in podagra quam minime est cogenda.

Partes adfectae solo panno laneo viliori teguntur.

Remedia externa hic adhuc minus locum habent, quam in arthritide.

Quodsi materia arthritica subito retrocedit, defertur aut ad ventriculum, aut ad alia viscera. In priori casu facile sponte oritur vomitus, qui sustentandus atque levandus est. Quo facto camphorata exhibentur, plantis pedum sinapismi imponuntur

tur

tur, et partes calidae servantur, ubi tum dolores facile in pedes redire solent.

Extra accessiones contendimus proclivitatem ad hunc morbum, quae semper eo fit maior, quo exacerbationes frequentius redeunt, per bonam diaetam, evitando omnes cibos et potus calefacientes, exercendo corpus, quiete et recreatione animi, debilitare. Licet per hoc morbus non penitus eradicetur, accessiones tamen pauciores et breviores reddi queunt.

Quodsi materia in alias partes deiecta est, facile oriuntur apoplexiae, paralyses, quin etiam inflammationes, qui tum ut morbi proprii tractantur.

De Catarrhis.

Catarrhi magna cum rheumatismis gaudent similitudine, et saepe tantum diversitate partium adfectarum differre videntur.

Congestio nimirum humoris serosi acris in glandulis nasi, oris ac pharyngis, atque in pulmonibus, appellatur *catarrhus*.

Hi catarrhi plerumque gradu inflammationis levi, atque adeo saepe dolore sunt stipati, sed non tam facile ad suppurationem sunt proclives, quam phlegmone.

Causa est acrimonia, quae imprimis in systema lymphaticum, atque imprimis in glandulas agit, ibique adfluxum humorum parit, qui in initio sunt tenues atque acres, postea vero fiunt crassi et lenes.

Haec acrimonia saepissime est miasma epidemicum, atque haud raro contagiosum. Ad hoc in-

interim semper dispositio singularis requiritur. Corpora debilia atque irritabilia, quae acrimonia rheumatica sunt impraegnata, maxime catarrhis sunt obnoxia.

Illi aut sunt cum febre, aut sine illa. Sine febre nullo cum periculo sunt coniuncti, sed saepe haec febris tam est lenis, ut ea non animadvertatur, et tum tempore tabes consequi potest. Si illi febre stipantur, periculum pro ratione febris se habet.

Quum causa catarrhorum occasionalis saepissime sit refrigerium, putabatur olim, omnes catarrhos per remedia diaphoretica tolli posse. Experientia docuit, hanc methodum quidem subinde esse bonam, sed plerumque fuisse noxiam.

Recentioribus temporibus in alterum homines sunt delapsi extremum, usumque tam internum quam externum aquae frigidae salutarem commendarunt. Veritas in medio est posita. Regimen nimis calidum, ususque potuum calidorum nimium frequens ad catarrhos praedisponunt, ut usus aquae frigidae internus et externus corpus roborat, atque adversus iniurias aëris atque frigoris minus reddit sensibile. Sed prophylactica cum remediis curantibus sunt permutata. Catarrhus omnino frigore retropelli, at non sanari potest.

Quodsi solus catarrhus respiciatur, haec momenta observanda esse videntur:

1) Materia acris attenuanda et debilitanda est. Hoc fit per vapores atque potum frequentem.

2) Adfluxus humorum est impediendus, materia etiam ipsa in motum concitanda; quod optime vesicatoriis partibus adfectis prope applicatis efficitur.

3) Materia cocta est evacuanda. Hoc fit partim per effluxum eiusdem immediatum, partim per sudorem atque urinam. Utrumque a natura fieri debet, saltem ars hic tantum leniter agere potest.

Reliqua methodi medendi instituuntur perfecte secundum indolem febris circumstantiarumque singularium, quas nunc indicaturus sum.

Coryza.

Quodsi humor serosus in nasi glandulis stagnat, vocatur *coryza*. Nonnumquam nullus e naribus effluit humor, et tum appellatur *gravedo*. Plerumque ab initio acrimonia e naribus effluit, quae paulatim crassescit, mitescit, evacuationeque sua morbum tollit.

Haec coryza subinde est cum febre, subinde sine illa. Ubi nulla adest febris, nec coryza est sicca, natura ipsa totum absolvit opus. In gravedine vapores adhibentur.

Ubi e contrario febris adest, secundum eiusdem requisita agimus. In dispositionibus admodum inflammatoriis methodus antiphlogistica ordinaria locum habet, atque inter praeiudicia perniciosissima pertinet, in coryza numquam esse venam pertundendam. Ubi sane febris est parva, pectusque liberum, remedia emollientia atque diaphoresin promoventia sufficiunt.

In constitutione inflammatoria, missione sanguinis administrata, optime convenit mixtura diaphoretica, quum ea transpirationem promoveat, nec tamen calefaciat,

Colluvies biliosa saepe simul turbas facit, quae primum, more solito, mobilis est reddenda et deinde emeticis educenda.

Cory-

Coryzae dantur chronicae, quae ab acrimonia peculiari, atque corruptione membranae schneiderianae locali in cavitatibus frontalibus pendent, et difficillime tolli possunt. Fonticuli atque usus aquarum mineralium in- et externus maxime hic sunt commendandi.

In febribus putridis et malignis catarrhus est omnium symptomatum plerumque levissimum, tametsi is prima earum causa occasionalis esse potest.

Angina catarrhalis.

Haec angina ab inflammatoria tantum in eo distinguitur, quod in illa quidem tanta et saepe etiam maior partium intumescentia adest, sed numquam tam vehemens inflammationis gradus, hinc etiam ea raro, aut saltem multo serius atque imperfectius in suppurationem transit.

In methodo medendi nullum hoc facit discrimen essentiale, agiturque ut supra dictum est.

Tussis catarrhalis.

Catarrhus pulmonum, qui neque inflammatione, neque febri est stipatus, plerumque a natura sanatur. Cui tamen, ut coryzae, per vapores emollientes, potum cum oxymelle et nitro mixtum frequentem, atque ubi is pertinax est, cum opio succurri potest.

Peripneumonia notha.

Haec *peripneumonia* a vera per leviorem et saepe inobservabilem febrem, signaque inflammationis absentia distinguitur. Sed tussis eadem est stipata anxietate iisdem capitis doloribus, et respiratione difficillima. Corpora debilia, turgida et mucosa huic

morbo tempore, quo catarrhi epidemice grassantur, sunt obnoxia.

Crisis fit per sputum coctum, sudorem atque urinam. Ubi e contrario mucus accumulatur, suffocatio sequitur, et tum morbus *catarrhus suffocativus* nuncupatur.

Morbus multis gaudet gradibus, et plus minusve peripneumoniae inflammatoriae accedit.

Tanto hic missio sanguinis magis noxia esse potest, quo minus morbus est inflammatorius. Ubi facies est pallida, cutis mollis et corpus generatim debile, missio sanguinis est evitanda.

Eo efficaciora e contrario adhibenda sunt resolventia. Pectori continuo vesicatorium magnum applicatur, atque omni hora granum unum sulphuris antimonii ordinatur, quae dosis etiam sensim sensimque augeri potest, nisi vomitus illud excipiat. Ipecacuanha atque aqua benedicta Rulandi in refracta sed paulatim augenda dosi pariter sunt aptae. Quodsi relaxatio adest, ratioque simul transpirationis habetur, radix senegae utiliter adhibetur.

Muco mobili facto, sed ob defectum virium non evacuando, consultum est, emeticum exhibere, quod vero ita instituendum est, ut certi esse possimus, illud versus superiora, nec versus inferiora operaturum, quia hoc vires debilitaret, nec finem fueris consecutus.

De Dysenteria.

Differentia essentialis inter dysenteriam et diarrhoeam constituitur, quoad autem tamen characteres minime inter medicos convenit, quibus haec differentia designari potest.

Diar-

Diarrhoea est praecipuum symptomatum dysenteriae essentialium. Deiectio alvi frequentior praeternaturalis vocatur diarrhoea. Sed non quaevis diarrhoea salutatur dysenteria.

Creditum fuit, dysenteriam per diarrhoeam cruentam definiri posse. Sed non quaevis diarrhoea cruenta dysenteria appellari potest, quodsi alias voci posteriori significatum determinatum attribuere velis. Dantur quoque diarrhoeae verae, ubi excrementum non est cruentum, quaeque exinde *dysenteriae* vocantur *albae*.

Status denique febrilis in definitionem adoptatus est, sed hoc quoque accuratiorem requirit determinationem, quia in febribus diarrhoeae cruentae occurrere possunt, quibus, nisi confusionem idearum introducere velis, rursus nomen dysenteriae tribui nequit.

Ea tantum diarrhoea nomen *dysenteriae* meretur, quae diebus aestivis calidis aut brevi post eas epidemice grassatur, et febri simul est stipata, a diarrhoea pendenti, et cum ea aut simul cessante, aut non ultra diarrhoeam permanente.

Causa huius morbi est miasma epidemicum singulare, quod in intestinis speciem catarrhi quandam excitat, quae vires suas per alvi deiectiones frequentes ac plerumque cruentas exserit, et denique per urinam et sudorem tollitur.

Hoc miasma in plurimis constitutionibus epidemicis per excretionem super cute pustulosam se prodit, quae, si illa subito retrocedit, mox dysenteriae locum dat. Haud raro pariter observatur, rheumatismos, odontalgias e. s. p. praecedere, quae continuo evanescunt, quamprimum dysenteria comparet.

Hic morbus quoque cum catarrhis in eo convenit, quod is semper fere sit contagiosus, imprimis per excrementorum exhalationem. Et quidem haec vis contagiosa non est putredinis sequela, sed ea quoque in talibus dysenteriis se exserit, ubi adhuc nulla observatur putredo, quamvis sane certum sit, excrementa tanto promptius inficere, quanto ea magis sunt resoluta.

Eodem plane pacto miasma ad cutem proiectum communicari solet.

Auctores distinguere solent dysenterias in tales, quae non sunt febri stipatae, atque in tales, in quibus adest febris manifesta. Quodsi dysenteriae darentur tempore aestivo calido epidemice grassantes, a veraque dysenteria nulla alia re, quam febris absentia, differentes, haec distinctio esset accurata, nostraque superius data definitio falsa, sed nulla dysenteria vera sine omni motu febrili datur. Febris quidem saepe est inobservabilis, et pulsus atque calor sic satis naturales, sed motus criseos, quae semper sudore atque urina contingit, totusque morbi cursus naturam verae dysenteriae febrilem ostendunt.

Alias fructus horaei semper pro causa dysenteriae habiti sunt. Sed certum est, fructus horaeos maturos insigni cum utilitate in dysenteria adhiberi posse. Fructus horaei immaturi summum causa disponens seu occasionalis dysenteriae esse potest, sed sine miasmate epidemico peculiari numquam dysenteria vera grassari potest.

Quod tamen non ita dictum esse volo, quasi hoc miasma semper in aëre productum in corpus ex eo transiret, sed potius est verisimile, acrimoniae dysenteriam parienti constitutionem epidemi-

cam saepe ansam dare, sed semper tamen prius in corpore ipso nasci.

Ut in quovis catarrho maior aut minor proclivitas ad inflammationem adest, idem etiam in dysenteria locum habet. Sanguis ex intestinis tenuibus prodire videtur, quia in quavis deiectione alvi vellicatio in regione umbilicali praecedit, et sanguis plerumque accurate cum muco est permixtus. Caussa tamen deest ad credendum, sanguinem e vasis erosis venire, sed aut irritatione tantum educi, aut propterea extravasari videtur, quia sanguis per hepar libere transire nequit, atque adeo in arteriis stagnat. Haec posterior opinio vero proxima esse videtur, quia bilis semper laborat, neque tamen adest ratio, illam pro unica causa irritante habere.

Dysenteriae optime ex indole febrium illas stipantium distinguuntur.

Dysenteriae dantur, ubi febris est inobservabilis, vires sunt integrae, et signa saburrae biliosae desunt. Haec est dysenteria benegnissima, quae saepe regimine calido tolli potest. Integrae epidemiae raro aut numquam sunt huius conditionis, sed singulatim occurrit proprietate aëris et corporis optabili.

Idem valet in speciebus, ubi febris inflammatoria simplex per pulsum duriusculum indicatur, vires sunt illibatae, et signa bilis corruptae desunt.

Frequentior est status, ubi proclivitas ad inflammationem et saburra colluviei biliosae adsunt.

Conditione aëris corporisque admodum mala, regimine pravo et methodo medendi minus recta, omnes hae species dysenteriarum in putridas degenerare possunt, ubi tum non tantum deiectiones alvi frequentissimae foetidae, sed etiam symptomata nervosa oriuntur, morbusque fit periculosissimus.

Denique dantur dysenteriae, quae statim in initio suo charactere malignitatis gaudent, ubi neque redundantia bilis, neque constitutio inflammatoria, neque putredo animadvertitur, evacuationes facile nocent, et spasmi atque paralyses nascuntur lethales.

Quod ad prognosin attinet, sequentes circumstantiae sunt denotandae:

Bonum est, si deiectiones alvi sunt rarae et copiosae.

Melius est, si tantum stricturae sanguinis adsunt, quam si sanguis cum excrementis accurate est permixtus.

In casu posteriori signum est, aut irritationem esse longe vehementissimam, aut proclivitatem ad putredinem adesse. Color excrementorum flavoruber est optimus.

Quo magis dolores post deiectiones mitigantur, eo est melius.

Quodsi natura statim ab initio per vomitum spontaneum biliosum sibi ipsa opitulatur, et morbus methodo medendi recta imminuitur, bonum est.

Sed periculum est extimescendum, si vomitu nihil aut sola bilis viridis eiicitur. Hic inflammatio, aut status nimis spasticus adest.

Quo frequentiores et parciores sunt alvi deiectiones, quo minus dolores post illas leniuntur, eo est peius.

Ubi deiectiones alvi sunt frequentes, et doloribus stipatae neque tamen cruentae sed albae, adfluxus bilis in intestina deficit, et status phreniticus est exstimescendus. Idem valet de deiectionibus alvi prorsus viridibus.

Quod-

Quodsi excrementum cruentum est pallidum et decolor, gangraena metuenda est, imprimis si simul odor cadaverosus adest.

Quodsi dolores subito sine levamine symptomatum cessant, aut gangraena aut intestinorum paralysis adest. In posteriori casu excrementa prorsus aquosa esse solent, atque insciis aegris excidunt.

Saepe ardor in abdomine et stranguria adsunt. Quodsi prius non sit constans, et posterius ex redundantia saburrae biliosae eveniat, non tam facile adest periculum.

Generatim, ut in omnibus febribus, ita quoque hic symptomata nervosa tum demum sunt periculosa, si omnia rite sunt observata et tractata, nec causa symptomatum ulla manifesta atque expugnabilis comparet.

Malum est, si emetica non versus superiora, sed inferiora agunt, nec deiectiones post evacuantia imminuuntur.

Pervigilium delirium phreniticum minatur.

Generatim morbus per solam durationem diuturnam iam periculosus fieri potest. Paralysis inde lethalis et mors apoplectica consequi, diarrhoea habitualis remanere, exulceratio intestinorum quoque nasci, atque in utroque casu posteriori tabes sequi potest.

Quodsi diebus criticis urina comparet cocta, cutis et lingua tunc sunt humidae, sedes consistentiores atque aegri fiunt quieti, exitus sperari potest optatus; tanto autem est peius, si motus criticos non excipiat convalescentia.

Quodsi denique extremitates fiunt frigidae, singultus adest, facies labitur, atque exoneratio alvi insciis contingit, mors est in propinquo.

Methodus medendi e diversitate febrium tradita instituitur.

Quum causa dysenteriae communissima sit refrigerium, ei quoque regimine calido occurri, et proclivitas forte iam praesens supprimi potest.

Ubi febris est lenissima, nec proclivitas aut ad inflammationem aut ad putredinem adest, neque saburra redundat biliosa, potus aciduli calidi, aut adhuc melius potus demulcentes atque epithemata externa emollientia, remediaque lenia diaphoretica sufficiunt.

Ubi dispositio adest inflammatoria, in initio statim mittitur sanguis, multum oxymellis cum tantillo nitri propinatur, et praeter remedia emollientia vesicatorium regioni abdominis, ubi dolor fixus esse incipit, imponitur.

In dysenteriis biliosis ratio primum habetur qualitatis humorum. Quodsi ea est inflammatoria, mittitur sanguis, atque immediate postea exhibetur emeticum. Vesicatoria abdomini imponuntur, et reliquam evacuationem nitimur per pulpam tamarindorum aut cremorem tartari ad aliquot uncias per diem perficere. Ubi nulla adest diathesis inflammatoria, solummodo methodus emolliens atque evacuans locum habet.

Ubi putredo humorum sine colluvie adest biliosa, cum omnibus pharmacis evacuantibus cautio est servanda. Cortex chinae cum radice columbo, alumine, camphora et vino, posterius interne atque externe adhibendo, praestantis hic sunt utilitatis.

Sed plerumque simul sordes biliosae adsunt, et tum remedia evacuantia cum antisepticis enumeratis sunt connectenda.

In epidemiis malignis, ubi evacuatio mox debilitatem perniciosam post se trahit, alexipharmaca prosunt, quibus transpiratio promovetur, et pars quaedam miasmatis acris educitur.

Pro emetico aqua benedicta Rulandi, et pro laxante pulpa tamarindorum aut cremor tartari sunt praestantissima. Ipecacuanha difficile effectum praestat sufficientem, et rhabarbarum facile dolores auget.

Pro potu ordinario emulsiones e seminibus papaveris sunt optimae, quia illae deiectiones alvi leniter retinent, et simul sunt antispasmodicae. Ubi irritabilitas adest nimia, gummi arabicum aut radix salab, aut etiam, ubi relaxatio adest, lichen islandicus quoque addi potest.

Ubi magis proclivitas ad spasmos adest, externe remedia emollientia atque opium adhibentur; ubi magis proclivitas ad inflammationes adest, vesicatoria, camphora et potus emollientes refrigerantesque exhibentur.

Quodsi febris est soluta, deiectiones alvi tantum ab irritatione pendent praeternaturali, nec ulla ratio ad evacuationem amplius adest, aut etiam, si deiectiones nimium frequentes periculum minantur, utiliter cortex simarubae, radix columbo, lichen islandicus, extractus ligni campechensis et succus papaveris adhibentur, ut etiam hoc in casu enitendum est, ut transpiratio promoveatur. Mixtio ipecacuanhae, opii et camphorae hic magnam utilitatem praebet.

Ubi suppuratio contingit, ut in omnibus exulcerationibus internis agitur.

De Cholera.

Morbus epidemicus, qui subinde eodem plane tempore, aut brevi post tempus dysenteriae elapsum, grassatur, quique frequenti vomitu et deiectionibus alvi biliosis est stipatus, *cholera* nuncupatur.

Ea a dysenteria primo in eo distinguitur, quod ea vomitu est coniuncta, et quod egestum non cruentum, sed semper fere biliosum est, quod parum aut nihil motus febrilis in illa observetur, quod ea tamen breviori tempore iudicetur, et denique, quod ea generatim multo rarius quam dysenteria grassetur.

Morbus oritur, ubi multum bilis in vesicula fellea collectum est, et nunc per miasma bilis facta est acris, ita ut ea exoneretur, et per irritationem, quam ea producit, vomitum et deiectiones alvi efficit biliosas. Miasma quoque per irritationem suam secretionem bilis auctam efficere potest.

Facillime hoc ex morbo mors aut ex viribus exhaustis, aut ex gangraena consequi potest.

Quamdiu impuritates egeruntur, nitimur evacuationes per potum frequentem faciliores reddere. Praeterea conditionis corporis ratio habetur. Quodsi inflammatio extimescitur, mittitur sanguis, et ventriculo vesicatorium imponitur. Quamprimum per evacuationes nihil materiae inutilis eiicitur, potio Riverii opiumque propinantur, atque externe membra vino fricantur.

De Haemorrhagiis.

Haemorrhagia est effluxus sanguinis praeternaturalis. Hic tantum de illis agimus, in quibus fluxus sanguinis symptomata est princeps, et per se solus morbum efficit.

Haemorrhagiae oriuntur triplici modo:

1) Nonnumquam intervalla fibrarum in vasorum tunicis dilatantur, ita ut ea sanguinem transmittant. Haec causa audit *diapedesis*.

2) Aut vasa sunt rupta, et tum vocatur *diaeresis*.

3) Aut vasa a materia acri sunt erosa, et tum appellatur *diabrosis*.

Causae haemorrhagiarum proximae sunt congestiones, irritationes, resolutio humorum, et laxitas et laesio vasorum.

Causae remotae sunt:

1) Plethora. Plethora sola raro parit haemorrhagias, sed tamen effectum reliquarum causarum auget. Quoque praecipue ad plethoram partialem est respiciendum. Haec oritur per omnia, quae circulationem sanguinis interrumpunt, e. gr. aneurismata arteriae aortae, et per omnia, quae congestiones sanguinis in quacunque parte producere possunt.

2) Debilitas in vasis subtilioribus, quae subinde plethorae, haud raro autem etiam circulationis sanguinis impediatae est sequela.

3) Resolutio atque acrimonia sanguinis, quibus non tantum partes solidae debilitan-

tur, sed etiam sanguis aptus redditur ad minimam spatiola penetranda. In scorbuto hic casus obtinet.

4) Laesiones externae, quibus vasa aut rupta, aut debilitata sunt, ut ea impetui sanguinis resistere nequeant.

5) Stases inflammatoriae, e. gr. rheumaticae, catarrhales.

6) Materiae acres. Sic saepe mictus cruentus a pharmacis acribus diureticis, atque haemoptysis in phthisi pulmonali e puris acrimonia oriuntur.

7) Suppressio haemorrhagiarum naturalium et consuetarum.

8) Exaestuationes vehementes, et quaedam atmosphaerae permutationes. Non raro observavi, quod varia subiecta uno eodemque tempore haemoptysi sunt arrepta.

9) Obstructio quidem alvina non facile per se parit haemorrhagiam, sed eam promovere atque augere potest

10) Spasmi, quibus circulatio impeditur, et sanguis nimis forte in unum pellitur locum.

11) Colluvies in primis viis biliosa, quae aut in sanguinem penetrat, ibique ubi deponitur, adfluxum humorum, stasin inflammatoriam, et quae sunt eiusmodi producit, aut per consensum congestionibus ansam praebet.

12) Obstructiones in abdominis visceribus, quibus pariter congestionibus opportunitas datur.

In annis pubescentiae impetus sanguinis ad caput est frequens, hincque hac in aetate haemorrhagia narium consueta.

In aetate virili magis petit sanguis pectus, hinc hac in aetate oritur haemoptysis.

In aetate provectiori sanguis in abdomine magis adunatur, hinc fluxus menstrui nimii et mala haemorrhoidalia.

Haemorrhagiae nonnumquam sunt salutares, si illae per solam diapedesin contingunt, vires non exhauriunt, locum aliarum haemorrhagiarum compensant, et magis e plethora, quam aliis causis oriuntur.

Sed facilime etiam suppuratio, cachexia, hydropes, spasmi et febres tabidae consequuntur.

Methodus medendi secundum causas instituitur.

Non solum, si plethora adest vera, sed etiam, si supponere licet, vires non nimium passuras, pertundenda est vena, ad ulteriorem saltem impetum sanguinis impediendum. Duplici modo illud est necessarium, ubi stases inflammatoriae causa haemorrhagiae sunt, aut sequelae verisimiles eiusdem erunt.

In sola vasorum debilitate nutrientibus et roborantibus succurrere elaborandum est. Sed hoc non subito, non per remedia efficacia fieri oportet, quoniam alias facile multum sanguinis accumulatur, priusquam partes solidae robur suum desideratum acquisivissent. Cibi leniter nutrientes, abstinentia ab omnibus, quae vires atterere possunt, et balnea frigida eum in finem sufficiunt. Lex ita sonat: Paulatim, atque ex fundamento roborare nititur. Quodsi in his circumstautiis simul multae sanguinis intemperies adsunt, bene nitrum in aqua quadam aromatica e. gr. aqua melissae aut menthae cum vino propinatur.

In nimia sanguinis resolutione methodus antiphlogistica in toto suo ambitu est adhibenda.

Materias acres conamur demulcentibus obtundere, et pro ratione circumstantiarum evacuare.

Quodsi haemorrhagiae consuetae suppressae causa sunt, nitimur illas hirudinibus, scarificationibus, pediluviis epidematibusque emollientibus iterum restituere, aut saltem sanguinem illuc deducere.

Ubi exaestuatio adest, paulatim temperamus, et postremo aquam frigidam ad bibendum exhibemus; eam etiam partibus applicari iubemus.

Obstructionis alvinae in quavis haemorrhagia primum est ratio habenda, atque ea per enemata emollientia semper est aperta servanda.

Spasmos contendimus per remedia externa emollientia atque antispasmodica, perque usum opii internum tollere.

Saburra biliosa est attenuanda, mobilis reddenda, et pro circumstantiarum ratione evacuanda.

Obstructiones viscerum abdominis per resolventia efficacia sunt tollendae.

Stomacace.

Sic *haemorrhagia ex ore*, imprimis *ex gingiva* vocatur. Ea semper constitutione scorbutica oritur, et per methodum medendi duntaxat antiscorbuticam, in sequentibus pertractandam, tolli potest.

Haemorrhagia narium.

Subiecta imprimis iuvenilia *haemorrhagiae narium* sunt obnoxia. Ea plerumque ab exaestuatione in plethora oritur, et propterea raro est periculosa. Quodsi autem ea nimium frequenter redeat atque

in adultis occurrit, signum est dispositionis aut ad phthisin, aut ad obstructiones viscerum abdominis, aut ad magna circulationis sanguinis impedimenta per vitia organica.

Ubi haemorrhagia narium est immodica, conamur primum per temperantia acida interne atque externe exhibita circulationi modum imponere. Ubi tensiones in abdomine adsunt, solvitur alvus per laxantia lenia, ordinantur epithemata emollientia abdomini imponenda, et pediluvia adhibenda. Ubi spasmus animadvertitur manifestus, praebetur opium. Nonnumquam epithemata frigida partibus genitalibus imposita magnam praestant utilitatem. Saepe autem sanguinis effluxus non prius remittit, quam usque lipothymia vehemens est secuta.

Haemoptysis.

Quodsi cum tussi sanguis eiicitur, appellatur *haemoptysis*; quoniam autem ad haemoptysin requiritur, ut sanguis egestus e pulmonibus veniat, tunc nomen germanicum *Bluthusten* (tussis cruenta) est melius.

Qui proclivitatem ad phthisin habent, facile etiam haemoptysi sunt obnoxii, atque in quibusdam locis ea quoque endemica esse videtur.

Causae haemoptyseos communissimae sunt:

1) Laesio externa, ictu aut pressione facta, aut vehemens pulmonum exaestuatio per clamorem, risum, cantum, sermonem, ac lusum instrumentorum musicorum. In his casibus haemopthysis sine febre oritur, et nisi alias ulla proclivitas ad inflammationem adsit, morbus etiam sine febre transit.

2)

2) Materia acris in pulmonibus contenta, e. g. exhalationes salium acrium respiratione haustae. In phthisi quoque, ubi pus est acre, erosiones saepe in vasis pulmonum fiunt.

3) Stases inflammatoriae, quae aut e materia catarrhali et rheumatica post refrigeria, aut etiam per se prorsus per solam naturae proclivitatem oriuntur. Hoc in casu febricula praecedit, quam anxietates, palpitatio cordis, tensio in pectore, et respiratio difficilis excipiunt. Statim deinde aegrotus saporem calidum subdulcem in ore sentit, tussirem calidum subdulcem in ore sentit, tussicula supervenit, et cum ea sanguis. Febris semper fere est indolis inflammatoriae, atque haud raro etiam simul biliosae, atque etiam post haemoptysin per aliquod tempus perdurat, ubi ea tum sudore atque urina solvitur.

4) Dantur haemoptyses, quae sine multa tussi, haemorrhagiis naturalibus et consuetis suppressis, oriuntur, nec ulla stipantur febri.

Haec species ultima est omnium maxime innoxia. Nec prima species est semper periculosa. Tertia progressum phthiseos promovet.

Quo febris est vehementior, eo facilius suppuratio oritur. Quodsi autem haemoptysi neque violentiae externae, neque haemorrhagiae consuetae suppressae ansam praebuere, tumque sine omni comparet febri, obstructiones pertinaces in visceribus sunt pertimescendae.

Quodsi tussis continuo post eiectionem sanguinis fit sicca, malum est. Quodsi exscreatio statim post haemoptysin est flavo-viridis, signum est, iam antea ibi adfuisse vomicam. Quo tussis post exscreationem sanguinis diutius perdurat, eo magis ortus vomicae est extimescendus. Quod-

Quodsi post haemoptysin in aliis locis comparent dolores rheumatici, plerumque est ea metastasis salutaris, cui per fonticulum exitus est procurandus.

Durante haemoptysi aegrum oportet manere quietum, non verba facere, atque elevate sedere. Qnodsi aeger excalefactus est, aliquot drachmae nitri in aliquot unciis spiritus vini sunt solvendae, atque ex eo aegro quovis quadrante horae dimidio cochleare unum adsumendum. Quamprimum is est quietus, iubetur multum aquae frigidae bibere. Tum inquiritur, num missio sanguinis sit necessaria. Quodsi exscreatio sanguinis est copiosa, atque aegrotus sanguine abundat, viribusque non est defectus, vena in pede aperitur. Quodsi dispositio adest inflammatoria, nec haemoptysis ex causa externa orta, duplex adest ratio ad sanguinem mittendum, quod in brachio est suscipiendum. Ratio simul habetur alvi ducendae.

Quodsi sanguis fuit inflammatorius, extemplo pectori aut inter scapulas vesicatorium imponitur, et temperantia cum camphora miscentur.

Quodsi e contrario status magis est spasticus, quam inflammatorius, cautio cum missione sanguinis est servanda, epithemata emollientia atque antispasmodica abdomini sunt imponenda et temperantia cum opio sunt remiscenda. In hoc casu pariter ab omnibus pharmacis irritantibus est abstinendum, et praesertim in laxando cauti esse debemus. Mixtura refrigerans hic est aptissima, ut etiam alcali cum acido citri saturatum.

Anquiritur porro, num adsit acrimonia biliosa, congestionibus versus pectus producendis opportuna. Hoc in casu salia media exhibentur, et si sordes turgescant, tuto emeticum propinare licet,

dum-

dummodo ne hoc brevi ante exacerbationem fiat; quia tum semper adhuc haemoptysis nova extimescenda est.

Quodsi haemorrhoides emanentes et consuetae adsunt, hirudines intestino recto imponendi ordinantur, atque aeger iubetur super vapores emollientes sedere, tamen ita, ne is ab iis excalescat. Ubi menses desunt, hi quidem sane sunt promovendi, sed tamen cum remediis pellentibus, cautio est servanda, haec enim facile calori et novae haemoptysi ansam praebere possunt.

Quodsi igitur nullum amplius prodeat sputum cruentum, sed tussis tamen permaneat, suppuratio est extimescenda. Ad hanc impediendam unicum tutum remedium est, vulnera ex vesicatoriis in fonticulos mutare, omnem cibum animalem evitare, atque aquam selteranam cum lacte et melle bibere. Omnia balsamica, atque imprimis cortex chinae hic plerumque sunt noxia, et novis stasibus inflammatoriis occasionem praebere atque etiam proclivitatem ad suppurationem augere possunt, uti ea, ubi iam pus adest, facile transitum eiusdem in sanguinem promovent.

In violentia externa facile loco haemoptyseos exoneratio sanguinis in pectoris cavitatem evenit. Hic status cognoscitur e respiratione difficili, ex impotentia dorso decumbendi, ex sensu gravitatis ad diaphragma, atque ex proclivitate ad lipothymias, imprimis autem, si post aliquot dies ad angulum costarum spuriarum versus musculum quadratum lumborum ecchymosis coloris clare violacei animadvertatur. Ubi hoc signum ultimum deest, de exoneratione nondum possumus esse certi, quia experientia docuit, omnia alia symptomata e sola nervorum seu tendinum laesione oriri posse. Probe eti-

am

am haec ecchymosis ab ea est distinguenda, quae in circumferentia partis ab externa violentia laesae observatur, quae semper mox post vulnerationem nascitur, coloris est obscuri, et plerumque punctis notata est rubris.

Ad sanguinem cum securitate evacuandum, vulnus continuo est sanandum, nisi illud infimam pectoris partem occupet, atque hic vulnus e regione est faciendum.

Vomitus cruentus.

Hic sanguis minime cum tussi, sed cum vomitu prodit, est etiam subniger, et vulgo cibo permixtus. Post vomitum facile oriuntur lipothymiae, et diebus aliquot praegressis aegroti pressionem in scrobiculo cordis sentiunt.

Causa plerumque est obstructio in visceribus abdominis, atque emansio haemorrhagiarum consuetarum; venena quoque acria vomitui cruento occasionem praebere possunt.

Nonnumquam vomitus cruentus, ut haemoptysis, febre est stipatus, sed saepe etiam et plerumque est chronicus. Ceterum est rarior, et per se non tam perniciosus est, quam haemoptysis. Quamdiu extremitates sunt frigida, novus semper vomitus est extimescendus, qui aut per enervationem, aut per suppurationem post se trahendam nocere potest.

Durante vomitu ipso extremitates vino aut aceto sunt lavandae atque fricandae. Ad missionem sanguinis non tam facile est ratio, nisi adsit constitutio singulariter plethorica, ubi tum etiam haemorrhagiarum emanentium ratio est habenda, atque aut in pede vena est secanda, aut in intestino recto hirudo est imponendus. Interne sedulo

omnia ea sunt evitanda , quae aegroto nauseam creant, ne hoc ad vomitum excitetur. Nitimur potius solum alvum per enemata solvere. Quodsi dispositio adest inflammatoria, ventriculo vesicatorium imponitur, atque interne acida praebentur. Quodsi vero status magis est spasmodicus, externe tantum emollientia imponuntur, atque interne tantillum opii, cum acido citri aut aceti exhibetur.

De mictu cruento infra in vitiis viarum urinariarum, et de haemorrhagia uteri in sectione sequenti agetur.

De Fluxu menstruo vitioso.

Quodsi fluxus menstruus aut prorsus deficit, aut nimius atque inordinatus est, varii inde oriuntur morbi. In utroque casu raro etiam conceptio locum habet.

Defectus fluxus menstrui.

Fluxus menstrui aut plane prodire nolunt, aut, si illi iam adfuerunt, supprimi possunt.

In utroque casu oriuntur languor in functionibus, dolores capitis, anxietates et palpitatio cordis, spasmi atque irritabilitas praeternaturalis, concoctio vitiosa, obstructio intestinorum, cachexia atque hydrops, haemorrhagiae aliae, exulceratio et phthises.

Causae *emansionis* fluxus menstrui nondum contingentis sunt plerumque debilitas et defectus irritabilitatis, unde etiam facile ea species cachexiae oritur, quae chlorosis vocatur. Casus quoque dantur ubi vagina per hymenem fuit clausa, atque eo aperto menses fluere inceperunt.

Cau-

Causae *fluxus menstrui* iam praesentis *suppressi* sunt, refrigerium, terror, ira ac tristitia, mucus immodicus atque obstructio viscerum abdominis. Quodsi suppressio subito et durante haemorrhagia contingit, spasmi aut exulcerationes uteri facile consequi possunt. *Fluor* sic dictus *albus* quoque facile nascitur.

Haec suppressio praeternaturalis diligentissime a cessatione fluxus menstrui in graviditate contingente est distinguenda. Hoc in casu mulieres bene valent, nec ullum symptomatum iam iam memoratorum oritur.

Nec igitur prius efficiendo et restituendo fluxui menstruo opera danda est, quam inde molestiae oriuntur, a quibus verendum sit, ne sequelas noxias post se trahant. In suppressione e contrario bene facimus, sequelis earum tantum, quantum fieri potest, praevenire.

Ceterum facilius est, fluxum menstruum, qui iam adfuit, restituere, quam eum, qui nondum comparuit, producere. Multum etiam in causis situm est, utrum illae sint clare distinguendae et vincibiles, nec ne. Quodsi iam obstructiones in visceribus oriuntur, atque imprimis pulmones invaduntur, status plerumque est insanabilis et periculosus.

In methodo medendi omnia in eo vertuntur, ut causae, adfluxui sanguinis in uterum intercedentes, tollantur, et secundo ut hic adfluxus procuretur, atque promoveatur. Ubi aut fluxus plane adhuc non contigit, aut saltem lente et paulatim suppressus est, plerumque acrimonia quaedam in corpore singularis, spasmum vasorum minimorum producens, atque ex ipso omnibus sequelis superius recensitis ansam praebens, adest. Momentum pro-

 inde

inde rei in eo vertitur, primo ut primae viae purgentur, quod per usum salis Glauberi continuatum singulis diebus ad unciam dimidiam et per rhabarbarina optime efficitur. V. *Pulvis ecphracticus*. Quo facto, nisi adhuc concoctio sit restituta, aut acrimonia in sanguine peculiaris, aut obstructiones viscerum adsunt.

In priori casu antiscorbutica et diaphoretica lenia adhibentur, ubi simul balneis calidis cum fructu uti licet. In obstructionibus sulphur antimonii, dosin quotidie augendo, ordinatur. V. *Tinctura antimonii Jacobi*. Ubi nec hoc sufficit, mercurialia in auxilium vocantur.

His vitiis correctis enitimur partes relaxatas rursus roborare, quod optime contingit per martem. V. *Tinctura martis adstringens*. Quamdiu adhuc obstructiones sunt exstimescendae, flores sulpuris ammoniacos martiales adhibere licet. V. *Tinctura martis aperitiva*. Balnea frigida plurimum hic efficere possunt. Ubique ratio spasmorum est habenda, atque ubi illi adsunt, remedia cum opio sunt remiscenda.

Secunda pars curationis, nimirum impetum sanguinis versus interiora ducere aut promovere, per methodum superiorem fit saepe minus necessaria. Quodsi tamen fluxus evenire nollet, emansioque illius diuturnior periculosior fieri posset, arte omnino illi succurrendum est.

Haec autem remedia tum tantum adhibentur, quum fluxus menstruus comparere deberet, quod aut computare, aut ex praesagiis saltem suspicari licet. Haec *praesagia* sunt, languor in extremitatibus, turgescentia abdominis et partium genitalium, dolores colici et dorsales.

Pri-

Primum cum lenioribus initium fit, uti per exercitium corporis, per ambulationem, et saltationem lenem minime exaestuantem, pediluvia, epithemata et fomentationes, quae posteriores e solutione scoriarum reguli antimonii fieri possunt.

Quodsi per hoc nihil efficitur, in principio periodi sequentis pilulae balsamicae exhiberi possunt, tamen ita tantum, ut illae per diem non ultra duas aut tres sedes faciant.

Aër fixus insigni gaudet virtute haemorrhagias pellendi. Quodsi proinde e circumstantiis colligi potest, non facile haemoptysin secuturam esse, is etiam in auxilium adhiberi potest, ita ut is tam externe ut fomentum, quam interne exhibeatur. Posteriori scopo cremor tartari terrae absorbenti admixtus, aut aliquantum salis lixiviosi, et continuo post illud acidum vitrioli dilutum praeberi potest. Ad operationem versus inferiora moderandam, alvus per pilulas aloëticas aperta est servanda. V. *Aër fixus* et *pilulae balsamicae*. Reliqua pellentia, uti sabina, aloe atque heleborus niger, si illa per se sola exhibeantur, cum cautione sunt praebenda.

Ubi periculum haemoptyseos minatur, hirudines ad genitalia applicari possunt, et scarificationes siccae ad latus crurum internum sunt ordinandae.

Denique etiam electricitas saepissime eximii in restitutione fluxus menstrui suppressi fuit usus.

Fluxus sanguinis praeternaturalis e pudendis mulieribus.

Huc refero.

1) Quum menses nimium mature comparent, debilitatemque pariunt. Dantur e. g. casus,

 ubi

ubi illi iam ante annos octo adsunt, quod sub nostro climate est praeternaturale.

2) Quum in quovis fluxu periodico nimium sanguinis effluit.

3) Quum fluxus nimis saepe, e. g. decimo quarto die recurrit.

4) Quum menses supra aetatem debitam perdurant, et debilitatem gignunt.

5) Quamvis haemorrhagiam, quae extra fluxum menstruum ab eoque independenter occurrit.

6) Denique haemorrhagiam lentam continuam, quae nonnumquam post abortum aut partum remanet, aut ex aliis causis nascitur.

Causae harum haemorrhagiarum praeter universales sunt, irritatio partium genitalium singularis per frictionem, saltationem, concubitumque nimis frequentem; incautus medicamentorum pellentium usus, partusque creber, ubi puerperae non ipsae lactant, nec impetus sanguinis versus uterum per lactationem satis mature est sublatus.

Haemorrhagia larga, quae in valetudine secunda, independenterque a fluxu menstruo comparet, causam plerumque in polypis uteri agnoscit. Haemorrhagia lenta utplurimum ulceris uteri carcinomatosi est symptoma.

In utero scirrhoso omnes causae spasmum excitantes pariter haemorrhagias subitas atque largas parere possunt.

Ubi fluxus menstrui praemature imminent, plerumque proclivitas ad phthisin adest. Ubi illi ultra tempus praescriptum perdurant, facile nascitur hydrops. Si fluxus menstruus nimis creber simul est inordinatus, peioris est sequelae, quam si is simul tempus suum statum observat; in priori casu facile exulceratio uteri oritur. Haemorrhagiae a fluxu

men-

menstruo independentes semper sunt pessimae, et plerumque vitia uteri topica supponunt.

Methodus medendi in essentialibus ab universali nihil differt. Ubi fluxus menstruus tantum nimium frequens adest, non est haemorrhagia prorsus supprimenda, sed tantum moderanda.

Ubi haemorrhagia nimis larga est, ordinantur epithemata ex aqua frigida abdomini imponenda, similesque in vaginam iniectiones. Saepe etiam scarificationes siccae mammis applicatae ad congestiones versus partes inferiores impediendas prosunt. Nonnumquam cum proclivitate ad haemorrhagias ex utero adest siccitas cutis, transpiratio imminuta, ubi balnea calida utilia esse possunt.

Lex iam in superioribus praescripta, non nimis mature et cito, sed sensim esse roborandum, hic imprimis locum habet, quia vasa pudendorum magni roboris sunt indiga, ut minimis etiam congestionibus resistant.

Quodsi polypus uteri adest, deligatione tantum illi mederi licet.

De gravaminibus haemorrhoidalibus.

Congestiones sanguinis aut alterius cuiuscunque humoris versus intestinum rectum appellantur *haemorrhoides*. Dividuntur illae in *coecas* et *fluentes*.

Fluentes sunt aut *haemorrhoides sanguineae*, aut *mucosae*.

Coecae sunt vel inflammatoriae, nec ne. In posteriori casu illae *varices* vocantur.

Causa omnium haemorrhoidum congestio sanguinis in systemate venae portarum esse videtur, quod e sequelis colligi posse videtur. Praeterea

 acri-

acrimonia plerumque rheumatica in corpore adest, quae verisimiliter suas partes ad haemorrhoides producendas confert. Haec congestio sanguinis in abdomine salutatur *plethora abdominalis*. Causae remotae earundem sunt praecipue:

1) Debilitas systematis venae portarum.
2) Sanguis viscidus atque acris.
3) Obstructiones vasorum eiusdem.

In methodo medendi igitur praecipue ad has causas remotas est respiciendum, et venaesectio atque hirudines ibi tantum sunt applicandae, ubi congestio per eiusdenm durationem noxia fieri potest.

Haemorrhoides sanguineae fluentes.

Fluxus haemorrhoidalis saugnineus omnium gravaminum haemorrhoidalium optimum esse videtur; numquam tamen is cum fluxu menstruo est comparandus, etiamsi ille saepe, ut hic, sit periodicus. Symptoma semper est praeternaturale, et sanitatis vitiosae signum, imprimis si is mature incipiat.

A dysenteria et fluxu hepatico in eo discernitur, quod sanguis non sit cum excrementis permixtus, sed semper post faeces, easque utplurimum duras prodeat.

Causa proxima non est sola plethora, quia primo saepe homines ea tentantur, qui minime sunt plethorici, et secundo missio sanguinis saepe mala non tollit, quae post fluxum comparentem sistuntur.

Saepe dispositio quaedam naturalis adesse videtur, quo in casu fluxus facile redit, atque eo minus est supprimendus, quo magis sanitas ab eo pendere videatur.

Sae-

Saepe autem etiam tantum oritur post exaestuationes, obstructionem alvi, excrementaque durissima, errores diaeteticos, purgantia acria, atque in mulieribus in graviditate et post fluxum menstruum emanentem et suppressum. Atque hoc eo facilius, quodsi iam antea tumores coeci adfuerunt.

Proclivitas ad fluxus haemorrhoidales singularis ex eo cognoscitur, si fluxus sine omni causa manifesta se stiterit, si anxietates, lassitudo, cephalalgia et vertigo, spasmi ventriculi, dolores in intestinis atque in regione ossis sacri, et calor atque pruritus circa nates praecesserint, et nunc per fluxum haec symptomata fuerint sublata.

Hoc in casu fluxus praesens non est supprimendus, quia per hoc congestionibus periculosis in alias partes occasio praeberi posset. Nisi is forte nimius esset, enervaretque, ubi vero per remedia refrigerantia interna atque externa in auxilium veniendum.

Quodsi cognitum est, symptomata proxime enumerata e proclivitate ad fluxum haemorrhoidalem oriri, simulque congestiones versus pectus esse pertimescendas, enitimur fluxum per pediluvia calida ac fomentationes promovere. Cum remediis pellentibus maior hic, quam in fluxu menstuo, cautio est servanda, et potius per hirudines intestino recto impositos, aut missionem sanguinis in pede susceptam sanguis est deducendus, congestionesque per hoc tollendae.

Dantur interim casus, in quibus e fluxione haemorrhoidum utilitas manifesta speranda est, uti hoc e. gr. in tympanitide haud raro obtinet. Et hic enemata ex aëre fixo praestantissimi sunt usus. V. *Aër fixus*.

Quodsi vero fluxus e causis occasionalibus cognitis oriatur, contendimus huic per remedia refrigerantia, evacuationem primarum viarum, solutionem alvi, atque per resolventia et roborantia pro re nata occurrere. V. *Pulvis ecphracticus*, atque *Elixirium resolvens*.

Haemorrhoides mucosae fluentes.

Mucus ex intestino recto effluens nonnumquam aliqua ex parte est criticus, nec tunc simpliciter est impediendus. Quod ex eo cognoscitur, si aegri, quibus talis effluxus est consuetus, emanente illo, congestionibus humorum serosorum versus partes superiores tentantur. Contendimus hic acrimoniam singularem per remedia sanguinem purificantia atque exercitationem tollere, quod vero non semper succedit.

Nonnumquam fluxus talis mucosus e sola intestini recti debilitate nascitur, atque hic clysteres ex aqua frigida eximii sunt usus.

Haemorrhoides urethrae.

Hac differunt a mictione cruenta per simplicem et cum urina non permixtum sanguinis effluxum, praecipue autem per earundem ortum e congestionibus haemorrhoidalibus, qua de causa illae quoque pro anomaliis haemorrhoidum existimantur. Hic per hirudines intestino recto applicatos, per remedia attenuantia et leniter diuretica, et generatim per congestiones haemorrhoidales tollendas iuvamus.

Haemorrhoides coecae.

Haemorrhoides coecae nonnumquam cum fluentibus

bus sunt coniunctae, easdemque agnoscunt causas, nisi quod plerumque in coecis plures adsint causae obstructionum viscerum abdominis pertimescendarum. Nonnumquam illae interea solummodo prolapsus ani et pressionis mechanicae sunt sequela.

Varices aut e stasi sanguinis in venis, aut ex humoribus in telam cellulosam extravasatis oriri videntur. Pressioni cedunt, nec dolent. Ubi proclivitas ad fluxum haemorrhoidalem adest, semper fere per hunc solvuntur, qui proinde promovendus est. Si vero non hic casus obtineat, illique nimium diu maneant, verendum est, ne denique inflammentur; atque hoc in casu enitimur, eas per aquam frigidam, aut si hoc minime sufficiat, illique ansam haemorrhagiis praebeant, per cultrum tollere.

Tumores inflammati tractantur ut quaevis alia inflammatio. Si vero resolutio non statim contingat, mature sunt aperiendi, quoniam alias humores obstructi facile acres redduntur, fistulisque dant occasionem.

In mulieribus haud raro tumores labiorum vulvae occurrunt, qui apertae anomaliae haemorrhoidum et fluxuum menstruorum sunt, atque utplurimum in suppurationem transeunt, quae statim in initio est promovenda.

De Vermibus.

De illis tantum vermibus hic sermo est, qui in corpore humano ultro generantur, atque ubi animal neque antea extra corpus vixit, neque ovum eiusdem immediate in corpus est depositum.

Prop-

Propterea duas posteriores conditiones adiicio, quia in malis apertis facile nascuntur vermes, ubi insecta accedere atque ova sua deponere possunt, et quia secundo dantur casus, ubi vermes viventes se in et sub cutem corporis perforant, ibique nidificant, cuius generis vena medinensis esse videtur. Omnes hae species curationem tantum requirunt externam, neque adeo huc pertinent. Proinde sufficeret, si ego vermes, de quibus hic acturus sum, ita tantum distinguerem, quod illi in corpore humano sponte generentur, si extra omne dubium positum esset, ovula eorum non extrinsecus inferri.

Vulgo creditur, ova in corpore habitantium vermium tantum per cibum et potum extrinsecus inferri, et quidem e rationibus sequentibus:

1) Theoriae consuetae contradicit, si concederemus, haec animalia in corpore humano absque omni rudimento praeformato generari posse. Quumque difficulter demonstrando stabiliretur, haec rudimenta connata esse, nihil remanet, quam, illa extrinsecus in corpus inferri, adseverere.

2) Quod adhuc ex eo fit verisimilius, quod vermes harum specierum abunde frequentissime in piscibus reperiantur, quodque in illis locis, ubi cibus praecipuus ex piscibus constat, atque ad potum aqua stagnans adhibetur, homines etiam imprimis frequenter his vermibus sint obnoxii.

3) Exempla denique omnium in corpore inventorum vermium etiam extra illud viva deprehendi, dicuntur.

Ad haec autem sequentia reponi posse videntur.

1) Nondum omnino extra dubitationem collocatum est, quodvis corpus animale primitus e rudimentis praeformatis organicis existere debere. Omnia potius experimenta cum eo explicandi modo consentire videntur, in quo organisatio tantum pro sequela connexionis elementorum chemicorum habetur, ita ut rudimenta quidem adsint, quae vero tamen nulla organisatione, sed tantum mixtura sic singulari gaudent, ut illae per actum generationis in corpora organica se formari patiantur. Theoria proinde rudimentorum praeformatorum debile est fundamentum, ad ortum vermium in corpore humano ipso negandum. Ac nonne certae corporis animalis partes speciem organisationis quandam habere possunt, quae in valetudine secunda non observatur, dispositione autem singulari in vermem evolvatur.

2) Quod in locis, ubi homines piscibus atque aqua impura nutriuntur, plures vermes in corpore humano occurrant, quam in aliis, aeque tam commode hoc pacto explicari potest, quod hic digestio sit debilitata, facileque sordes producantur mucosae, et proinde formationi atque evolutioni vermium faveatur.

3) Et denique experimenta evicerunt, vermes in corporibus animalibus habitantes, ab illis, qui extra illa inveniuntur, essentialiter et quoad organisationem differre. Quum proinde nulla adsit ratio, explicationi vulgari praecipue litans, est omnino naturae quam maxime conforme, suspicari, rudimenta etiam pro vermibus in corporibus animalibus

aut

aut iam adesse, aut saltem in illis absque omni occasione externa organica progenerari. Multae etiam adhuc aliae adsunt rationes, opinioni vulgari contradicentes, e quibus unam mihi duntaxat liceat adferre, scilicet, vix esse credibile, haec extrinsecus in corpus delata ova absque omni noxa concoqui, sanguinique adsimilari posse, quod tamen fieri oporteret, quum experimenta evincant, multos vermes extra canalem intestinorum, e. gr. in hepate, in cerebro morari, atque in infantibus iam recens natis, quin in abortibus ipsis habitare.

Sequentes species sunt frequentissimae.

Ascarides et Trichurides.

Ascarides plerumque acaris similes sunt, attamen quidam eorum tam longi sunt, ut cum lumbricis confundi possint. In intestinis tantum crassis morantur, ubi illi irritationem moliminaque ad deiectionem alvi producunt.

Praesentia earum ex pruritu nasi, symptomatibusque spasmodicis, omniumque facillime ex excrementis ipsis agnoscitur.

Laxans mercuriale, atque enemata ex oleo, aëre fixo, ac aqua frigida eos pellere possunt. Ubi illi in copia adsunt, symptomatibusque occasionem praebent, primum primae viae sunt purgandae, denique roborantia adhibenda.

Huc etiam trichurides, quae longitudine aliquot digitorum corporeque lato gaudent, quod in caudam finitur filiformem, qua de causa illae quoque id temporis *tricocephali* salutantur. Praecipue in intestino coeco morantur, quareque laxantia iam fortiora requirunt.

Lum-

Lumbrici intestinales a lumbricis terrestribus in eo distinguuntur, quod hi annulum papillis gaudentem versus extremitatem capitis habeant, qui illis deest, et quod os lumbricorum humanorum e diversis siphunculis suctoriis constet, lumbricus e contrario terrestris una duntaxat gaudeat apertura. Lumbricus praeterea intestinalis per ovula propagatur, terrestris vero natos suos vivos in lucem protrudit. Ceterum illi sunt polyporum species, qui cum parte, cui caput adhaeret, vitam suam etiam dissecti continuare possunt.

Infantes imprimis his vermibus sunt obnoxii, in adultis tamen etiam facile sub circumstantiis superius indigitatis inveniuntur.

Signa lumbricorum sunt appetitus praeter naturam vehemens, imprimis ciborum solidorum, farinaceorum et dulcium, quibus iamen corpus sufficienter haud alitur. Dolores intestinorum frequentiores. Ventriculo vacuo facile succus aqueus in os adscendit, aegroti male se habent, nec tamen vomitus consequitur. Deiectio alvina est mucosa, non satis concocta, et diu durat. Facies est pallida, et circa oculos quoddam lividi et tumidi adest. Post pastum illi praeter naturam rubri fiunt. Plerumque tumor oedomatosus ambarum alarum nasi, labii superioris et partium faciei illi confinium adest. Exspiratio foetida absque signis sordium primarum viarum. Pruritus narium. Oculi lacrymantes et rigidi, ubi facile praeterea pupillae dilatatio adest. Somnus inquietus, et motus oris peculiaris.

Ubi saburra muci multa adest, venter etiam fit turgidus. Urina utplurimum est turbulenta atque impura. Pulsus subinde est intermittens. Et talis pul-

pulsus, dilatatione pupillae simul praesente, sic satis certum lumbricorum signum exhibet. Quoniam vermes concoctionem turbant, sanguis per hoc fit acris et resolvitur; hinc sudores nocturni vehementes adsunt. Postremo febres ordinariae remittentes indolis putridae oriuntur. Irritatione sua varios quoque morbos convulsivos producere possunt. Ac denique curatione neglecta facile febres hecticae et phthises consequi possunt. Ceterum saepe se morbis aliis adiungunt, quos illi tum peiores reddunt.

Summa curationis ad purgationem et roborationem primarum viarum redit. Remedia autem consueta raro sunt sufficientia. Alvus sedulo atque fortiter per mercurialia, radicemque ialappae laxatur, et contendimus tum intestina per pharmaca adstringentia atque amara roborare, ubi simul diaetae ratio haberi, eaque corrigi debet. Remedia sic dicta anthelmintica raro in vermes immediate agunt, roborando tamen intestina ad deletionem eorum conferre possunt.

Proinde aliquamdiu alternis vicibus pulvis anthelminticus atque pilulae purgantes anthelminticae adhibentur, dum intestina sufficienter purgata et roborata fuerint.

Taenia.

Taenia alias etiam *vermis solitarius* nuncupatur, quoniam fuit creditum, numquam plures in hominibus simul existere posse, quod vero ex experientia refellitur, omnino quinque ad sex vermes singulares adesse possunt.

Taenia a reliquis figura sua plana distinguitur, unde etiam taenia fascia lata appellatur. Longitudo eius est diversa, et nonnumquam ulnarum octoginta sex esse potest. Ea ex articulis plus minusve

uni-

unius duorumve digitorum consistit, quos singulatim ea salva vita amittere potest, quamdiu tantum caput retinet, quod e filo longo tenui consistit, atque in nodulum finitur, aut solis tubulis suctoriis, aut etiam simul uncinulis instructum. Num articuli singuli ipsi per se vivere ulteriusque crescere possint, nondum liquet, minime tamen verosimile esse videtur.

Auctores usque adhuc taeniam aut pro diversitate convexitatum in articulis observatarum, atque alias pro siphunculis suctoriis habitarum, qui tamen verisimiliter non sunt, aut pro conditione articulorum singulari distinxerunt. Vermes, quorum articuli seminibus cucurbitae sunt similes, *cucurbitini* sunt appellati, et pro talibus habiti fuere, qui omnium difficilime exturbari possint.

Haec distinctio quoque revera observatur, quod variae taeniae purgantibus fortibus facile cedant, aliaeque e contrario etiam fortissimis atque efficacissimis resistant. Experientia autem me docuit, momentum hic non in proprietate articulorum situm esse, et saepe vermes, quorum articuli cum seminibus cucurbitinis maxima gaudent similitudine, facillime, alios e contrario difficillime exturbatos fuisse, et generatim hanc differentiam articulorum non essentialem, sed accidentalem esse.

Vero quam maxime proximum esse videtur, omnia hic in eo sita esse, utrum tubuli suctorii uncinulis instructi sint, nec ne. In priori casu est quam difficillimum, vermem cum capite expellere.

Signa taeniae sunt incertissima. Aegri saepe in sternutando, desiderando atque in vomendo sensu motus in abdomine undulatorii gaudent. Crebri adsunt borborygmi. Alicubi in abdomine pressionem a corpore gravi sentiunt, et quodsi haec pres-

sio locum suum mutet, sensus frigoris in abdomine aut dorso adesse solet. Sed omnia haec signa facile dignosci, et symptomata ex irritatione nascentia facile aliis causis adscribi possunt.

Post cibos acres descendere, et post dulces adscendere consueverunt. Pruritus narium non facile observatur. At enimvero signa reliquorum lumbricorum. Raro de praesentia taeniae convicti esse possumus, priusquam particulae ex illa deiectae fuerint.

Omnem moverunt lapidem, ad remedium specificum, contra hunc vermem inveniendum, et haud pauca pro eo venditarunt. Equidem ex experientia certus sum, omnia alia remedia, ubi vermis drasticis purgantibus non cedit, inutilia esse.

In ratione purgans exhibendi sequor ego methodum Herrenschwantianam. Iubeo vesperi aliquot cochlearia olei adsumi, ad quod quodvis oleum dulce, etiam ipsum oleum anglicum Ricini adhiberi potest. Mane, stomacho vacuo, grana decem gummi guttae exhibeo. Nisi tum in laxando vermis eiiciatur, iterum iterumque grana decem iubeo. Si ne nunc quidem finem consecutus fuerim, iubeo aegrum, nisi ex irritatione periculum sit pertimescendum, primum iusculum carnis sorbere, deinde iterum decem grana gummi guttae adsumere, atque enema ex lacte iniiciendum curo.

Nisi hac ratione vermis cum capite nanciscetur, difficulter alia ratione quidquam efficitur, atque tempori permittendum est, quod saepe circumstantias parit, quibus finem consequamur. Ita e. gr. febris putrida vermem necare potest. Quumque hic vermis tam frequenter in animalibus inveniatur, quae tamen alias ubique bene se habent, aegroti est, per nutrimenta simplicia naturaliaque motus

ver-

vermis dolorem producentes, malaque inde oriunda imminuere, eniti.

De Ictero.

Apud auctores hic morbus *icterus*, *aurigo*, *morbus regius*, *morbus arcuatus* nuncupatur.

Morbus ex colore cutis insigniter flavo cognoscitur, ubi vel ipsa albuginea oculi colore est infecta. Praeterea sapor amarus, concoctio prava, flatus ac dolores ventris, sedes durae, excrementa alba argillacea, urinaque ruberrima, linteum flavo colore tingens, quae plerumque multum sedimenti rubicundi deiicit, adsunt. Bilis in sanguinem transgressa pruritum cutis vehementem producit. Haud raro simul motus febriles adsunt. Pro diversitate coloris icterus in *flavum*, *viridem* et *nigrum* dividitur.

Causa proxima semper bilis cystica, in systema lymphaticum transpulsa esse videtur.

Sola secretio bilis impedita neutiquam icterum producere potest, quia bilis per secretionem demum nascitur. Ipse etiam sanguis venae portarum nullum bilis vestigium prodit.

Raro etiam omnino bilis hepatica est causa veri icteri e rationibus sequentibus:

1) Bilis hepatica neque est amara, neque colore imbuta, experientiaque docet, digestionem, ductu cystico obturato, atque bile tantum hepatica in intestinum penetrante, pessimam esse.

2) Obstructiones in hepate, et calculi in ductibus bilis hepaticae absque omni ictero praesenti sunt inventi.

3)

3) Ubi bilis hepatica in sanguinem transit, faciem omnino cachecticam et flavidam oriri, sed numquam icterum perfectum nasci videmus.

Fieri interim potest, bile hepatica in ductibus biliosis stagnante, ut ea ita concentretur, ut icterum sic satis notabilem producere possit. Possibilitas huius casus inde est plana, quod plurima dentur animalia omni vesicula fellea destituta, sed ductibus hepaticis maioribus instructa, in quibus bilis concentratur. Rariores interim semper hi essent casus. More consueto ea est bilis cystica, quae verum icterum idiopathicum producit.

Via, quam bilis cystica servat, ea transgressa, rarissime transit per ductum hepaticum in venas hepaticas, quia primo hoc semper obstructionem ductus choledochi supponit, quae tamen non semper adest, et secundo, saepe icteri tam cito post causam sequuntur, ut haec via in eum finem nimium tarda, atque anfractuosa esse videretur. Non tamen dixerim, numquam illud evenire.

Neque per venam cysticam via pertransire potest, quia ea in venam portarum aperitur, atque ita bilem iterum ad secretionem ducit.

Bilis autem per poros vesiculae penetrare, et per vasa resorbentia adsumi potest.

Casus consuetissimus omnino hic esse videtur, quod bilis a vasis vesiculae felleae resorbentibus in systema lymphaticum, atque hinc in sanguinem transferatur.

Proinde quaeritur, quid resorptioni huic ansam praebeat?

Haud raro ductus cysticus inventus est obstructus, et vesicula a felle vehementer tumida sine omni ictero, atque versa vice verus icterus sine

om-

omni obstructione ductuum biliariorum fuit observatus.

Summa rei proinde a spasmo pendere videtur, quod eo fit vero propius, quum omnes icteri causae tantum per irritationem agere videantur, etiamsi obstructiones causa remota huius irritationis esse possint.

Hae causae sunt:

1) Calculi in vesicula fellea. Suspicari eos licet, si per aliquod tempus antea post pastum anxietates et cardialgia compareant, icterus sine omni causa manifesta oriatur, et statis temporibus sub iisdem circumstantiis redeat, et durante ipso morbo sensus doloris sub cartilagine ensiformi, usque ad costas spurias sese extendens, adsit.

2) Inflammatio hepatis, ubi icterus symptoma est consuetum.

3) Obstructio hepatis et ductus choledochi per concretionem, per calculos, vermes et bilem mucosam, viscidamque. Non quidem hic immediate sequitur icterus, sed facile oritur, quodsi adhuc irritatio aut extrinsecus, aut a bile ipsa obstructa atque acri reddita, superaccedat.

4) Sordes acres in primis viis, quibus duodenum, et cum eo ductus choledochus spasmodice obturetur, quod etiam

5) per vermes effici potest.

6) Laesiones capitis, ubi per consensum singularem hepar simul adficitur.

7) Spasmi hysterici.

8) Animi pathemata vehementia, imprimis ira et tristitia.

9) Morsus certorum animalium, e. gr. scorpionum, specierum quarundam serpentum, quin subinde canis rabidi.

10) Causa est nonnumquam miasma quoddam epidemicum, quod imprimis in vias biliferas agere videtur.

11) Acrimonia rheumatica et scorbutica.

12) Resolutio humorum generalis putrida.

Prognosis a causis pendet. Ubi proclivitas ad calculos adest, illi tamen, etiamsi per anum deiiciantur, facile iterum generari possunt. Quodsi icterus a causis irritantibus, cognoscendis, tollendis atque evitandis oriatur, melius est; quam cum causa non est manifesta, aut opes nostrae artis superet. Sic e. g. icterus a laesione capitis, e morsu animalium venenatorum et rabidorum est periculosissimus.

Quo debilior est color, eo melior. Color viridis et niger nervos valde invasos, atque putredinem ostendit.

Summa curationis in remediis antispasmodicis atque emollientibus consistit. Interne opium exhibetur, externe unguenta emollientia infricantur, et balnea calida in auxilium vocantur. Quodsi nunc observatur, colluviem aut vermes in primis viis adesse, illa evacuantur. Obstructionibus praesentibus dantur remedia resolventia, in specie sal ammoniacum, quod simul putredini resistit. Quodsi ratio ad calculos suspicandos adest, in initio succus herbarum amararum recens maxime prodest. Evacuatio concretionum haud raro per emetica et pellentia efficitur. Vid. *Pilulae balsamicae*. In morsu animalium venenatorum et rabidorum vulnus, etiamsi non integrum exscindatur atque aduratur, maxime tamen est emolliendum atque in suppuratio-

nem

nem vertendum, ac interne efficacia remedia diaphoretica et diuretica sunt applicanda. Vid. *Potio antilyssa*. Ubi resolutio humorum adest, exhibentur pro re nata acida, antiscorbutica atque diaphoretica. Ubi vero nullam aliam causam materialem suspicari licet, opium solummodo adhibetur, cuius dosis pro circumstantiarum ratione augeri potest. Subinde etiam electricitas profuit. In constitutionibus hypochondriacis atque hystericis prosunt assa foetida, opium et cortex peruvianus. Remedia priora quoque utiliter externe adhiberi possunt. Vid. *Emplastrum resolvens Schmuckeri*, et *Pilulae antihystericae*.

De Morbis venereis.

Morbi venerei per inflammationes, ulcera, maculas, et tumores apparent; quorum ratio in proprio miasmate latet, quod per conversationem cum subiectis venereis et per infrictionem materiae venereae in vulnera et loca, ubi cutis vulnerata aut tenuissima est, communicatur.

An hoc miasma originem suam in corpore humano ipso sumsisse, atque impudentiae tamquam effectum destinatum sequi, aut an extra illud et per causas accidentales materiam esse ortam, difficile destinari potest.

Morbi venerei in Europa, post annum 1493., innotuerunt, postquam admodum Columbus ex America primum rediit, et quidem primum in Italia in exercitu gallico ibi militante, hinc illi quoque nomen *morborum gallicorum* obtinuerunt. Quumque hoc in exercitu hispani etiam adessent, nemini erat dubium, hunc morbum ex America a Co-

lumbo in Hispaniam, inde cum exercitu hispanico in Italiam, inde cum exercitu gallico in Galliam atque ita ulterius propagatum esse.

Interim est singulare, quod neque Columbus, neque alii scriptores, qui in America fuerant, huius morbi, qui tamen eo tempore tam vehementer fuit grassatus, mentionem iniiciant. Neque desunt scriptores, qui, hunc morbum in Gallia duobus ante annis, quam exercitus gallicus in italia fuisset, cognitum fuisse, contendunt. Denique multi, in tam mirabili subitaque propagatione, atque vehementia eo tempore tam ingenti rationes ad credendum sibi invenire videntur, hunc morbum apud nos per epidemiam, nisi ortum fuisse, attamen propagatum esse.

In America quaedam variolarum, ibidem endemicarum, et quidem sporadice nascentium species datur, quae tamen ut lues venerea per contagium propagatur. Ea ab anglis *yaws*, a gallis *pians*, atque ab auctoribus propter similitudinem eius cum rubis idaeis *frambesia* nuncupatur.

Creditum olim fuit, hunc morbum matrem luis venereae esse, sed observatores attenti deprehenderunt, variolas indicas speciem morborum acutorum esse, in quam mercurius nullam exserit virtutem specificam, sed ex qua aegri absque omni auxilio medico sanitati restitui possunt, et subiecta, quae eam semel evaserunt, ab omni contagio ulteriori libera manere.

Loca scriptorum dantur, quae evincere videntur, morbum venereum veteribus medicis iam notum fuisse. Sed impossibiliter in temporibus antecedentibus hic morbus tam vehemens atque generalis fuisse potest, quam is in fine seculi decimi quinti occurrebat, atque aliqua ex parte sic relictus

tus

tus fuit. Atque hac de re ratio forte difficile in aliquo alio, quam in quodam alieno atque per externas causas adducto veneno posita esse potest. An vero hoc venenum ex aliis regionibus ad nos adlatum, aut apud nos ortum esse, e supra indicatis rationibus adhuc in dubio relinquitur.

Fit contagium:

1) Quodsi parte corporis aut vulneratae, aut cute saltem tenui instructae, e. gr. labia, papilla mammarum, a pure venereo continguntur. Credibile est, exhalationem non esse contagiosam, quoniam virus non est tam volatile, ut illud per exhalationem propagari possit. Per sudorem autem, per sputum et lac nutricis communicari potest, praecipue tamen per pus venereum; generatim videtur, quasi virus venereum per suppurationem subtilius, et magis contagiosum redderetur, ubi enim illud nullam producit suppurationem, diu in corpore latere potest, nec symptomata parit.

2) Virus per partum propagatur.

3) Contagium vulgatissimum fit per coitum.

Morbi venerei distinguuntur:

1) In luem veneream, ubi non tantum partes immediate a contagio tactae adficiuntur, sed virus iam in corpus sese diffudit, in eodemque aut occulte haeret, aut etiam alia producit symptomata.

2) In illos morbos, ubi partes, quae contagio immediate expositae fuerunt, statim deinde adficiuntur.

3) In symptomata ipsa singularia, ea vel statim post contagium, vel diu postea, atque seu in partibus ipsis contagio adfectis, seu in aliis locis occurrant.

4) Et praecipue in illos morbos, qui a miasmate venereo cancroso, atque in illos, qui ab acrimonia gonorrhoeae virulentae oriuntur.

Virus venereum per vires naturae sanari nequit, sed usum remediorum specificorum requirit, inter quae mercurius semper adhuc primum gradum obtinet, et per quem omnes morbi venerei, nisi illi altas nimium iam egerint radices, viresque ad curationem nimium sint debiles, tolli possunt, imprimis si simul adsint ulcera externa.

Mercurius agere non videtur, proprietatem miasmatis venerei contagiosam et perniciosam mutando, ut vulgo quidem creditur, sed tantum eductionem eius ex corpore perficiendo. Inde hoc fit credibile, quoniam morbi venerei, etiamsi apud nos minime, in regionibus tamen calidioribus frequenter per decocta diaphoretica sanentur; deinde quia sputum in salivatione effluens revera adhuc sit contagiosum; et quia postremo mala venerea topica per solum usum remediorum mercurialium quidem sanentur, virus autem, etiamsi illud in proximum nexum cum mercurio perducatur, sine mutatione in corpus repellatur, ubi illud adhuc serius aut citius vires suas exserit exitiales.

Quodsi hoc principium firmo staret talo, ut illud secundum argumenta enumerata multum verisimilitudinis pro se habet, facile etiam quaestio esset decernenda, quae methodus alteri sit praeaestimanda, utrum ea, ubi mercurius ita adhibetur, ut post usum eius salivatio sequatur, an vero ea, quae methodus per extinctionem vocatur, atque ubi sedulo evitatur, , ne salivatio consequatur.

Equi-

Equidem non solum ex his rationibus theoreticis, sed etiam ex experientia practica convictus sum, quod, ubi malum aliqua ex parte iam radices egit, aegroti haud sunt nimium debiles, non sunt infantes, non mulieres praegnantes, ea methodus sit optima, ubi permittitur, ut paulatim salivatio lenis producatur. Verum enim vero tum de eductione non solum miasmatis, sed etiam mercurii sumus securiores.

Nisi interim miasma fuerit indolis venereae cancrosae, partesque iam solidae invasae fuerint, si iam multum, frequenter atque inordinate salivatum fuerit, et generatim virus mora sua in corpore diuturna mutatum esse videatur, illa remedia praeferenda sunt, quae in sudorem atque urinam agunt.

Mercurius aut interne exhibetur, aut iubemus eum externe infricari. Difficile est decernere, cuidam methodo primas deferre liceat. Res saltem omnino est indifferens, quodsi scopum salivandi habeas. Accidentales, et quoad morbum ipsum minus essentiales circumstantiae requirunt modo hanc, modo illam. In usum internum mercurius dulcis adhibetur, quo per diem uno grano initium fieri, et dosis sensim sensimque augeri potest. Solutio etiam Plenckiana hoc in casu est utilis, quodsi ab acrimonia mercurii dulcis noxa sit pertimescenda, aut si is nimium in sedes agat. Casus vero dantur, ubi indoles miasmatis aliquantum est mutata, naturaeque evasit scrophulosae, atque hoc in casu aethiops antimonii, mercurius sublimatus, et mercurius praecipitatus ruber, aut solutio mercurii in acido nitri meliorem praestant usum. Ut omnino generatim vero admodum proximum esse videatur, mercurium non in habitu suo metallico, sed in tantum duntaxat in virus agere venereum,

in

in quantum per solutionem in acido quopiam, seu ille extrinsecus accedat, seu in humoribus corporis deprehendatur, redditus fuerit corrosivus. Semper fere saltem per usum remediorum causticorum mercurialium tantum, quantum per infrictiones, efficitur.

Quodsi proinde finem salivandi habemus, conamur prius corpus aliquantum praeparare. Iubemus aegrum per aliquod tempus bonam diaetam observare; si plethora adest, mittitur sanguis; impuritatibus primarum viarum praesentibus illae evacuantur, et generatim in hanc curationem tempestatem seligimus calidam. Drachmam dimidiam unguenti neapolitani quotidie infricando, initio facimus, quod optime in pedibus fieri potest. Infrictione facta iubetur aeger se in lectum conferre, aut saltem partes infrictas calidas servare. Quodsi tum salivatio iam die secundo aut tertio incipiat, iubemus pediluvium, et cum infrictione cessamus, quoniam salivatio nimium matura iusto citius mercurium e corpore expellit, et prius, quam acrimoniam veneream secum efferret. Quodsi salivatio cessavit, pergitur cum infricando, et nitimur salivationem ita sustinere, ut quotidie circiter saliva unius librae eiiciatur, eiectio tamen quoque sine incommodo ad duas libras adscendere potest, nisi alias vires admodum sint fractae, quarum hic semper ratio est habenda.

Casus dantur, ubi salivatio prorsus produci nequit. Quodsi loco illius alia evacuatio innoxia contingat, contendendum est, ut haec promoveatur.

Quodsi salivatio esset nimia, et partes oris nimium intumescerent, cessatur ab infrictione, praebetur laxans de manna per aliquot dies, ordinatur pediluvium et regimen aliquanto frigidius, ita

ta-

tamen ut nequaquam frigefactio subita evenire possit.

Eadem prorsus observatur methodus, quodsi durante salivatione motus febriles accidentales et minime ex acrimonia venerea oriundi comparerent.

Generatim sedulo propinandus est potus diluens atque emolliens, pro aegroti gustu seligendus. Sassaparilla hunc in finem imprimis propter saporem eius lenem proficua est. Ubi usus eius nimium esset charus, radix graminis sumi potest. Diaeta vegetabilis, et minime calefaciens esse debet, regimen autem magis calidum, quam frigidum.

Atque ita pergitur, dum aut omnia symptomata fuerint sublata, aut tamen per curationem nullam aliam patiuntur mutationem, ubi illa tum ut morbi topici tractantur, et plerumque feliciter tolluntur. Attamen fere unciae septem ad octo de hoc unguento requiruntur.

Quodsi vires ad salivationem nimium sunt debiles, aut aegrotus illi se subiicere non vult, per aliquod tempus quotidie ante curationem et durante curatione balneum tepidum ordinatur, pro potu ordinario decoctum sassaparillae aut ligni sancti propinatur, minimo tumore oris comparente ab usu mercurii cessatur, atque in dies laxans exhibetur, aut etiam, quum mercurius interne praebetur, cum remediis diureticis lenibus, e. gr. cum millepedis remiscetur, aut continuo mercurius nitrosus exhibetur, qui raro salivationem producit nimium vehementem, quoniam is proclivior est ad in vias urinarias agendum.

Quodsi hic etiam usus horum remediorum internus difficultates pariat, mercurialia caustica cum pinguedine in unguentum praeparata plantis pedum infricari possunt.

Sae-

Saepissime in aegris tantum iam mercurialium remediorum exhibitum est, ut ea aut non amplius in morbum agant, aut per usum eorum symptomata oppido peiora reddantur. In priori casu molimur primum humores per alia remedia convenientia purgare, partesque solidas roborare, per quod solum saepe tota perficitur curatio, aut saltem usus mercurii postea adhibendus redditur salutaris. In posteriori casu tanto maturius a remediis mercurialibus est abstinendum, si ulcera e. gr. propter conditionem humorum scorbuticam maligna, aut per acrimonias alias atque debilitates reddantur omnino sphacelosa. In utroque casu cortex peruvianus atque aquae minerales praestantis sunt usus. Aut etiam credibile est, hos esse tales casus, in quibus opium nuperrime tantopere laudatos praestitit usus.

Lues venerea.

Lues venerea est confluxus symptomatum venereorum, quae sensim e resorptione miasmatis oriuntur, quo una aut altera corporis pars est inquinata.

Plerumque ea cum tumore veli palatini se prodit, qui mox erumpit inque exulcerationem transit. Praeterea facile maculae in facie oriuntur, quae in initio sunt pallidae, paulatim fiunt rubriores, et denique crustam nanciscuntur flavam. Huiusmodi ulcera deinde etiam in aliis locis, imprimis in partibus genitalibus adsunt. Ubi autem nulla adsunt ulcera, dolores eorum loco in ossibus oriuntur, qui imprimis noctu saeviunt, porro tumores ossium, quae, quamdiu illa sunt mollia, *tophi*, cum autem indurescunt, *exostoses* appellantur, ubi denique facile caries oritur.

Lues venerea semper post contagium evenit, nisi miasma ex parte infecta educatur, priusquam in sanguinem transiret, atque imprimis, si simul diaeta et regimen serventur calida.

Acrimonia denique tam corrosiva fit, ut ea aut substantiam ossium, aut viscera interna invadat, febresque producat tabidas, nisi ea e corpore educatur. Methodus medendi generalis hic obtinet. Ut viribus parcatur, statim usus mercurii ita instituendus est, ut in copia sufficienti in corpus inferatur.

Acrimonia venerea quoque copiam aliorum morborum producere potest, qui alias ex aliis et penitus differentibus nascuntur causis. Ad hoc inveniendum sedulo est investigandum, num aeger aliquando occasionem habuerit, miasmate infici, et num is hoc in casu remedia adhibuerit sufficientia. In casibus quoque ambiguis, atque ibi, ubi contraindicantia vehementissima minime adsunt, e. gr. scorbutus, remediorum mercurialium tentamen fieri potest, ubi tum mox ex eorum effectu plerumque statim ad naturam causae concludere licet. Acrimonia gonorrhoeae interim varios morbos producere potest, qui omnia remedia mercurialia eludunt. Morbos istiusmodi cognosere atque sanare, difficilia semper in arte sunt problemata.

E morbis singularibus illos tantum huc refero, qui semper fere e miasmate venereo, nec facile ex aliis causis nascuntur.

Cancer venereus.

Sub *cancro venereo* intelligimus ulcera venerea, imprimis illa, quae in partibus genitalibus, in mammis atque in faucibus occurrunt. In prioribus duobus

bus locis saepe immediate post contagium prodeunt; in faucibus ea plerumque sunt symptoma luis venereae universalis princeps. Ea colore gaudent pallide rubro, marginibus sunt praedita duris, semperque latius serpunt, nisi illis per remedia specifica obex ponatur.

Miasma cancrosum venereum quam maxime originale aut multo magis proprium luis venereae miasma esse videtur, quoniam hoc facillime resorbetur, celerrime mala producit universalia, et longe optime remediis mercurialibus cedit.

Ex his causis cum usu remediorum mercurialium externo summa cura attendendum est, ut sufficientia remedia interna exhibeantur, quoniam alias morbus externus tollitur, miasma autem remanet. Enitendum proinde est, non solum, ut satis mercurii in corpus inferatur, sed etiam ulcera per aliquod tempus remediis causticis mercurialibus, hoc est mercurio sublimato, aut mercurio praecipitato rubro tractentur, ad ea per aliquod tempus aperta servanda. Quodsi tum securi esse possumus, miasma esse eductum, nec ulcera sanari velle, remedia e saturno praeparata adhiberi possunt.

Quodsi ulcera in usu mercurii fiant maligna, is est intermittendus, interne cortex peruvianus exhibendus est, atque externe pharmaca antiseptica atque antispasmodica sunt applicanda. Vulnus nimirum quotidie aqua Thedenii sclopetaria elui, et cum unguento cum opio permixto coniungi potest.

Gonorrhoea venerea.

Sub *gonorrhoea venerea* effluxus materiae mucosae, purulentae, et per contagium venereum ortae ex urethra virili intelligitur. Iniuste hic fluxus *gonor-*

norrhoea seu *fluxus seminis* vocatur, materia enim effluens non est semen. Germanis dicit *Tripper*, Gallis *chaudepisse*.

Sequentes species huius gonorrhoeae e concubitu cum subiectis infectis ortae distinguendae veniunt:

1) Dantur, quamvis raro, casus, ubi gonorrhoea est symptoma luis venereae. Hoc inde cognoscitur, quodsi talis gonorrhoea absque omni concubitu praegresso oritur, atque aegrotus quidem miasma venereum in corpore vehit, numquam autem gonorrhoeam a contagio immediato passus fuit, aut tamen ab hac radicaliter est sanatus. Haec *gonorrhoea symptomatica* appellari posset.

2) Gonorrhoeae dantur, quae sine non diu praecedenti concubitu impuro facillime post exaestuationem in talibus oriuntur subiectis, quae olim gonorrhoeam passa sunt, atque ob diuturnitatem suam *gonorrhoea chronica* appellari posset.

Hae gonorrhoeae a prioribus venereis in eo distinguuntur, quod mercurius in has nullis prorsus polleat viribus. Dantur casus, ubi praeter fluxum talem purulentum alia adsunt symptomata venerea, quae per usum remediorum mercurialium penitus tolluntur, quum e contrario fluxus ex urethra purulentus sine mutatione perdurat.

Verisimiliter hoc in casu glandulae remansere aut induratae aut relaxatae, quae in exaestuationibus in quamdam inflammationis speciem incidunt, atque ea durante hunc humorem corruptum atque purulentum ex

se emittunt. Haud raro in his casibus prostata indurata quoque invenitur.

Num humor purulentus in hac gonorrhoearum specie effluens sequela verae sit exulcerationis, multum hac de re litigatum fuit. Certum est, materiam effluentem maxime decolorem esse posse, absente tamen ulcere vero, sed tamen omnino etiam exulceratio vera adest, quae rationem erysipelatis servat, et tantum in cute sedem suam habet, ut etiam semper considerandum veniat, partes laborantes esse glandulas, quae raro atque hoc in casu fere numquam in vera transeunt ulcera. Saepe in tali gonorrhoea prostata est admodum turgida, doloreque adfecta, atque rursus deinde detumescit, nec tamen effluxus humoris vel quoad quantitatem, vel quoad qualitatem mutatur. Nec haec lis, quae fere sola est logomachia, tanti est momenti.

Num mucus in hoc gonorrhoeae genere purulentus effluens subinde non amplius contagiosus esse possit, non ausim decernere.

3) Datur effluxus humoris lenis, clari et viscidi, qui post gonorrhoeas praegressas remanet, et sola relaxationis sequela esse videtur. Germani eum appellant *Nachtripper*, Anglis *gleet* vocatur.

Haec gonorrhoeae species non amplius est contagiosa, atque etiam ex aliis causis produci potest, quo in casu posteriori ea ab auctoribus *gonorrhoea benigna* vocatur.

4) Ultima gonorrhoeae species, eaque communissima est ea, quae immediate post con-

cubitum impurum sequitur, quamque ego *gonorrhoeam* dixerim *idiopathicam*.

Oritur scilicet aliquanto post contagium, cuius tempus accurate constitui nequit, atque usque ad octo dies tardare potest, pruritus ac tensio in urethra, quam mox ardor in lotio mittendo excipit. Hic status per aliquot dies manet, et tum effluxus comparet, qui inito est tenuis, acris atque adhuc mictu difficili stipatus, postea autem fit crassior, magisque purulentus, quo facto tensiones quidem minuuntur, sed non semper penitus cessant, quique denique, postquam acrimonia prorsus eiecta est, in humorem clarum viscidum mutatur, quo etiam omnia cessant incommoda.

Quamdiu tensio et difficultas mingendi perdurant, status adest inflammatorius, qui intra dies 8. ad 14. tollitur, saepe autem in menses aliquot trahi potest.

Quodsi humor clarus viscidus compareat, signum est, omnem acrimoniam esse eductam. At vice versa sub iudice adhuc lis est, annon effluxus purulentus tensionibus stipatus adhuc perdurare possit, quum iam totum miasma eiectum est.

Multum alias hic morbus cum catarrho habet similitudinis, uti etiam haec acrimonia revera in tunica schneideriana speciem catarrhi quandam producit.

Contingit subinde, ut mox ab initio tensio per se cesset, nec ullus sequatur materiae purulentae effluxus. Quod inde evenire potest, quoniam acrimonia aut per naturam est educta, aut etiam resorpta.

 Ubi

Ubi irritatio est vehemens, erectiones saepe doloribus stipatae oriuntur, quo in casu membrum virile intortum est, quod tum *chorda veneris* salutatur.

Per solum consensum tumor atque inflammatio testiculorum glandularumque inguinalium oriri possunt, haec symptomata autem quoque per resorptionem miasmatis produci queunt.

Humor purulentus effluens nullum more consueto supponit ulcus verum, sed in gonorrhoeis mox contagium excipientibus mucus tantum urethrae ab acrimonia corruptus esse videtur.

Sedes huius gonorrhoeae ordinaria est in glandulis morgagnianis, atque initio tantum raro usque ad prostatam extenditur.

Nisi vero acrimonia mature educatur, exulcerationes atque indurationes omnino oriuntur. Miasma quoque hic facillime resorbetur, sanguinique admiscetur.

Non inter omnes convenit, utrum materia gonorrhoeae cum miasmate venereo eiusdem sit indolis, an ab eodem essentialiter differat.

Certum est, post gonorrhoeas neglectas luem veneream difficile sequi, aliaque mala venerea remediis mercurialibus multo facilius cedere, quam gonorrhoeam idiopathicam. Nec minus certum est, gonorrhoeam per sola remedia attenuantia atque emollientia perfecte sanari posse. Et denique certum est, illas gonorrhoeas, quas ego superius chronicas appellavi, medicamentis mercurialibus neutiquam cedere.

Hae

Hae rationes multum omnino ponderis pro se habere videntur, sequentia tamen contra eas reponi possunt:

1) Quod remedia mercurialia tam parum in gonorrhoeam valeant, quodque adversus eam remedia attenuantia atque emollientia satisfaciant, inde evenire potest, quia mercurius per se non facile in urinam agit, et quia natura hic nos suo labore praevenit. Quemadmodum in regionibus calidis per solum guaiacum methodus medendi luis venereae verae perficitur, tali modo gonorrhoea quoque per remedia leniter diuretica atque emolientia sanari potest, nec tamen propterea indoles venerea utriusque in dubium est revocanda.

2) Quod remedia mercurialia nihil adversus gonorrhoeas chronicas efficere possint, ratio inde repetenda esse videtur, quia illae non amplius a miasmate, sed per causas alias corruptionemque localem, in quam mercurius nullas vires efficaces exerere potest, sustententur. Est saltem adhuc in dubio, num mucus in gonorrhoea chronica effluens purulentus verum adhuc miasma secum vehat.

3) Miasma gonorrhoeae quidem a venereo specifice, propterea autem minime generice differre potest. Prius saltem propaginem posterioris esse, ex historia illius magna cum verisimilitudine suspicari licet. Non amplius forsitan est tam subtile, tam penetrans, non proinde tam facile reliquis glandulis corporis sese communicat, atque ita ex utraque ratione neque tam facile per mercurium potest educi. Quodsi denique

4) experimenta rite se habeant, quod per materiam gonorrhoeae verus cancer venereus produci queat, nullum amplius remanet dubium, quin materia gonorrhoeae verum sit miasma venereum.

E variis equidem rationibus non solum alienus a credendo, materiam gonorrhoeae omnino a miasmate venereo proprio differre. Hae rationes sunt sequentes:

1) Veteribus longe verisimillime gonorrhoea e concubitu impuro fuit nota.
2) Medici seculi decimi sexti forsitan de gonorrhoea tacuerunt, quoniam eam prorsus cum lue venerea non cognatam existimarunt.
3) Nullum miasma cancrosum venereum remediis generalibus cedit, vel autem acrimonia gonorrhoeae venereae.
4) Miasma gonorrhoeae venereae saepe per exanthema herpeticum in partibus genitalibus externis deducitur.
5) Quam maximam destructionem miasma cancrosum venereum quoque in partibus solidis efficere potest, tamen sanatio per curationem aptam locum habet. Hoc fere numquam in morbis partium genitalium et viarum uriniferarum ab acrimonia gonorrhoeae venereae ortis contingit.

In methodo medendi gonorrhoeae idiopathicae caput rei est, ut status urethrae inflammatorius tollatur, atque eductio acrimoniae per eandem promoveatur.

Quamdiu tensio inflammatoria durat, ex omni parte antiphlogistice progredimur. Ubi dispositio generatim adest inflammatoria, mittitur sanguis. Potus abunde emolliens atque resolvens praebetur,

tur, quem in finem decoctum avenaceum tenue, emulsiones e seminibus papaveris, cannabis, petroselini, cum nitro permixtae sunt aptissimae. Praeterea fomentationes emollientes membro imponendae ordinantur.

Nonnumquam hac methodo miasma educitur, inflammatioque resolvitur, nec res ad fluxum purulentum pervenit.

Hic autem plerumque contingit, aut potius raro medicus prius vocatur. Quamdiu adhuc tensiones atque dolores adsunt, cum methodo superiori pergitur.

Quamprimum status inflammatorius maxima ex parte remisit, fluxus vero purulentus perdurat, remedia diuretica in auxilium adhiberi possunt. Balsamica hunc in finem atque inter haec imprimis terebinthina sunt convenientissima, Cautio tamen cum horum usu est observanda. Facile inflammationes de integro producunt, et nonnumquam inflammationi testiculorum, aut etiam per irritationem suam vehementem gonorrhoeis benignis chronicis ansam praebent. Initium proinde cum terebinthina cocta, in parvis dosibus et cum nitro ac gummi arabico permixta, fieri et dosis pro re nata augeri potest.

Multi medicorum quoque iniectiones adhibent, cum quibus vero facile noceri potest. Iniectiones irritantes statum inflammatorium augere possunt. Pharmaca adstringentia oppido nocent, et stranguriis atque dysuriis diuturnis ansam praebent. Solutio Plenckiana forte adhuc tutissima esset, quodsi certo scire liceret, mercurium viribus in miasma gaudere, et nisi forte iniectio ipsa sola iam resorptionem miasmatis promoveret.

Purgantia, quae tam liberaliter in gonorrhoeis exhibentur, nullius sunt hic utilitatis, multo magis sae-

saepe nocere, irritationeque sua non solum inflammationes testiculorum et glandularum inguinalium producere, sed etiam resorptionem acrimoniae promovere possunt. Tunc tantum illa locum habent, cum colluvies in primis viis, urinam acrem reddens, aut dispositionem inflammatoriam adaugens adest. Manna, pulpa tamarindorum, aut cremor tartari tunc adhibentur.

Gonorrhoeae saepe sunt quam pertinacissimae, nec facile remediis enumeratis cedunt, cuius rei quidem culpa semper in exaestuationibus, modisque tractandi pravis sita est. Nonne hic utiliter mercurialia adhiberi possent? Observationes meae nihil certi docent, neque ea directe aliquid contra hoc malum efficere posse credo. Cautio, quam fere aegrotus observat, quum novit, se mercurialia adsumsisse, plurimum forsitan efficere potest, imprimis si praeterea decoctum ligni guaiaci exhibeatur. Mercurium hic nocere posse non credo, nec sciam, quibus e rationibus.

Extra omne dubium quoque est, mihique e propriis certis experimentis notum, materiam gonorrhoeae resorberi, doloresque in artubus atque vitia cutis producere posse, ubi quidem mercurialia lenia nihil prorsus, caustica e contrario praeparata saepe multum efficere queunt.

Contra gonorrhoeam chronicam mercurium nihil valere experientia me proh dolor! convicit, et fateri cogor, nullum me contra hoc malum foedum nosse remedium. Nonnumquam tinctura antimonii Iacobi eximium mihi praestitit usum.

Verosimile tamen mihi esse videtur, omnes illos morbos, qui iure venerei habentur, quique vero tamen haud commode per mercurium domari possunt, ab acrimonia gonorrhoeae venereae oriri,

 quae

quae a miasmate cancroso venereo per mobilitatem suam minorem, et per vim suam contrahentem maiorem, distinguitur. In talibus casibus omnino opium partes per acrimoniam spasmodice contractas emolliendo utile esse potest, atque eo ipso resolutionem atque eductionem acrimoniae promovere queat.

Gonorrhoeae quoque benignae aliquando omnibus remediis adstringentibus resistunt, et saepe tantum a tempore sanantur. Diuretica fortia e. gr. tinctura cantharidum, aliquando prosunt.

Gonorrhoea symptomatica, hoc est illa, quae e miasmate cancroso venereo est nata, mercurii usum requirit.

Fluor albus venereus.

Fluor albus venereus a benigno in eo distinguitur, quod is tantum post contagium sequitur, atque ab initio cum ardore in vagina est coniunctus.

A gonorrhoea tantum in eo distinguitur, quod ab eo sexus tantum invadatur sequior,

Inflammatio hic solummodo est in vagina, raroque usque ad urethram extenditur, quare initio non est tantis doloribus stipatus, quam gonorrhoea, quoniam vagina textura gaudet laxiori, nec tantopere tenditur. At propterea etiam plane prima periodus praeterlabitur inobservata.

Ex hac causa methodus medendi quoque huius morbi semper est difficilior, quam gonorrhoeae medendi ratio.

Diuretica hic sola nihil efficiunt; pharmaca quoque mercurialia tam interna, quam externa, saepe hic nequicquam fuere adhibita, quum morbus

ple-

plerumque radices iam egerit, quoniam is partim dignoscitur, partim occultatur. Remedia sanguinem purificantia et roborantia hic sunt aptissima.

Generatim indoles fluoris albi aeque est incognita, quam gonorrhoeae natura. Quis scit, an non species impetiginum in vagina maiorem efficiant muci adfluxum? Id saltem constat, quod gonorrhoeae neglectae facile exanthemata impetiginosa post se trahant, qua de re experientia indubitata me convicit.

Quodsi porro herpetes semper signa acrimoniae scrophulosae sint, nonne fluor albus et gonorrhoea ad morbos pertineant scrophulosos?

Quumque in his tamen mercurialia saepe sint proficua, nonne illa in fluore quoque albo atque in gonorrhoea venerea prodesse possent?

Quumque denique acrimonia scrophulosa per solam diaetam et bonum regimen imminui possit, nonne simul etiam liquet, quare in gonorrhoeis saepe haec remedia sufficiant?

Quodsi cui tam felici esse licet, ut ad fluorem album venereum recenter exortum tollendum in auxilium vocetur, plurimum is per iniectiones emollientes effecerit, et plus quam per pharmaca interna, quae ceterum nec ipsa sunt negligenda, sed, uti in sectione de gonorrhoea tradidimus, sunt exhibenda.

Quodsi vero illa iam sunt inveterata, mercurialia caustica omnino in auxilium sunt adhibenda, quae pariter in forma quam maxime diluta iniici queunt.

Bubo.

Sic *tumor glandularum inguinalium venereus* vocatur, qui utplurimum est indolis inflammato-

riae,

riae, et, nisi ille tollatur, facile subit suppurationem.

Bubones prodeunt aut statim post contagium; aut quodsi in gonorrhoea inflammatio est nimia; aut si aeger in gonorrhoeis nimis vehementer purgetur, aut excalefiat, aut denique post cancros venereos iusto maturius sanatos.

In utroque casu priori inflammatio est tantum consensualis, in tertio autem casu materia gonorrhoeae maxima ex parte est resorpta, hinc etiam effluxus per urethram tunc cessat. In casu postremo morbus est luis venereae symptoma.

Inflammatio consensualis nonnumquam inde nasci videtur, quod per irritationem congestio lymphae in glandulis praeternaturalis producatur. Procul dubio saepe eodem modo res cum illa se habet, ut in inflammationibus pleurae, quae haud raro sedem suam permutant. In casu posteriori omnino etiam resorptio locum habet, non autem materiae plane purulentae nunc suppressae, sed acrimoniae ipsius, quae prius fluxum produxerat.

In quovis casu initio remedium imponitur discutiens, dum effluxus compareat. Fomentationes calidae augent saepe tumorem, et frigidae saepe multo magis prosunt.

Inflammatione sublata, tumor, aut quod adhuc praestantius est, latus cruris interius, ubi vasa lymphatica secundum glandulas inguinales adscendunt, unguento neapolitano fricatur, et per reliquum tempus emplastro mercuriali edimburgensi tegitur.

Nisi tumor hoc pacto ad discutiendum cogatur, verum tamen passim fiat mollis, contendimus illum in suppurationem vertere; sed profundius non est aperiendus, quam ubi amplius nulla adest

in-

induratio. Deinde is ut ulcus venereum tractatur.

Quodsi tumor ex sola irritatione consensuali ortus fuerit, gonorrhoea cum huius discutione iterum comparere solet.

Quodsi vero ratio adest, ut tumorem iam pro sequela miasmatis in humoribus contenti habeamus, quodsi non sit gonorrhoeae sequela, sed ulcerum subito sanatorum aut inveteratorum atque neglectorum cancrosorum venereorum, methodus medendi interna iuxta tractationem externam non est negligenda.

Testiculus venereus.

Eaedem causae, quae in glandulas inguinales agunt, pariunt quoque saepe *tumorem testiculorum*, qui autem rarius in suppurationem, facilius in scirrhum transit. Apertio illius proinde non facile est instituenda. Eodem plane modo cum iis agitur, ut in bubonibus, imprimis contenditur, ut gonorrhoea producatur. Praeterea ambulatio prohibetur, atque aeger testiculos in suspensorio ferre iubetur. Quodsi inflammatio tantum est consensualis, et tantum per erectiones frequentes semen in testiculis se collegit, fomentationes frigidae inserviunt. Induratio per frictiones mercuriales est domanda, atque nullo in casu permittendum, ut radices agat.

Phimosis et paraphimosis.

Tumor praeputii appellatur *phimosis*, imprimis si illud reduci nequeat. *Paraphimosis* vocatur tumor, quodsi praeputium adduci nequit.

Is plerumque est indolis inflammatoriae, atque in gonorrhoeis ex iisdem causis oritur, e quibus testiculi et glandulae inguinales intumescunt.

Eo-

Eodem igitur tractatur modo. Tumore existente tanto, ut aeger nullum lotium mittere queat, aut eo decolore, incisiones instituuntur, et deinde, ut alia symptomata venerea, tractantur.

Prostata venerea.

Nonnumquam in gonorrhoea inflammatio prostatae oritur, quae facillime transit in exulcerationem, indurationem producit, et postea occasionem dysuriae atque stranguriae praebet.

In stadio inflammationis ut in reliquis tumoribus inflammatoriis agitur. Diligenter attendendum est, ne ullae remaneant indurationes, ad has enim tollendas nullum adhuc mihi cognitum est remedium externum. Externa forsitan incisio esset tutissima, etiamsi tempus et regimen bonum permultum efficiunt.

Huc quoque carunculae urethrae spectant, quae tantum auxilium requirunt mechanicum.

Condylomata.

Sic vesiculae crystalinae appellantur, quae in glande, et labiis vulvae prodeunt, speciem habent racemiformem, et saepe in magnitudinem excrerscunt insignem. Ea praeter curationem internam aut caustica, ligaturam aut scalpellum requirunt. Mercurius praecipitatus ruber aut solutio mercurii in aqua forti saepe eximii hic sunt usus.

Verisimile mihi videtur, quod illa rationem suam in acrimonia gonorrhoeae inveterata agnoscant, quia ea facillime in conspectum redeant, etiamsi efficacissima remedia ad curationem eorum fuerint adhibita.

Ma-

Maculae et verrucae venereae.

Priores in facie, posteriores in ano frequenter prodeunt, et quoque germanica *Feigwarzen* nuncupantur. Unguentum e mercurio praecipitato rubro aut solutio mercurii in acido nitri diluta iuxta internam medendi rationem externa sunt adhibenda.

Haec etiam mala raro a miasmate cancroso venereo et semper fere ex acrimonia gonorrhoeae originem suam repetere videntur.

Morbi ossium venerei.

Quodsi miasma venereum in ossa deiiciatur, inde eorundem intumescentia oritur, quae, tam diu ea est mollis, *tophus* seu *gummi* salutatur.

Facile hic ossa fiunt cariosa, et miasma insignem eorum destructionem producere potest. Frequentissime hoc in cranio atque tibiis evenit.

Mercurialia caustica atque acria vegetabilia e. g. daphne mezereum, euphorbium et s. p. sunt hic pharmaca efficacissima.

Praeter curationem internam enitimur corruptum aut per mercurialia caustica, aut per instrumenta tollere. Hi morbi autem saepe etiam omnia medicamenta consueta eludunt. Tempus et roborantia saepe conficiunt, quod prius nulla ratione consequi licebat. Haud raro ex intumescentia exostosis oritur, ubi ossa sunt quam maxime fragilia.

Rarior est casus, ubi ossa prorsus emollescunt, ad quod forsitan usus mercurialium intempestivus suas partes confert. Casum talem videre mihi licuit, in quo ossa tam mollia fuere, ut illa actioni musculorum cederent, curvaturasque facerent mirabiles. Pars ossium gelatinosa fuit resoluta, et partes terreae prorsus friabiles.

De Scorbuto.

Scorbutus est putredo humorum chronica. Initium huius morbi se prodit per singularem corporis languorem atque animi prostrationem, per cutim siccam et pruritum gingivae. Progressus eiusdem cognoscitur e gingiva spongiosa, turgida, facile cruenta atque a dentibus separata; ex dentibus cariosis atque emotis; ex anima foetida, non e colluvie in ventriculo oriunda; ex inertia corporis peculiari et respiratione brevi, tumoribus femorum maculis lividis atque ulceribus, ac doloribus in artubus, qui a nulla alia causa deduci possunt.

Sanguis initio non semper est putrilaginosus, in progressu autem tantopere fit resolutus, ut haemorrhagiae consequi possint quam maximae. Quoque inertia ad ultimum fit tanta, ut minutissimo in motu aut aëris mutatione lipothymiae producantur, et denique ossa fiunt tam mollia et friabilia, ut lenissimae pressioni cedant.

Causa autem scorbuti longe ab ea est diversa, quae febres producit putridas. Hoc saltem e diversitate cursus et sanatione utriusque morbi colligere licet. Ceterum morbus est neque contagiosus, neque hereditarius.

Neque divisio est probanda, quam multi auctores de scorbuto faciunt, distinguendo eum e remediorum adhibendorum diversitate, in calidum et frigidum. Saltem rationes, e quibus haec divisio est desumpta, non rite se habere videntur, verum enim vero tam fructus horaei acidi, quam plantae antiscorbuticae calidae in omnibus speciebus scorbuti aeque se praestant utiles. Interim omnino, uti mox moniturus sum, differentia huius scorbuti es-

sen-

sentialis quaedam est adſumenda, cuius respectu haec diviſio potius locum habet.

Eo minus diviſio in ſcorbutum acidum, alcalinum, muriaticum et rancidum fundamentum habet; natura acrimoniae eſt nobis prorſus ignota.

Etiamſi minime dici queat, ſcorbutum ſemper ex acrimonia ſpeciali atque ipſi propria oriri, ſingulare tamen eſt, quod ſcorbuti ſporadici ſeculo demum decimo ſexto fuerint cogniti. Interea huius rei cauſa in eo eſt ſita, ut ſcorbutus tantum in mari et regionibus longe orientalibus generatim ſaeviat, et veteres utrumque non ſatis agnoverunt.

Cauſae remotae ſunt humiditas, frigus et diaeta inſalubris, de quibus exhalatio ſuppreſſa et vis digeſtionis debilitata ſunt ſequelae proximae.

Scorbutus dividi poteſt in ſporadicum atque epidemicum.

Scorbutus quidem in navibus invadit, ſi illae diu in mari morantur, hominesque carnes veteres muria conditas et aquam putridam in alimentum adhibent, omnia conſtitutionum genera, atque credibile eſſet, ſcorbutum in continenti terra facile etiam per cauſas produci poſſe, quae corpus relaxant, humores acres reddunt et tranſpirationem tollunt. Certum ſaltem eſt, facillime eum in circumſtantiis his naſci.

Differentia tamen eſſentialis inter ſcorbutum marinum et campeſtrem univerſalem, eumque, qui in continenti terra ſporadice occurrit, adeſſe videtur, quae imprimis in curatione obſervatur, ſaepe enim plethora abdominalis princeps cauſa acrimoniae ſcorbuticae eſſe videtur. Remedia ſaltem ſaepe requiruntur, per quae viſcera abdominis reſecantur. Ratio proinde habenda eſt non ſolum correctionis humorum, ſed etiam obſtructionum viſcerum

rum tollendarum. Raro etiam cursus huius speciei posterioris scorbuti est tam praeceps, quam prioris, hinc etiam hic potius frigidus, et scorbutus marinus calidus appellari posset.

Ossa ubicunque praecipue pati, extra omne dubium est positum, nec propterea a vero est alienum, acrimoniam scorbuticam succum osseum esse corruptum.

Momentum rationis medendi in eo situm est, quatenus in causas indicatas agere licet. Quodsi homines scorbutici e regionibus humidis et frigidis in calidiores transferri, cibi illis recentes e regno vegetabili praeberi, illi excitari, in exercitationemque corporis collocari possunt, saepe iam hoc ad morbum tollendum sufficit.

In scorbuto universali generatim tota res pendet ab alimentis, regione coeli, motu corporis atque animi mutationibus, quorum applicatione apta morbus citissime tolli potest. In scorbuto e contrario autem in continenti terra sporadice occurrente usus optimorum remediorum resolventium admodum constans requiritur. Vid. *Elixirium antiscorbuticum*.

Aër fixus magnam generatim in scorbuto ostendit virtutem. Aqua selterana cum vino campanico proinde, aut si hoc fieri nequeat, decoctum ordei tosti ordinari potest. In cibum quoque frequenter fructus horaei acidi, plantaeque sic dictae antiscorbuticae adhibentur.

Ubique autem praecipue ad humorum emendationem transpirationemque auctam est respiciendum, atque evacuationes efferae sunt evitandae. Pharmaca aptissima sunt acida mineralia atque alexipharmaca.

Gingiva corrupta cum solutione aluminis in melle rosarum illinitur, ut in ulceribus aqua sclope-

taria Thedenii laudabilis est usus. Cum aëre fixo illa quoque tractari possunt, quod optime ita fit, si lagenae vacuae apud Zythopaeum impleantur, cum iisque ulcera crebro perfundantur. Puls daucorum propterea tantum saltem utilis esse videtur, quia aër fixus ex ea evolutus ulcus corrigit. Ad gingivas corrigendas quoque est consultum, acidum tartari essentiale cum terra quadam alcalina permixtum atque in aliquanto aquae dilutum in ore circumluere.

Ad haemorrhagias sedandas alumen cum urina et theriaca mixtum prodest.

In ultimo morbi stadio motus aegroti et mutatio aëris cautissime sunt instituendi, ad alias facile oriuntur lypothimias atque ossium fracturas evitandas.

De Scrophulis.

Scrophulae sunt tumores glandularum ex acrimonia singulari atque propria constantes, indolis adhuc ignotae, quae tamen propago acrimoniae arthriticae et venereae esse videtur.

Ab indurationibus consuetis seu scirrhis mobilitate sua maiori, diuritieque minori illae distinguuntur.

Huic acrimoniae glandulae colli, axillarum et pancreatis maxime sunt expositae, mammas mulierum tamen quoque ea invadit. Quodsi tantum glandula thyroidea est adfecta, ea *struma* vocatur.

Haec struma tamen ab ea differt, quae quibusdam in locis endemica est, et de qua inferius erit agendi locus.

Nonnumquam nullae glandulae induratae observantur, ubi tamen acrimonia scrophulosa in cor-

po-

pore adest. Ea, imprimis in infantibus, e proclivitate ad oculorum inflammationes, e tumore labii superioris, ex exanthematibus impetiginosis frequentioribus, atque e concoctione debilitata, ventriculo existente sano, cognoscitur.

Indoles huius acrimoniae est adhuc penitus ignota. Certum est, omnia exanthemata scabiosa crebro cum signis huius acrimoniae scrophulosae esse coniuncta. Frequenter etiam observavi, herptes ad signa huius acrimoniae pertinere, et porro non raro deprehendi, herpetes sequelam gonorrhoeae neglectae et retropulsae esse. Quemadmodum omnes hi morbi inter se connectantur, quique mater reliquorum sit, nec dum constituere licet; quum interim circa gonorrhoeam et fluorem album tam rara adhuc hoc in respectu capta sint experimenta, in eo res vertitur, num plura adfutura sint facta, quae nos ad hunc diem fefellerunt, quoniam a nobis morbus numquam huius indolis esse creditus fuit. Quam maxime verisimile esse mihi videtur, acrimoniam scrophulosam miasmatis venerei propaginem, simulque causam herpetum, gonorrhoeae et fluoris albi esse. Acrimonia illa saepe saltem aeque est contagiosa.

Verosimile pariter esse videtur, debilitatem vasorum lymphaticorum in glandulis partim rationem scrophularum in se continere, quoniam saepe tantum roborantia sunt utilissima.

Glandulae ipsae nonnumquam in suppurationem lentam, spongiosamque transeunt. In ulcera quoque cancrosa degenerare possunt. Obstructio glandularum abdominis facile parit febrem tabidam. Acrimonia ipsa in pulmones deiici, atque exulcerationem et phthisin producere potest.

In infantibus sexus sequioris symptomata acrimoniae scrophulosae saepe fluxu menstruo imminente imminuuntur, sed eo cessante utplurimum per indurationes in mammis aut utero rursus comparent.

Nullum adhuc adversus hanc acrimoniam infallibile cognitum est remedium. Cicuta et mercurialia egregium subinde praestant usum, etiamsi illa numquam virus perfecte extirpent. Vid. *Aethiops antimonialis*. Externe epithemata e cicuta cum agarico, aut etiam emplastrum de amoniaco cum mercurio, atque emplastrum resolvens Schmuckeri inserviunt. Diaeta optima, hoc est, evitatio omnium ciborum et potuum acrium atque exaestuantium, alacritas animi, mansio in regionibus calidis, usus aquarum mineralium externus atque internus, atque exercitatio corporis salutaria saepe se praestiterunt.

Ulcera mercurio praecipitato rubro sunt tractanda. Utiliter quoque, quodsi ea sunt vehementer maligna, arsenicum adhiberi potest.

Quamdiu glandulae ſcrophulosae cum partibus tendinosis minime sunt concretae, semper adhuc expectari licet, resolutionem eiusdem per catastrophen quandam in corpore sponte resolutum iri. Quodsi autem hoc contingit, de educenda acrimonia per sudorem atque urinam debemus esse solliciti, alias enim facile consequuntur hydropes, asthmata aliaque symptomata. Vide *Potio antylissa*.

DE MORBO ANGLICO.

Rachitis.

Hic morbus non facile in adultis oritur, sed plerumque in infantibus; haud facile ante mensem sextum et raro post annum decimum.

Is e symptomatibus sequentibus cognoscitur. Fines et capita ossium imprimis extremitatum intumescunt, e contrario pars eorum media decrescit. Facile praeterea ossa tam mollia fiunt, ut ea actioni musculorum cedant, curvaturasque forment. Caput est magnitudinis insolitae. Abdomen, imprimis hypochondrium dextrum vehementer est turgidum. Caro est laxa, et color cutis pallidus. Concoctio est mala, magnaque adest proclivitas ad acidum, quare etiam dentes sunt pessimi.

Morbus primum in anglia inter annos 1612. et 1620. innotuit. Is illic *rickets* atque apud Gallos *nouveure* vocatur. Num is autem sit novus, atque annon subditi veterum proprie sint infantes rachitici, adhuc sub iudice lis est.

Causa proxima est acrimonia singularis, naturae adhuc ignotae, quae tamen scrophulosae affinis esse videtur.

Infantes e parentibus prognati, qui materiam veneream, scrophulosam et scorbuticam in corpore habent, multisque animi pathematibus sunt obnoxii, infantes male nutriti, in locis humidis atque impuris educati, atque a nutricibus minime sanis alti, prae aliis ab hoc morbo vexari solent. Num vero acrimonia ipsa per parentes propagetur, est incertum, vero tamen simile.

Nonnulli infantes sunt vividissimi atque ingeniosi, alii stupidissimi. In prioribus exulcerationes et consumptiones facile oriuntur; in posterioribus facile hydropes. Ossa habitum naturalem saepe rursus nanciscuntur, saepe autem quoque deformes manent, atque in sexu sequiori partubus difficillimis ansam praebent. Hepar imprimis hoc in morbo patitur, ita ut deiectiones alvi saepe penitus albae sint, quod tamen vix ab obstructione hepatis, e prava bilis secretae qualitate autem oritur, uti generatim in omnibus humoribus acidum animadvertitur, quod saepe tantum est, ut gelatina ossium resolvatur, ossaque eo reddantur admodum fragilia.

Contra acrimoniam ipsam nullum adhuc innotuit remedium specificum. Cardo proinde rationis medendi praecipue in eo vertitur, ut vitae ratio mutetur, infantes in puriorem et sicciorem transferantur aërem, atque ipsi puri et sicci serventur, cibi illis concoctu faciles et nutrientes praebeantur, mucus per remedia lenia, e. g. terram foliatam tartari et tartarum tartarisatum resolvatur, acidum per magnesiam muriaticam dometur, atque impuritates per rhabarbarina educantur; (Vid. *Liquor terrae foliatae tartari*) praeterea perspiratio lenis per decocta ex herba brittanica, (*Rumex aquaticus*) aut e rubia tinctorum, quae tamen saepe non nimis calida sunt bibenda, sustentetur, deinde instrumenta concoctionis per remedia amara, imprimis per extractum fumariae (Vid. *Elixirium roborans et resolvens*.) et denique extremitates ipsae per balnea frigida roborentur. Pro potu ordinario aqua selterana exhiberi potest, quae, quodsi illa copia in sufficienti bibitur, eximium praestat usum.

Pae-

Sub hoc morbo species ulcerum quaedam intelligitur, quae aut symptoma rachitidis sunt, aut saltem sub iisdem circumstantiis occurrunt.

Infantes de aliquo loco queruntur, in quo nihil videtur, neque pressione dolor excitatur. Aliquanto post tumor nascitur, qui nonnihil tensus, sed non durus est, at post tres aut quatuor septimanas fit rubicundus, denique lividus, erumpit, pusque tenue et rubicundum emittit. Ulcus ipsum usque ad os penetrat, quod plerumque insimul invasum, turgidum et cariosum est.

Hic morbus cum spina ventosa non est confundendus, a quo in eo distinguitur, quod is lente et cum dolore leni incipiat, et generatim multo sit periculosior.

Quodsi morbus cognoscitur, antequam tumor compareat, extemplo puritati et correctioni instrumentorum concoctionis est studendum, et loco laboranti unguentum mercuriale est infricandum. Simul ac vero tumor apparet, apertio quamprimum est promovenda. Tumor apertione facta ut tumores soliti non tractatur. Remedia exsiccantia multum hic nocere possunt, et plurimum a natura est exspectandum, cui secundum indicationes est succurrendum. Quodsi vero ulcus nimium impurum redderetur, mercurius praecipitatus ruber utiliter adhiberi potest. Praeterea interne pharmaca resolventia atque sanguinem purificantia exhibentur, atque eodem pacto, ut in rachitide, proceditur.

Nonne hic morbus cum carie vertebrarum inferius pertractanda eiusdem fuerit naturae, si nempe posterior sine omni externa occasione data oritur?

De Exanthematibus chronicis.

Sub *exanthematibus chronicis* talia intelliguntur, quae non habent febrem comitem, raroque per solam naturam sanantur. Omnia fere vitia cutis huc pertinent. Nobis autem hic sermo est tantum de illis, quae sine detrimento sanitatis negligi nequeunt, atque morbos per se efficiunt.

Omnia fere ex acrimonia scrophulosa, scorbutica et venerea oriuntur. Multa autem sibi propriam, atque his minime affinem acrimoniam pro causa agnoscunt.

Crusta lactea.

Morbus apud Germanos sub nomine *Ansprung* est cognitus.

Infantes, imprimis lactentes, saepe in facie pustulis parvis, latis, rubris, vehementer prurientibus, pusque flavidum in se continentibus invaduntur.

Etiamsi infantes cum his pustulis plerumque alacres sint, illae tamen originem suam ex acrimonia interna ducere videntur, quae procul dubio indolis est scrophulosae, quoniam experientia ostendit, tales imprimis infantes illis esse obnoxios, qui aut e parentibus scrophulosis sunt nati, aut tales suxerunt nutrices, et quia in hoc morbo plerumque etiam scrophulae prodeunt. Dispositio infantum in eas cognoscitur, si facies proportionaliter nimium sit crassa, et loca in facie compareant livida, urina puteat, infantesque libenter faciem fricent.

Morbus usque ad annum sextum, septimum durare potest, ubi is plerumque per se evanescit.

Is

Is est procul dubio, ut iam innuimus, iniectio acrimoniae internae, e valetudine autem infantum, inertiaque omnium remediorum internorum colligere licet, pustulas, quodsi illae iam eruperint, non amplius ab acrimonia interna, sed per se, et per frictionem infantum sustentari, et proinde ut morbus cutaneus respici potest. Nihilo tamen secius haud est consultum, pustulas remediis exsiccantibus tractare, quia retropulsio huius acrimoniae in cute contentae noxias omnino habet sequelas. Potius est considerandum, tamquam quoddam, cui iam natura adsueverit, quodque sine damno eius prius sanari nequeat, quam ipsa sanationem suscipiat.

Omnia, quae hic instituere licet, huc redeunt, ut infans, si is adhuc sugat, ablactetur, imprimis si constat, nutricem in infantia crusta lactea laboravisse, quoniam morbus non solum est haereditarius, sed etiam facile contagiosus.

Remedia contra acrimoniam scrophulosam specifica propterea minus sunt commendanda, quoniam morbus per se non est periculosus, usus vero horum remediorum noxius fieri potest, nec tamen nos de extirpatione acrimoniae certos esse licet.

Natura plerumque sanationem huius exhanthematis ipsa perficit, febrem excitando, quo species quaedam inflammationis, suppurationis atque exsiccationis exanthematis producitur, atque ita morbus tollitur. Consultum proinde esse arbitror, hanc crisin expectare, eo etiam magis, quum ex experientia constet, remedia mercurialia, acidum vitrioli et violam tricolorem, aut noxia, aut inertia esse.

Saepe videtur, quasi lympha tantum per irritationem esset corrupta. Infantes ad crustam lacteam proclives, facile ab ea in quavis dentitione inva-

va-

vaduntur. Loco diarrhoeae aut tussis consuetae, hic crusta lactea comparet, quae iterum exsiccatur, dente erumpente atque adeo nulla amplius irritatione superante.

Achores.

Est quaedam species *pustularum capitis*, quae aut cum crusta lactea, aut brevi postquam ea evanuit, in conspectum prodit, eiusdemque est indolis.

Aeque est innoxia, quam crusta lactea, eodemque pacto hic etiam proinde otiosos nos esse licet.

Favus.

Alia species *pustularum capitis* ex ulceribus parvis, pus melli simile emittentibus, plusque indolis scabiei in se continentibus consistit.

Maxima ex parte descindendo capillos opitulamur, atque hic iam tutius mercurium praecipitatum album adhibere licet, imprimis si ulcus praeterea per vesicatorium per aliquod tempus servetur apertum.

Tinea capitis.

Non ita autem se res cum *tinea capitis* habet, quae indole sua maxime a prioribus pustulis differt. Ea est contagiosa, nec facile sine auxilio artis tollenda.

Crusta sicca supra caput formatur, quae subinde unum digitum est crassa, et modo flava, modo subviridis, modo albida est, totumque obtegit caput. Plerumque simul quispiam locus adest, e quo pus emanat foetidum, per quod tinea capitis inoculari potest.

Hoc

Hoc exanthema magis morbus radicum capillorum esse, quam e causis internis nasci videtur, saltem minime per causas internas sustentari, quandoquidem cum remediis internis nihil effici potest.

Maioris sunt remedia efficacitatis, per quae capilli, una cum radicibus extirpantur. Hunc in usum emplastra emollientia atque viscida inserviunt, quibus caput tegitur, quaeque per aliquod tempus immota relinquuntur, deinde vero detrahuntur, ita ut capilli simul cum suis radicibus illi adhaereant. Non quodvis autem emplastrum hunc in finem est aptum. Cum illo simul escharotica lenia sunt coniungenda. Imprimis salia lixiviosa ad crustam tam firmam atque alias insolubilem emolliendam sunt apta.

Plica polonica.

Morbus, a tinea capitis quam maxime atque essentialiter differens, capillorum, est *plica polonica*, qua imprimis Tartari, Russi et Poloni tentantur, apud quos hoc malum est endemicum.

Morbus in eo consistit, quod humiditas specifica viscida e capite sudet, qua capilli conglutinantur, et funiculos formant, qui interdum in longitudinem excrescunt insignem.

Prae aliis morbis huius speciei ab acrimonia interna pendere, ab eaque sustentari videtur. Eruptionem huius humoris ingentes dolores capitis, colli atque artuum praegrediuntur, et nisi eruptio consequatur, ulcera maligna in aliis locis, imprimis in unguibus, coecitas, convulsiones, deliria nascuntur; quae vero symptomata omnia per eruptionem humoris tolli possunt, quae proinde hic ut critica est consideranda.

Mor-

Morbus est haereditarius et contagiosus. Nihil certi praeterea de origine ac indole huius acrimoniae nobis est cognitum. Immundities pro causa illius adlata fuit, conglutinatio capillorum inde consecuta autem a vera plica polonica longe differt.

Neque ars remedium quodvis specificum contra hanc acrimoniam praestat. Omnia, quae illa efficere potest, sunt, eruptionem humoris difficilem per remedia emollientia circa caput adplicata, per diaphoretica et vesicatoria promovere, retropulsionemque eius sedulo evitare, hinc etiam descissio capillorum concretorum summe est periculosa, atque ita morbus ipse est insanabilis.

Herpes.

Auctores hoc exanthema quoque *impetiginem* appellant. Germanis ea *Flechten*, Gallis *dartres* dicuntur.

Impetigines e minutissimis cutis ulceribus consistunt, quae tamen numquam verum pus emittunt, sed plerumque sunt sicca, aut saltem humorem mittunt acrem et desquamantur, nec tamen evanescunt. A reliquis exanthematibus quoque in eo distinguuntur, quod illa superficiem plane cutis occupent, atque aut latius serpant, aut ut erysipelas locum suum mutent.

Datur quoddam exanthema, quod quidem indolis est impetiginosae, sed tamen naturae est acutioris, similitudinemque cum exanthematibus erysipelatosis habet. Illud *herpes miliaris* vocatur.

Constitutiones scrophulosae imprimis illis sunt obnoxiae, illae tamen quoque ut erysipelas oriuntur subinde e sola acrimonia biliosa. Saepe quoque post haemorrhoides suppressas prodeunt. Acri-

mo-

monia ipsa gonorrhoeae indolis impetiginosae esse videtur, quia gonorrhoea suppressa saepe *herpetes* in conspectum prodeunt.

Utrum revera dentur herpetes venerei, an vero semper ii tantum ex acrimonia gonorrhoeae oriantur, non sum decernendo. Constat, in subiectis venereis saepe herpetes observari, qui usui mercurii non cedunt, etiamsi mercurialia caustica, imprimis externe adhibita, praestantissimae in herpetibus sunt utilitatis.

Generatim hoc exanthema attentionem omnium medicorum meretur. Cognitio indolis originisque eiusdem multum lucis in cognoscendis ulceribus cancrosis superficialibus, in scrophulis, in fluore albo atque in gonorrhoea, praebere posset.

Ubi causa illius bilis est acris, saepe aliquot purgantia mercurialia, atque externe vesicatorium herpeti impositum, sufficiunt.

Ubi vero acrimoniam scrophulosam suspicari licet, mercurius praecipitatus albus, et magisterium saturni externe sunt applicanda, quibus saepe ad quatuor vel quinque menses sine interruptione est continuandum.

Interne bona diaeta, decoctis sanguinem purificantibus atque diaphoreticis multum ad curationem morbi contribuere licet.

Quodsi praeterea acrimonia venerea simul suspicari potest, interne mercurius sublimatus, aut solutio mercurii in acido nitri propinatur. Caput rei semper est diaeta bona, et correctio humorum universalis.

Scabies.

Scabies ex ulceribus singulis imprimis tempore noctis prurientibus consistit, quae aut solum humorem, aut pus verum continent.

In priori casu ea *ſicca*, in poſteriori *humida* nuncupatur. Non in quavis ſcabie contingit ſuppuratio, ubi autem pus prodit, plerumque illud humor eiusmodi praecedit. Plurimae ſcabies ſiccae fiunt proinde humidae, ſed non quaevis ſcabies humida fit ſicca.

Plerumque primum in manibus erumpit, rariſſime autem faciem invadit.

Naſcitur ea:

1) In conſtitutionibus ſcrophuloſo-ſcorbuticis, ubi ea ut excretio huius acrimoniae eſt conſideranda.

2) Ex acrimonia venerea, ubi vero ulcera magis dolent, quam pruriunt, atque etiam facile in facie comparent.

3) E contagio externo.

4) Naſcitur ea nonnumquam poſt febres acutas, ubi ea etiam plerumque ſtipatur febricula. Hi caſus autem ſunt rariores, atque aut tantum in caſtris, aut quoque tempeſtatibus anni ſtatis occurrunt.

5) Subinde ſcabies eſt criſis febris intermittentis, aut melancholiae.

Cauſa eſt acrimonia peculiaris, quae facile inficit. Quidam medici ſpeciem acarorum quandam pro cauſa ſcabiei per contactum externum ſe communicantis exiſtimant, qui ovula in cutem deponere, atque eo ipſo ulcera prurientia producere exiſtimantur. Neque eſt negandum, quia ſaepe haec inſecta in ulceribus ſpeciei ſcabiei in medium prolatae invenirentur. Verum tamen videtur, quam ſi extra vermes conſtitutio cutis peculiaris tamquam fundamentum adſit, in quam in medendi ratione praecipue eſt reſpiciendum. Permutatio ſaltem metaſtatica et ratio ſcabiei critica e ſolis acaris non

be-

bene, vel autem e singulari constitutione cutis vitiata et fluvido in ea contento explicari possunt.

Ratio medendi pro diversitate circumstantiarum indicata instituitur.

Ubi acrimonia scrophulosa et scorbutica adest, scopum saepe per usum sulphuris, imprimis hepatis sulphuris salini, internum consequimur, quo saepius enitendum est, sudorem producere. Nisi hoc sufficiat, externe mercurius praecipitatus albus in auxilium adhibetur, aut balnea calida imperantur, in quibus drachma una aut plures hepatis sulphuris solvuntur.

Scabies venerea interne cum mercurio sublimato, atque externe mercurio praecipitato rubro tractatur.

Scabies e contagio externo maxima ex parte per solum externum mercurii praecipitati albi usum tollitur.

Quodsi scabies tantum e pustulis minutis consistit, et magis scabies sicca, hoc est, talis esse videtur, e qua tantum humor acris manat, et simul quodammodo epidemica est, aut saltem multi homines simul ab ea invaduntur, acidum vitrioli interne exhibitum eximii est usus.

In scabie critica nihil omnino est instituendum; quodsi ea nimium diu duraret, danda est opera, ut acrimonia interna per ulcera artificialia aut remedia interna expurgetur.

Lepra.

Species quaedam scabiei humidae seu herpetum est ea, quam Graeci *lepram* appellarunt. A prioribus exanthematibus tantum in eo distinguitur, quod non solum totum corpus, sed etiam facies

crus-

crusta crassa furfuracea est obducta, sub qua plerumque cutis cruda iacet.

Vitiligo, morphoea, alphus, leuce, et melas auctorum species huius morbi esse videntur.

Hoc genus leprae haud raro apud nos occurrit, ac indoles exanthematis vitilignosa seu herpetica esse videtur. Homines ab ea invasi utplurimum glandulis scrophulosis gaudent, atque horum ego quosdam hepate sulphuris interne atque externe illud adhibendo sanavi. Sed nonnumquam etiam consequitur tabes lethalis.

Bona diaeta, balnea calida, et decoctum e ligno sancto concentratissimum mane et vesperi haustum, ita ut sudor producatur largus, insignis sunt pariter utilitatis, praecipue si usus horum remediorum satis diu continuatur.

Elephantiasis.

Hic etiam morbus quidem lepra appellatur, ab ea tamen discernitur per plura symptomata maligna, et per hoc, quod cutis fiat dura, insensibilis et nodosa, ita ut ea similitudinem quandam cum cute elephantorum obtineat. Pedes imprimis tam deformes fiunt, ut etiam illi pedibus elephantorum similes esse videantur, unde igitur etiam nomen enatum.

Praeterea labia intumescunt, alae nasi reddun-tur patulae, et nodi cutis plerumque in ulcera degenerant malignissima.

In initio suo difficillima est cognitu, color tamen cutis, in locis, ubi malum erupturum est, mutatur, atque ea fit insensibilis. Color capillorum pariter in iisdem locis mutatur.

Morbus in Arabia est endemicus, et idem, quem

quem Moses in legibus descripsit leviticis. Quodsi is proinde lepra nominatur, a priori in eo distinguitur, quod haec lepra arabum appelletur, e contrario illa dicitur lepra Graecorum.

Causa est miasma peculiare, quod maximopere a venereo distinguitur, nec cum mercurio sanari potest.

Ceterum eodem tractatur modo, ut lepra. Externe in India species quaedam cuscutae adhibetur, quae cum succo limoniorum in pultem praeparatur, qua maculae et nodi inunguntur.

Singulare huius morbi est symptoma lascivia invincibilis. Hic morbus nonnumquam a priscis mortalibus per castrationem quoque est sanatus. Nonne proinde fons mali secretio seminis nimium larga fuerit? Et est forsitan hic morbus mater acrimoniae gonorrhoeae venereae?

De Ulceribus chronicis.

Etiamsi hi morbi vulgo tamquam ad solam chirurgiam pertinentes habeantur, cognitio eorundem tamen medico tanto magis est necessaria, quum illi cum sanitate hominis interna plerumque arctissimum habeant nexum, ab eorumque tractatione haud raro vita et mors pendeant.

Pars corporis, cuius partes solidae a se invicem separatae sunt, pusque emittunt, *ulcus* nuncupatur.

Essentia itaque ulceris consistit in suppuratione. Pus ipsum est succus lymphaticus mutatus, et procul dubio minime nascitur e partium solidarum resolutione, quoniam ulcera saepe per plures annos sine mutatione partium solidarum notabili permanere possunt. Neque est excretio e sanguine, qui in

ulceribus consuetis ab omni pure liber deprehenditur.

In febri variolarum secundaria quidem tales puris metastases oriuntur, ipsa variolarum suppuratio autem initio semper tantum in pustulis contingit. Verosimile proinde est, pus esse lympham in ulcere mutatam et corruptam. Videlicet causa irritans spasmum in finibus vasorum producit, ita ut per hoc secretio lymphae purae impediatur, et loco illius pus producatur. Quo minor hinc acrimonia est, eo pus lenitati lymphaticae propius accedit; quo maior et malignior autem acrimonia est irritans, eo peius, acrius atque corruptius erit etiam pus.

Causa porro irritans aut est transiens, aut permanens, hoc est, acrimonia continetur aut in solo ulcere, atque hoc in casu per suppurationem mox eiici potest, aut continuatur extra illud, et pergit in ulcus agere, atque hic profecto sanatio non prius consequi potest, quam haec acrimonia continuo in ulcus agens sublata eiectaque est. Locus etiam est casui tertio, ubi acrimonia quidem tantum in ulcere adest, quae autem sanguini communicatur atque ita cellam constituit penuariam, e quo ulcus perpetuo sustentatur.

Haec acrimonia porro a causis aut internis, aut externis oritur. Utraeque aut transeuntes aut permanentes esse possunt.

Acrimonia interna tum est transiens, cum ea tota in ulcus est deiecta, nec ulla amplius nova acrimonia in ulcus agit. Hic e. g. casus in phlegmone ordinaria externa obtinet. Permanens vero est ea, quum acrimonia semper adhuc in corpore restat, quae pergit se in ulcus deiicere.

Acri-

Acrimoniae externae plerumque sunt transeuntes, permanentes tamen pariter fieri possunt, sanguinem inficiendo, et illic sibi fontes aperiendo, ut hoc e. g. in ulceribus venereis contingere potest.

Momentum rationis medendi generatim huc redit:

1) Acrimoniam tollere, aut eductionem eius maturare; et

2) partes separatas iterum in contactum referre.

Primum fit aut per eductionem immediatam, acrimoniamque irritantem sublatam, aut per hoc, ut viribus illius obex ponatur, quemadmodum e. g. remediis emmollientibus spasmum vasorum tollere, atque eductionem acrimoniae promovere contendimus.

Quamprimum maxima acrimoniae pars est sublata, quod e puris lenitate, et bona partium solidarum conditione cognoscitur molimur partes solidas in coniunctionem ducere, atque ita in consolidationem seu sanationem vulneris promovere. Creditum quidem alias fuit, pus resolutionem partium solidarum esse, nec ulcus prius sanari posse, quam natura partes organicas amissas rursus restituisset; observationes autem evincere videntur, primo, quod raro e partibus solidis multum amittatur, et secundo, quod sanatio per formationem duntaxat epidermidis contingat. Quamprimum proinde est ulcus purgatum, generatio novarum partium non est exspectanda, sed enitendum est, ut partes separatae per ligaturam et pharmaca roborantia atque adstringentia, quorsum imprimis aqua frigida ac cortex peruvianus pertinent, ad contactum mutuum adducantur.

Ulcus topicum benignum.

Huc pertinent omnia illa ulcera, quae in corpore sano ex acrimoniis evanescentibus oriuntur, pus emittunt benignissimum, et tractatione apta facile sanantur.

In hac tractatione magis nos otiosos quam agentes praestare debemus, quia ipsa natura opus facillime perficit. Illa itaque tantum tollere studemus, quae novam producerent irritationem. Ligatura simplex facilis atque ad summum epithemata emollientia sunt omnia, quae arti facienda incumbunt.

Ulcus topicum corruptum.

Sub hoc nomine talia intelliguntur, ubi quidem prima ulceris causa est acrimonia transiens, ulcus vero ab aliis causis irritantibus alitur atque corrumpitur.

Causae sunt:

1) Quum inflammatio praegressa nimium fuit vehemens, ac iam proclivitas ad gangraenam adest.

   Contendimus hic hanc propensionem per epithemata ex aqua frigida, cortice peruviano cum sale amoniaco tollere, atque ita suppurationem bonam promovere.

2) Quodsi inflammatio nimium profunda fuit, nec mature satis nec sufficienter fuit aperta.

   Hoc in casu pus inclusum multum e partibus solidis resolvere solet, tantopere etiam illud per hoc in sua mixtura mutatur, ut illud aditu aëris liberi facillime acquirat qualitatem putridam. Contendimus hic ulcus sufficienter aperire, atque ab omni pure mun-

mundificare, quod posterius autem per sola emollientia fieri debeat, nisi proclivitas ad gangraenam adsit.

3) Quodsi acrimonia in ulcere contenta tam est vehemens, ut ea perpetuo adhuc inflammationes partium solidarum contiguarum producat, et per hoc secretionem bonis puris supprimat.

Epithemata calida emollientia plerumque hic sufficiunt ad tensionem partium solidarum tollendam, exitumque acrimoniae promovendum.

4) Quodsi proclivitas ad putredinem adest, ulcusque aëri externo nimium ex expositum, qui, ut notum est, putredinem promovet.

Quum in quavis suppuratione maior aut minor gradus putredinis adsit, regula etiam facta est fundamentalis, omni ulcera ab actione aëris externi per aptas et raras ligaturas esse tuenda.

5) Quodsi ulcus frigori nimium est expositum.

Nihil suppurationem bonam magis promovet, quam calor, nec quidquam illi magis est adversum quam frigus. Quod optime inde explicari potest: quoniam frigus spasmum vasorum minimorum producit, et calor eam vasorum parit relaxationem, quae ad separationem boni puris requiritur.

6) Quodsi partes corporis, cui ulcus inest, nimis vehementer moventur.

Propterea ulcera in pedibus tam difficulter sanantur, hinc quies est remedium ad sanationem omnium ulcerum necessarium.

7) Quodsi iusto minor gradus inflammationis praecessit.

Huius generis sunt illa, quae, antequam aperiantur, plurimum in se continent humoris aquei. Enitendum hic est, per remedia irritantia partes in aliqualem inflammationem ducere, quem in finem plerumque mercurialia caustica aptissima sunt. Nonnumquam etiam sola roborantia atque adstringentia sufficiunt.

8) Quodsi partes solidae totius corporis nimium sunt relaxatae et debiles.

Ad bonam suppurationem semper requiruntur vires, quae proinde, ubi illae sunt debiles, per pharmaca roborantia, imprimis per corticem peruvianum interne adhibitum, sunt sublevandae.

9) Quodsi ulcus male est curatum.

Plurimi e chirurgorum errorem per nimium usum remediorum irritantium committunt, atque eo ipso haud raro ulcera reddunt maligna et diuturna, quae, sibi ipsis relicta, a natura non sanantur.

10) Quodsi margines ulceris sunt spongiosi atque indurati, quod ex omnibus causis superius adlatis evenire potest. Nitimur hic partes spongiosas aut per remedia caustica idonea, aut per ligaturam, aut cultrum tollere.

Antequam ad ulcera ab acrimonia interna permanente oriunda venirem, locus hic est, de canone quodam practico dicendi, qui ad hunc diem necdum sufficienter constitutus est.

Frequentes adsunt observationes, quod multa ulcera, si illa iam per tempus diuturnum aperta fuerunt, sine discrimine sanitatis consolidari nequeant.

Ita-

Itaque quidam medicorum ulcera antiqua penitus prohibuerunt sanare.

Obſervationes tamen quoque non deſunt, multa ulcera antiqua ſine ſequelis fuiſſe ſanata, et quum ulcus ſemper adhuc ſit malum, a quo quivis libenter liberari cupiat, atque ulcus quoque per ſe facile ſequelas noxias poſt ſe trahere queat operae eſſet pretium, certas habere regulas, e quibus conſtitui poſſet, quae ulcera ſint ſananda, quae non.

Tantum ſaltem ex omnibus experimentis deduci poteſt, quod omnia ulcera, per quantumcunque temporis ea duraverint, et quomodocunque exitum acrimoniae e corpore promoverint, tuto ſanari poſſint, quodſi tantum in vicinia illius fonticulus aperiatur, ex quo non tam facile ſequelae noxiae ſunt pertimeſcendae, quam ex ulcere ipſo.

Ulcera, quae ab acrimoniis per pharmaca tollendis in corpore aluntur, pariter ſine periculo, quid quod? ſine fonticulo ſanari poſſunt. Huius generis ſunt ulcera venerea.

Ulcera autem, quae ex acrimonia occulta oriuntur, aut iam tamdiu duraverunt, ut natura huic excretioni ſit nimium adſueta, haud facile ſananda ſunt, abſque fonticulo in locum illorum aperto.

Magnum quoque hic ſitum eſt momenti in obſervatione accurata. Quamprimum in ulcere ſanando minima mutatio in corpore animadvertitur, quae aliquantum extimeſcenda eſſet, aperienda extemplo ſunt ulcera atque in curſum reducenda. Illud duntaxat reſpiciendum incumbit, ut ſuppuratio ſit bona nec nimium larga, ut aeger neque viribus exhauriatur, neque per reſorptionem puris acris atque putridi humores eiusdem corrumpantur.

Ulcera ex acrimonia biliosa.

Erysipelas neglectum saepe producit ulcera chronica, in quibus remedia interna evacuantia insignis sunt efficacitatis.

Dantur etiam ulcera in sura, quae a corruptione hepatis pendent, et nonnumquam depositiones metastaticae ex illo esse videntur. Oritur nimirum in sura tumor parvus, durus, profundus, plus aut minus dolens, qui in motu impedimento est. Cutis supra illum est sine mutatione, et tumor paulatim fit maior, manet autem durus. Denique observatur in profunditate fluctuatio, ubi tamen apertio iam est nimium sera, quoniam ossa plerumque iam sunt invasa, atque amputatio unicum remedium est probabile, quae tamen raro a morte tutos reddit, quia facile metastases aliis in locis contingere queunt.

Ulcera venerea.

Plerumque primum pustulae rubrae oriuntur, e quibus humor emanat acris, et tum ulcus rubicundum doloris expers formant. Pus est flavo-viride, atque odore peculiari, non describendo, praeditum.

Ulceribus existentibus mundis satis habemus primo curationem internam, cum eaque connectimus tantum unguentum mercuriale emolliens, iisdem vero suppressis, tractantur ea cum mercurialibus causticis. Quodsi ea cum curatione interna per se sanantur, sic satis certi esse possumus, virus venereum esse eductum. Quodsi autem illa post perfectum usum mercurialium internum sanari nolint, et tamen sufficienter suppurata, perfecteque

mun-

munda fuerint, cum remediis exsiccantibus curatio perfici potest.

Ulcera scorbutica.

Ex *ulceribus scorbuticis* manat sanies foetida cruenta, et partes solidae sunt spongiosae, colore-que livido sunt praeditae.

Acidum vitrioli atque cortex peruvianus interne et externe adhibita, nec non cataplasmata e daucis egregiae sunt hic virtutis. Etiam vapores ex aëre fixo ad ulcus admissi insignis hic possunt esse usus. V. *Aër fixus*.

Ulcera scrophulosa.

Ulcera scrophulosa habent suam sedem semper in glandulis. Suppuratio lente admodum procedit, hinc etiam cum apertione ulcerum non est praefestinandum. Partes solidas fungosas ea reddunt, et raro manat ex illis pus bonum, sed plerumque ichor acris, viscidus.

Ratio primum habenda est partium durarum emolliendarum, quod saepe per usum cicutae externum perficitur. Ubi hoc non sufficit, mercurialia adhibentur caustica. Ratio medendi conficitur per balnea frigida, usum corticis peruviani internum, applicationemque remediorum saturnalium externam.

Herpes exedens.

Dantur ulcera, quae tantum in cutis superficie deprehenduntur, sed facile late serpunt, hinc etiam ulcera appellantur phagedaenica, aut etiam esthiomena. Saepe tam sunt maligna et pertinacia, ut propendeas illa pro cancrosis habere.

Haud

Haud raro interim usui externo atque interno mercurii sublimati atque arsenici cedunt. Ubi ea sunt plana nec nimium late extensa, sufficit etiam mercurius praecipitatus albus, non raro autem sunt pertinacissima, et hinc iure quodam pro speciebus cancri sunt habita.

Dantur adhuc variae conditiones corporis praeternaturales, quae, etiamsi illae rationem sufficientem ulcerum minime in se contineant, magnam tamen in ea habent vim, et hinc in curatione minime sunt negligenda. Huc pertinent acrimoniae arthriticae, obstructiones viscerum abdominis, haemorrhagiae consuetae suppressae, vitia partium solidarum, ossium, systematis vasorum, enervatio universalis, debilitas partis laborantis topica, acrimoniae exhanthematicae et s. p. Saepe etiam plures causarum indigitatarum concurrunt.

De Cancro.

Cancer distinguitur in *occultum* atque *apertum*. Occultus suam sedem in glandulis habet. Tumores glandularum, in quibus sensus dolorum lancinantium adest, plerumque in ulcera cancrosa erumpunt.

Cancer apertus seu *ulcus cancrosum* est indolis malignae, late atque alte serpentis, summe dolentis et foetidae.

Haec ulcera a phagedaenicis in eo distinguuntur, quod haec aut ex glandulis induratis orta fuerunt, aut per foetorem suum vehementiorem, turgoremque fungosum, presertim autem per pertinaciam suam, qua omnibus studiis artis resistunt.

Quum cancer occultus tantum in glandulis deprehendatur, atque in partibus quoque musculosis ulce-

cera naſcantur cancroſa, planum eſt etiam, nullumquemque cancrum apertum ex occulto ortum eſſe.

In Anglia ſaepe fumarii ulceribus ſcroti malignis invaduntur, quae ab auctoribus *cancer ſcroti*, ab hominibus autem ipſis *verrucae* appellantur *fuligineae*.

Haec ulcera paulatim invadunt teſticulos et per hos propagatur morbus usque ad abdomen, ubi is gangraenam parit letalem.

Quum morbus apud nos non occurrat, veriſimile eſt, fuliginem carbonum foſſilium s. lithanthracum ſingularem habere acrimoniam, per quam haec ulcera late ſerpentia producuntur.

Nihil hic praeter extirpationem iuvat, atque haec etiam ibi tantum locum habet, ubi teſticuli adhuc aut prorſus nondum, aut ſaltem non ita diu ſunt invaſi. Quamprimum malum usque ad partes abdominis internas propagatum eſt, res eſt conclamata.

Minime inter auctores convenit, utrum cancer ſit malum tantum locale, an vero e peculiari in corporeque exiſtenti naſcatur acrimonia.

Quum cancer haud raro a cauſis internis ſine omni occaſione externa naſcatur, intelligi nequit, quo iure is pro malo tantum topico haberi poſſit. Requiritur ad eum oppido diſpoſitio ſingularis interna, quae deinde per cauſas alias, imprimis per animi pathemata et per ceſſationem haemorrhagiarum conſuetarum augetur.

Num autem cancer ſingularem ipſique propriam acrimoniam praeſupponat, ſine qua nullus tumor glandularis in ulcus tranſire poſſit cancroſum, alia eſt quaeſtio, ad quam ego minime adfirmando reſponderim. Obſervatur quidem non raro acrimonia

nia scrophulosa, sed scirrhi scrophulosi non tamen semper transeunt in ulcera cancrosa. Procul dubio acrimonia, quae per irritationem suam ulcus quoddam cancrosum reddit, diversae admodum potest esse indolis, et tum lux adfunditur etiam in varias species horum ulcerum, atque in ea, quae curationem eorundem minus tutam, atque difficilem reddunt. Fieri quoque potest, acrimoniam serpentem in cancro demum oriri, et per conditionem partium solidarum singularem produci.

Remediis internis parum adhuc profectum est. Cicuta et arsenicum interne atque externe adhibita nonnumquam profuerunt. Nonnumquam etiam sola diaeta, quies ac alacritas animi, ac potus sanguinem purificans cancrum occultum discusserunt. Haec incertitudo in operatione pharmacorum pariter diversitatem indolis cancri ostendere videtur.

Extirpatio est remedium tutissimum, ubi certi sumus, partes laborantes abscindi posse. Minima glandula indurata ansam novo ulceri cancroso praebere, operationemque peractam inutilem reddere potest. Hoc sane difficile constitui atque praedici potest. Causa interim iam est reperta, quare cancri in mammis tam crebro post operationem chirurgicam rursus redeant. Adsunt nimirum in interiori superficie ossis sterni sub pleura parvae glandulae, quae ab incisoribus usque ad nostram aetatem animadversae non fuerunt. Quodsi hae glandulae indolis iam sunt cancrosae redditae, operatio tum est frustranea, ulcusque iterum erumpit. Hoc ex eo cognoscitur, si dolor in illo loco adest lancinans, ubi vasa thoracis interna inter secundam et tertiam costam versus exteriora atque in pectus excurrunt.

Extirpatio generatim in illis cancris utilis esse potest, qui praecipue e causis externis orti sunt. Rarissime aut forsitan numquam est ea utilis, ubi glandulae iam pluribus in locis indolis sunt cancrosae, quod tamen sane difficillimum est diiudicatu, hinc etiam hic morbus semper adhuc inter insanabiles numerari potest.

Quodsi interim sedulo curetur, ut omnes causae irritantes e medio tollantur, diu cancer occultus sine noxa adesse potest, quare in usu remediorum summa adhibenda est cautio.

De Carie ossium.

Caries ab exulceratione in eo discernitur, quod ea primum tantum in ossibus locum habeat, et secundo naturae gangraenae propius accedat. Nullum pus verum, sed tantum fluidum acre nascitur. Neque pars corrupta per solutionem, sed per exfoliationem separatur. Subinde est os atrum atque humidum, subinde etiam est totum album et siccum. In posteriori casu nullus etiam effluit ichor, atque os est totum emortuum.

Quodsi corruptio ossis ab exterioribus ad interiora propagetur, ea proprie *caries* vocatur; quodsi vero ab interioribus ad exteriora serpat, os plerumque fit turgidum, et vocatur *spina ventosa*. Quodsi os penitus est album et siccum, corruptio solet appellari *necrosis*.

Causa est semper corruptio vasorum ossium, quae ab acrimonia quadam aut erosa sunt, aut etiam prorsus destructa.

Qno os laborans est mollius, eo citius nascitur caries; quo illud est durius, eo difficilius procedit exfoliatio.

In

In curatione praecipuum est, ut vasa rursus in statum restituantur naturalem, quod tunc tantum est possibile, quodsi acrimonia in vasa est deiecta. Haec acrimonia indolis rheumaticae, scrophulosae, rachiticae et venereae esse potest, quod in ratione medendi pro norma inservit.

Quodsi vero corruptio nimias iam acquisivit vires, nihil illud restat, quam separatio partium emortuarum. Hoc vero aut natura per exfoliationem aut ars per instrumenta perficit. Ars etiam exfoliationi opitulari potest, ossa nondum penitus emortua per pharmaca exsiccantia et destruentia perfecte vita privando, e. gr terebrando partem laborantem, applicandoque remedia caustica, atque evitando, ut in sanis partibus vicinis suppuratio bona perficiatur. Hoc posterius producitur conando, ut in partibus sanis irritatio per terebrationem aut perforationem fiat, atque deinde remedia emollientia et suppurantia applicantur.

Quodsi vero pars laborans est extremitas, tamque magna iam pars ossis est corrupta, ut vires ad exfoliationem non sufficerent, ad amputationem est refugiendum, imprimis si articuli sunt invasi.

De gangraena, sphacelo et necrosi.

Circulatione humorum in parte corporis molli suppressa, humoribusve remanentibus et stagnantibus devenientibus acribus et partibus insensibilitate gaudentibus, dicitur pars ea transire in *gangraenam*.

Tres illius distinguuntur species:

1) *Gangraena*, ubi quidem resolutio putrida contigit, sed nondum omnis deletus est sensus.

2) *Sphacelus*, ubi partes penitus sunt resolutae, emortuae, omnibusque viribus organicis privatae.

3)

3) *Necrosis*, ubi nulla resolutio tenuis putrilaginosa observatur, sed partes paulatim sensibilitatem suam amittunt, tum emoriuntur, atque, si adhuc vita perdurat, separantur. Huius generis ulterioris est morbus ille qui a Gallis *ergot* nominatur, atque ab auctoribus cum raphania pro eodem habetur. Illi autem saltem quoad phaenomena sunt diversi, etiamsi utrique ex nutrimento pravo et corrupto, imprimis ex usu panis sordidi, tempestate existente humida atque insalubri, oriantur.

Huc etiam pertinet *necrosis digitorum pedis*, quae nonnumquam in constitutionibus rheumaticis sine omni occasione externa, et absque omni causa interna manifesta comparet, neque a nutrimento nascitur sordido, sed e contrario magis apud nobiles observatur.

Pes dolere incipit, atque in latere digitorum pedis minorum interno oritur macula livida, a qua cutis separata est. Pes paulatim intumescit, et digiti emoriuntur.

Gangraena aut ex inflammatione atque acrimonia nimium vehementi, aut e debilitate partium solidarum nimia nascitur.

Gangraena partium internarum semper fere est letalis. Gangraena partium externarum lethalis hanc ob causam fieri potest, quia illa in partes propagatur internas, aut quia humor putridus resorbetur, qui aut febri malignae putridae ansam praebet, aut etiam immediate per actionem suam in nervos peculiarem perimit.

Momentum rationis medendi in eo vertitur, ut separatio partium gangraenosarum perficiatur. Hoc fit, si enitimur, ut in partibus contiguis suppura-

puratio producatur bona, ubi tum partes emortuae aut per se separantur, aut si earum nimis multae adsint. periculumque e resorptione fuerit extimescendum, per amputationem sunt resecandae.

Ubi nimium acrimoniae atque inflammationis adest, methodum antiphlogisticam accurate sequimur, nitimurque partes ipsas immediate emollire. Opium et camphora insignem hic saepe exserunt virtutem. Ratio insimul habetur acrimoniarum, inflammationem parientium, augentium eamque peiorem reddentium. Animi quoque pathemata, imprimis moeror et cura quamplurimum ad sphacelum gignendum contribuunt, quae proinde demulcenda sunt.

Ubi autem corpus viribus, partes solidae tono, atque fluidae levitate et consistentia destituuntur, interne cortex chinae cum acido vitrioli aut cum floribus salis ammoniaci martialibus et camphora, atque externe pariter cortex peruvianus cum sale ammoniaco martiali permixtus, sunt adhibenda.

In necrosi digitorum pedis nullas pariter cortex peruvianus exserit vires, uti quoque amputatio progressui morbi nullum opponit obicem. Opium et sola cataplasmata emollientia, imprimis ex pice, corruptionem impedire possunt.

Generatim in necrosi nihil ab amputatione, attamen aliquid a separatione partium emortuarum exspectare licet, quam proinde per pharmaca interna roborantia et balsamica promovere enitendum est.

De Tumoribus.

De illis nobis hic duntaxat est sermo, qui a causis pendent internis, aut saltem praeter auxilium mechanicum remedia etiam requirunt physica.

Dividimus eos:

1) In *tumores albos*.
2) In *tumores aqueos*.
3) In *tumores aëreos*.

De Tumoribus albis.

Sub tumoribus albis intelligimus tales, quae a metastasi aut productione acrimoniae cuiusdam nascuntur, facileque in ulcera transeunt maligna, absque statu inflammatorio externo manifeste animadverso.

Tumor articulorum rheumaticus.

Hic morbus, si partes intumescentes simul etiam sunt fungosae, *fungus articuli* vocatur. Is plerumque in articulo genu seu poplite post laesiones externas, qualitate humorum existente rheumatica, oritur.

Tumor statim ab initio est insignis, in omni sua peripheria dolens, atque suam sedem in partibus habet mollibus.

Morbus in initio prorsus est indolis inflammatoriae; in posterum autem ulcera producit maligna, et denique ossa invadit.

Tractatur proinde ille penitus secundum methodum antiphlogisticam, vesicatoriumque surae impositum, cum remediis emollientibus parti laboranti applicatis praestantis hic sunt usus. Inserviunt

etiam epithemata e floribus salis ammoniaci in aceto solutis. Purificationi humorum studemus, primis viis expurgatis, per potiones imprimis diluentes perspirationemque promoventes. Inflammatione remittente humores adhuc stagnantes per emplastrum de ammoniaco cum mercurio, et per emplastrum resolvens Schmuckeri, sunt discutiendi, et denique partes per balnea martialia frigida roborandae.

Certum etiam est, colophonium in spiritu vini solitum, externeque superimpositum subinde egregium esse remedium, in tumoribus albis huius generis, discutiens.

Ubi autem res ad suppurationem venit, raro alia ratione quam per amputationem sanari potest, quoniam suppuratio est mala.

Dantur interim casus, ubi fluctuatio maxime notabilis adest, apertioque eiusdem cum commodo fieri potest. Natura ipsa sibi saepe etiam per metastases in articulos pedum opitulatur.

Tumor articulorum scrophulosus.

Aliud genus tumorum alborum in articulis plerumque per se oritur in hominibus, qui acrimoniam scrophulosam in corpore habent. Laesio externa interim etiam causam praebere potest occasionalem. Tumor hic paulatim et lente increscit, et dolor in unico duntaxat tumoris loco saevit.

Ossa tantum hic primo sunt adfecta, ligamenta vero atque partes molles in progressu demum temporis invaduntur. Hinc etiam multi scriptorum hunc morbum referunt ad spinam bifidam. Quum vero articulus semper simul patiatur, maiori sane iure huc refertur.

Raro ars hic quidquam per remedia interna efficere valet. Cicuta interne atque externe adhibita, atque mercurialia, ubi vel minima suspicio miasmatis venerei adest, in initio morbi aliquid efficere possunt.

Nonnumquam usus cantharidum internus morbum vincere videtur; nullam tamen mihi curationem cum iisdem ad perfectionem deducere licuit.

Ipsa etiam amputatio eo saepe redditur irrita, quod post operationem aliae partes denuo invadantur.

Caries vertebrarum.

Hic morbus cum tumore articulorum scrophuloso similis esse videtur indolis.

Oritur nimirum debilitas extremitatum inferiorum, ubi columna vertebralis sensim incurvatur. Denique pedes penitus resolvuntur, non tamen fiunt laxi, ut membra vere paralytica, sed e contrario rigidi.

Morbus principio saepe non recte cognoscitur, et hinc raro tollitur. Post mortem vertebrae, imprimis lumborum, sunt inventae carie adfectae.

Gibborum plurimi oriuntur aut per veram rachitidem aut per hanc cariem. Utrique forsitan morbi inter se iunguntur adfinitate naturali.

Quidam medici initio morbi, ulcerum artificialium bonum viderunt effectum.

Et revera multum in eo situm est, ut pus enatum exitum sibi nanciscatur. Ipsa enim saepe natura tales producit metastases in inguinibus atque cruribus. Nisi interim corruptioni ossium obviam iri possit, sequitur ad extremum propter suppurationem nimis largam, tabes et mors.

Hic etiam cardo rei in eo verteretur, ut ratio acrimoniae scrophulosae habeatur, ac methodus medendi interna ad hanc normam institueretur. Optima interim purificantia in uno casu, e. gr. succus graminis et taraxaci leniter incoctus ad libras propinatus in suo effectu expectationi meae non responderunt.

De tumoribus aqueis.

Illi quoque *hydropes* nuncupantur. Oriuntur aut a secretione nimia et resorptione suppressa humorum serosorum, aut a laxitate et ruptione vasorum lymphaticorum, ita ut lympha coagulabilis restagnet.

Humor aut in tela cellulosa, aut in cavis corporis, aut in peculiaribus saccis et vesiculis continetur. Quodsi aqua in sacco singulari continetur, morbus *hydrops saccatus* salutatur. Vesicae vocantur *hydatides*, atque ex observationibus recentioribus notum est, has hydatides nonnumquam veros esse vermes qui a scriptoribus historiae naturalis ad classem taeniarum referuntur. In dubio autem res est, num omnes hydatides tales sint vermes, atque utrum per hos vermes tumor ipse serosus gignatur.

Humor proinde in tumoribus contentus aut est serum aut lympha. Rarissimus est casus, ut urina resorpta tumores producat aqueos. Tumores lacteos non huc refero. Aqua in cerebro contenta parum aut nihil lymphae coagulabilis habet, sed prorsus in calore evaporat.

Causae sunt:

1) Obstructio viscerum abdominis. Quum in febribus quartanis hae obstructiones tam facile nascantur, saepissime etiam est hydrops earum sequela.

2) Obstructiones vasorum sanguiferorum. Ita suppressio fluxionum sanguinis consuetarum et naturalium hydropem producere potest. Concretiones vasorum magnorum quoque, aut excrescentiae polyposae, atque aneurismata in illis causa hydropis esse possunt. Et denique huc mechanicae compressiones ab excrescentiis atque a foetu in gravidis pertinent.

3) Obstructiones vasorum lymphaticorum. Hic videtur esse casus in illis, qui per nimium abusum potionum spirituosarum hunc morbum in se trahunt. Saepe quoque ex hac causa hydatides verisimiliter oriuntur.

4) Ruptura vasorum lymphaticorum. Haec saltem ibi locum habere videtur, ubi hydropes post violentiam externam oriuntur.

5) Nimia corporis et vasorum laxitas. Alimenta sordida atque aër impurus saepe producunt hydropes.

6) Acrimonia irritans. Exhanthemata retropulsa, acrimonia arthritica, aut colluvies humorum acrium biliosorum, imprimis in febribus intermittentibus, haud raro producunt hydropem.

7) Debilitas universalis. Sic oriuntur hydropes post evacuationes efferas, post morbos convulsivos, quibus universum systema nervosum debilitatur. Nonnumquam oritur hydrops post febrem quartanam, ubi nobis non licet esse certis, utrum hydrops ab obstructione, an a debilitate oriatur. Quodsi febris rursus comparet et hydrops tamen augescit, signum est, illum magis e debilitate ortum esse.

8) Denique quoque saepe proclivitas ad hydropes haereditaria adesse videtur.

Prognosis a conditione viscerum et virium pendet. Ubi haec bene se habent, multum saepe efficere licet. Ubi vero tabes iam adest, mox plerumque mors sequitur. Quodsi excretiones imprimis sudoris atque urinae facile urgeri possunt, neque urina est nimium rubra et crassa, bonum est signum. Quodsi vero facillime diarrhoea sequatur, quae non oppido aquam evacuet, magis ea est noxia, quam utilis, quoniam ea sine fructu vires debilitat. Recidivae hydropum semper sunt malae. Peius adhuc est, si motus comparent febriles, quoniam tunc plerumque res ad tabem devenit.

Ad sanationem hydropis remedia requiruntur, quae evacuationem aquae promovent et causas stagnationis tollunt. Utrumque fit saepe per unum idemque remedium. Ubi remedia interna sine effectu sunt, ad scarificationes et paracentesin abdominis est refugiendum, quod tamen ibi raro iuvat, ubi remedia interna apta sufficienter adhibita fuere.

Aqua frequentissime evacuatur per urinam, tum per deiectiones alvi et vomitum, ac denique nonnumquam etiam per sudorem. Natura hic pro duce est habenda, et via illa eligenda, ad quam ineundam ea inclinat, quod mox e modo remediorum operandi animadverti potest.

Aqua alias in universum in hydrope bibenda erat prohibita. Experientia autem docet, aegros hydropicos, multum sitientes, per diligentem tantum potionem sanitati fuisse restitutos. Tuto proinde concedi potest, nisi alias constitutio nimium sit phlegmatica. Aquae minerales imprimis prosunt, quia illae magis in urinam agunt.

Pri-

Primum omnium ratio purgandarum primarum viarum habetur, ubi subinde iam per hoc finem consequi licet, imprimis ubi hydropes post animi pathemata, et febres tertianas non bene curatas orti fuere, ubi palpabilis fere convalescentia post unumquodque emeticum observatur. Cremor tartari quoque insignem hic saepe praestat usum. Ubi inordinatio systematis lymphatici e plethora nascitur, saepe missiones sanguinis praestantissimam exserere possunt virtutem. Quodsi causa sunt ulcera antiqua, aut exanthemata retropulsa, facimus ulcus artificiale, atque exhibemus simul sulphur antimonii, cuius dosis paulatim est augenda. Nisi obstructiones viscerum nimium sint inveteratae, consequimur saepe pariter scopum per sulphur antimonii, quod vero ad drachmam unam exhibendum est.

In laxitate et debilitate corporis initium facimus cum diureticis lenibus, e. gr. cum millepedis, et denique squilla exhibetur, cuius dosis paulatim augenda est, quaeque nisi illa in parvis iam dosibus vomitum producat, magnae plerumque est efficacitatis.

Ubi status spasticus adest, opium et castoreum cum remediis diureticis mixtum saepe praeclarum praestant usum.

Ratio simul virium corporis roborandarum est habenda. Proinde extracta amara in solutione salis alcali saturata cum aceto squillitico, (V. *Elixirium resolvens.*) et denique, aqua educta, cortex chinae exhibetur. Ubi proclivitas ad sudores adest salutares, illi sal quoddam alcali volatile cum aceto squillitico saturando sustentari possunt.

In variis hydropibus purgantia drastica requiruntur, quem in finem pilulae Ianini imprimis sese commendant.

Generatim in methodo medendi hydropem magnum momentum in articulo temporis est situm, ubi remedium, quod diu iam frusta adhibitum fuerat, denique subito praeclarum habet effectum; sed hi articuli temporis pendent a circumstantiis occultis, quas constituere non licet.

Senega, armoracia, oleum terebinthinae, cochlearia, raphanus sativus, atque roob sorbi aucupariae insignem quoque praestant utilitatem.

Acrimonia quoque venerea nonnumquam magnam in producendo hydrope partem habere videtur, atque hoc in casu mercurius nitrosus excellens est remedium, quia is provide adhibitus praesertim agit in urinam.

Oedema pedum.

Pedes oedematosi facile nascuntur post debilitates ex evacuationibus vehementibus, et facile tum tolluntur per roborantia.

Haud raro etiam facile post graviditatem comparent, ubi vero plerumque a vasibus oriuntur pressis.

Quodsi causa est pertinacior, sequitur utplurimum anasarca atque ascites. Et si penitus est invincibilis, timere licet, causas hydropis pectoris adesse, quae etiam ipsa mox se prodit, dum tumor cum asthmate et vice versa mutuo adsunt.

Hydrops anasarca et leucophlegmatia.

Anasarca est turgor cutis ab humore in tela cellulosa stagnante. Quodsi simul cum ea adest adspectus cacochymicus, morbus appellatur *leucophlegmatia*.

Om-

Omnium plerumque hydropum facillimas is habet causas, atque hinc etiam facillimus est sublatu. Purgatio plerumque primarum viarum per emetica et per usum cremoris tartari largum est sufficiens. Haud raro is est scarlatinae sequela, atque hoc in casu per remedia diaphoretica auxilium adferre possumus. Quodsi is aliis hydropibus est stipatus, eorum praesertim est ratio habenda. Nonnumquam vesicatoria et scarificationes per acus evacuationem aquae perfecerunt; ubi vero humores sunt acres, et vires debiles, hoc audere non licet, facile enim tum eiusmodi vulnera transeunt in sphacelum.

Hydrops ascites.

Ascites est stagnatio aquae in cavo abdominis.

Ab aliis hydropibus distinguitur per signa sequentia: Abdomen paulatim fit crassum. Homine stante erecto pars inferior abdominis magis intumescit, eo cubante, locus, cui incumbit. Fluctuatio praeterea aquae per tactum manus animadverti potest, quae undique, uti extensio ipsius est aequabilis. Signa praeterea plerumque obstructionis viscerum abdominis adsunt, respiratio est difficilis, sitis adest multa, atque excretio urinae rubrae parca. Raro pedes intumuerunt, et partes superiores sensim tabescunt.

Ascites multo est pertinacior, quam anasarca, raroque per diuretica domanda. Purgantia drastica multo maioris sunt hic efficaciae. (V. *Pilulae hydragogae Ianini.*) Et ubi haec etiam sunt irrita, paracentesis saepe utiliter institui potest, ubi tamen attendendum, ut aqua tantum paulatim emittatur, atque in eadem ratione abdomen deligetur, vulnus autem ipsum summa cura tegatur, atque ab aditu

aëris

aëris externi custodiatur, quoniam alias aegroti in emissione aquae subita facile animo linquuntur, vel etiam mori possunt, atque aqua forte remanens per aditum aëris externi facile in putredinem transit.

Dantur casus, ubi resorptio aquae per spasmum impediri videtur. Quodsi proinde remedia consueta nihil efficiunt, atque symptomata spasmodica, imprimis dysuria comparet, utiliter opium adhibere licet.

Hydrops pectoris.

Quum hic nullus observetur tumor externus, difficulter morbus agnosci potest, etiamsi is oculos exercitatos non facile fallat.

Signa consueta sunt: respiratio difficilis, brevis et species quaedam asthmatis, quod per exercitationem corporis augetur. Facies pallida, turgida. Anxietas in indormiscendo atque evigilando singularis. Manus tumidae. Pulsus irregularis. Difficultas cubandi. Absentia signorum ulcerum atque abscessuum in pectore. Quodsi aegroti uno latere facilius decumbunt, quam altero, probabile est, aquam tantum in uno latere contineri, ac si illi lateribus penitus incumbere nequeunt, in utroque. Palpitatio cordis frequentior, et dolores per pectus oblique transeuntes, iubent suspicari, aquam in pericardio esse. Quodsi aqua in mediastino est, facilius saepe aegri lateribus incumbere queunt, sed dorso difficulter, et pectus illis ad interiora nimium angustum esse videtur.

Hic hydrops difficillimus est ad sanandum. Diuretica et resolventia raro vires exserunt. Saepius efficitur aliquid per purgantia. Exitus paracenteseos est incertus, hincque cum cautione susci-

pienda. Fonticuli in pedibus nonnumquam sunt utiles.

Nonnumquam aqua solummodo in tela cellulosa pulmonum se colligit. Quo in casu morbus *asthma humidum* salutatur, et prodit per adspectum cachecticum, pedes tumidos, angustationem pectoris et tussim. Pulsus, uti in anasarca, mollis atque undulatorius esse solet. Tractatur hic, uti in anasarca.

Hydrops peritonaei.

Peritonaeum format nonnumquam saccos, aquam in se continentes. Morbus ab hydrope abdominis in eo distinguitur, quod extensio abdominis non sit aequalis, tumorque in quovis situ maneat idem. Umbilicus magis prominere solet, quam in ascite.

Praeterea reliquae valetudinis circumstantiae sic satis integrae esse solent, atque urina sicuti in statu sanitatis excernitur; tumor quoque per annos permanere potest, absque sequelis admodum pravis inde sequuturis.

Quodsi morbus diu duravit, per artem chirurgicam est sanandus, hoc est, paracentesis per sectionem est instituenda, ut saccus una vice evacuari et per suppurationem consolidari possit.

Hydrops ovarii.

Versus fundum abdominis in lateribus tumor observatur, ubi alias valetudo plerumque est secunda. Fluctuatio tam propter situm, quam propter humorem saepe difficulter observari potest, haud raro enim in paracentesi succus crassus et melli similis in conspectum prodit.

Parum

Parum hic ars efficere potest. Saepe tunicae rumpuntur, et nascitur ascites. Purgantia drastica nonnumquam exserunt vires quasdam. Tumor etiam nonnumquam tam insignis fit, ut is aperiri queat.

Hydrops uteri.

In hoc hydrope nulla fluctuatio externe animadverti potest, bene autem turgor uteri, aegri quoque sensu gaudent, quasi uterus in procinctu prolabendi esset.

Causa plerumque est debilitas, atque ubi diuretica et resolventia nihil efficiunt, multum saepe per roborantia et balnea frigida efficere licet.

Nonnumquam os uteri est clausum, atque hoc per vapores calidos, remedia pellentia quoque, vel per auxilium chirurgicum est aperiendum.

Facile quoque hydatides in utero colliguntur, quae nonnumquam per purgantia exturbari possunt.

Hydrops scroti.

Hic morbus plerumque est symptoma hydropum reliquorum, subinde etiam per se in infantibus occurrit.

Plerumque resolventia externa atque incisiones ad curationem sufficiunt.

Hydrocele.

Hydrocele est collectio aquae in tunica vaginali testiculi.

Aegre hic testiculum sentire licet, nisi is sit alias turgidus et scirrhosus. Tumor est pellucidus, nisi aqua sanguine sit permixta. Ab hernia carno-

sa per suam elasticitatem distinguitur. Praeputium et mentula non sunt simul tumida.

Raro quidquam per remedia interna efficere licet. Scrotum propterea est aperiendum, quod optime fit per scalpellum, etiamsi suppuratio nonnumquam difficultates pariat, et et subinde facilius procedat, si apertionem, suppurationem, et concretionem sacci per setaceum producere contendimus.

Hydrocephalus.

Turgor capitis ab humoribus aqueis appellatur *hydrocephalus*. Distinguitur is in *externum* et *internum*.

Hydrocephalus externus.

Morbus per se est rarus, nonnumquam autem hydrocephali interni sequela. Cognoscitur e tumore integumentorum capitis, qui imprimi potest. Aqua inter cutem et galeam aponeuroticam atque pericranium, sed quoque inter pericranium et cranium ipsum contineri potest. Quodsi aqua inter cutem et pericranium est, tumor est maior et mollior. Si vero illa inter pericranium est, tumor non tam elevatus est, durior et maiori dolore stipatus.

In priori casu plerumque status adest cachecticus, in posteriori casu morbus per laesionem externam et per hydrocephalum internum ortum fuisse potest.

Secundum hanc differentiam ratio medendi quoque instituitur. In conditione cachectica inserviunt resolventia, diuretica atque amara. Ubi autem corpus alias est sanum, nitimur aquam per incisiones aut per vesicatoria emittere, atque ad fluxum novum per splenia externe adplicata, usumque internum pharmacorum roborantium praecavere.

Hy-

Hydrocephalus internus.

Sic appellatur stagnatio aquae inter cerebrum et cranium, aut inter membranas utriusque. Num aqua inter cranium et duram matrem contineri possit, necdum omnino constat, saltem necesse est, hunc casum esse quam rarissimum.

Morbus tantum in infantibus locum habere potest, ubi ossa cranii cedunt, atque a se invicem saparantur. Ossa nonnumquam suam crassitiem solitam retinent, nonnumquam autem quoque prorsus pellucida redduntur. Interstitia quoque saepe tempore materia explentur ossea. Bulbi oculorum semper ad dimidiam partem a palpebra inferiori sunt tecti. Infantes sunt quam stupidissimi, somniosi, nec discunt loqui. Pedes sunt frigidi, et denique paralysi adficiuntur. Status plerumque cachecticus simul adest.

Virus scrophulosum, acrimonia febris purpuraceae, et pressio atque ictus externus huic morbi ansam praebere possunt.

Ratio medendi est longe difficillima, ac emissio aquae immediata plerumque est letalis, nisi illa admodum paulatim et tantum per scarificationes conficiatur. Enitimur itaque aquam per remedia resolventia et diuretica educere, quem in finem ego praecipue mercurium nitrosum commendaverim, et simul caput per ligaturam sensim comprimere, nisi ossa alias iam sint concreta.

Hydrops cerebri.

Hic morbus in aquae collectione in cerebri cameris consistit.

Non is est rarus in adultis, imprimis in maniacis

cis et melancholicis, longe tamen frequentissime in infantibus occurrit.

Ab hydrocephalo interno essentialiter non differt, sed tantum in eo, quod ossa cranii non distendantur.

Ex iisdem proinde nascitur causis, saltem in infantibus. In adultis sequela morborum nervosorum aliorum esse potest.

Difficilis est agnitu, quoniam nulla contingit extensio externa, et morbus cum febre lenta verminosa multum habet similitudinis. Adest nimirum non tantum in concoctione animalia, sed etiam pruritus nasi et dilatatio pupillae. Quodsi igitur simul etiam vermes revera adsunt, facilis est error in diagnosi morbi in initio eiusdem. Plerumque infantes horrent lucem. Erecti sedere nequeunt, sed anxii inde fiunt, et tentantur tussi. Queruntur praeterea de dolore perpetuo supra oculos, imprimis ab unis temporibus ad alia. Hic dolor alternat nonnumquam cum doloribus colicis. Superaccedunt quoque mox rigiditas colli et convulsiones. Denique resolvuntur membra, supervenit sopor, pulsus fit minor et celerior, et postremo quoque mox mors ipsa sequitur.

Morbus totus finitur saepe intra quatuordecim dies; attamen etiam ad aliquot menses trahi potest. Ab initio pulsus est celer, sed post aliquod tempus fit tardus, et simul magis inordinatus, quam antea. Calor quoque febrilis manet, et symptomata reliqua; ad sex aut octo dies ante mortem pulsus fit rursus celer, et multo celerior quam in initio erat, respiratio e contrario fit brevis et tarda.

De causis et ratione medendi huius morbi nihil certi constituere licet. Quodsi morbus statim ab initio agnoscitur, ratio ad remedia resolventia

et

et diuretica adest. Vesicatoria quoque in auxilium adhibere soleo. Nullum autem exemplum certum hydropis cerebri curati adest. Mercurius subinde in initio morbi iuvisse dicitur.

Spina bifida.

In cerebri hydrope plerumque etiam pars interior cerebri aqua est repleta, quoniam ea e ventriculo quarto facile in medullam spinalem descendere potest; hoc imprimis suspicari licet, quum paralyses extremitatum inferiorum adsunt.

Subinde, praecipue in infantibus, processus vertebrarum spinosi in parte postica sunt diffissi, quibus periostium spinae dorsi premitur, tumoresque producuntur eminentes, atque unde morbus etiam nomen suum nactus est.

Apertio horum tumorum ac emissio aquae semper fuit letalis.

Hydrops articulorum.

Genu imprimis hydropi articulorum est obnoxium. Aqua stagnat in articuli capsula. Morbus cognoscitur e difficultate genu movendi, atque e tumore, qui in extensione pedis oculis offertur, seque patitur comprimi; in flexione genu autem minus est observandum.

Dispositione cachectica praesenti e laesione externa facile nascitur.

Periculum primum facimus cum emplastro resolventi e mercuro et gummi ammoniaco; exhibentur simul resolventia et diuretica interna. Nisi hoc sufficiat, fiunt cum cautione incisiones, aut imponuntur surae vesicatoria. Aqua educta opera est danda, ut membrum per balnea martialia frigida roboretur.

Tu-

Tumores manuum et talorum aquosi sunt fere semper hydropis pectoris symptomata.

De Tumoribus aëreis.

Tumores huius generis producuntur ab exsparsione aëris in cavo contenti. Dignoscuntur atque distinguuntur a tumoribus aqueis in eo, quod illi sine omni colore, elastici et doloris sint expertes.

Emphysema.

Sic dispansio cutis ab aëre inter hanc et telam cellulosam contento nuncupatur. Presso singularem facit strepitum atque ex uno loco in alium se premi patitur.

Emphysema plerumque per introductionem aëris athmosphaerici oritur. Sic nascitur facile post vulnera pectoris penetrantia, ubi aër per pulmones laesos in telam cellulosam irruit proximam. Per causas motum fermentatorium in partibus fluidis excitantes aër fixus quoque in omnibus corporibus praesens evolvi, et talem cutis distensionem producere potest. Huiusmodi casus occurrunt subinde in febribus putridis, in morbis nervosis, ac in gangraena, dantur etiam venena, praecipue serpentes, quorum morsus emphysema cutis producere potest. Ac denique magnus frigoris gradus emphysema parere potest.

Pro hac diversitate quoque ratio medendi instituitur, aëre extrinsecus introducto, momentum in eo situm est, ut hae caussae tollantur, atque aër sub cute contentus per incisiones et scarificationes emittatur.

Aëre autem e partibus fluidis evoluto, difficilius ratio medendi procedit, nisi natura sibi ipsa opituletur. Causae huius fermentationes sunt occultiores, quam ut regulae certae practicae praescribi possent. Agitur secundum indicationes manifestas.

Tympanitis.

Distensio abdominis chronica a flatibus appellatur *tympanites*, quia tumor saepe ita tensus est, ut is a contractu sonum edat.

Per hunc torum sonantem, per defectum fluctuationis, per id, quod aegrotus melius quam hydropicus se habeat, per id, quod abdomen magis ad anteriora, quam ad latera intumuerit, et denique per id, quod aegrotus raro habeat faciem cachecticam, hic morbus ab hydrope discernitur.

A colica flatulenta distinguitur per durationem constantem, atque a mateorismo, quod hic sit febrium acutarum symptoma.

Morbus plerumque obstructione pertinaci, singultu vehementi atque vomitu frequenti est stipatus.

Aër aut in intestinis, aut in cavo abdominis continetur.

In casu posteriori aut nulli abeunt flatus, ne tunc quidem cum abdomen detumescit, aut illi nullum levamen, aut decrementum abdominis adferunt.

Causae sunt tales, per quas evolutio aëris fixi nimia producitur, atque exitus illius prohibebetur.

Suppressiones haemorrhagiarum consuetarum subitae, obstructiones viscerum pertinaces, ulcera in cavo abdominis, imprimis vesiculae felleae, contrac-

tractiones intestinorum praeternaturales, statusque eorumdem paralyticus, sunt plerumque ea, quae hunc morbum producunt.

In curatione primo est inquirendum, utrum aër in intestinis, an in cavo abdominis contineatur.

Quodsi nonnumquam flatus cum levamine abeunt, dolores in intestinis adsunt, atque in dispansione tumores animadvertuntur inaequales, suspicari licet, aërem tantum in intestinis contineri.

In hoc casu nitimur primo, primas vias purgare, aëremque per remedia externa atque interna antispasmodica educere, ubi simul deiectionis alvi quotidianae ratio habetur. Contendimus tum in causas inquirere easque tollere. Obstructionibus viscerum praesentibus sulphur antimonii, aut tartarus emeticus, in dosibus sensim auctis, exhibetur. Relaxatione simul praesenti remedia dicta extractis amaris et roborantibus miscentur. Quodsi coarctationes adsunt callosae, nihil per aërem efficere licet. Quodsi solus spasmus adesse videatur, opium interne atque externe adhibetur, atque epithemata emollientia abdomini applicantur. Quodsi vero status adesse videatur paralyticus, epithemata frigida e glacie abdomini imposita inserviunt.

In omnibus his medendi rationibus simul respiciendum est, num proclivitas in haemorrhagias adsit. Qua animadversa curandum est, ut hae producantur, per quod saepe plurimum efficitur.

Quodsi aër in abdomine continetur, atque ab obstructionibus irresolubilibus, tumoribusque insanabilibus originem habet, plerumque nihil efficitur. Numquam hic paracentesis cum utilitate fuit adhibita.

Saepe contingit, obstructionem tam pertinacem adesse, ut ea per nulla remedia reserari queat, imprimis si simul adest vomitus frequens. Quo in casu mihi clysteres ex aëre fixo, ubi omnia alia remedia frustra adhibita fuere, optimum praestiterunt effectum, quum per hoc non solum alvum solverem, sed etiam fluxiones saepe producerem haemorrhoidales, quibus tum immediate decrementum abdominis producebatur, omniaque cessabant symptomata.

Collectio aëris in cavo thoracis datur, cuius vero signa penitus constitui nequeunt.

De Morbis tabidis.

Quodsi nutritio minime proportionaliter contingit, corpus conficitur macie, viresque labascunt, hic status *tabes* nuncupatur.

Haec tabes nascitur:

1) Aut inde, quod digestio et chylificatio non rite procedat, atque adeo corpus non sufficienter nutriatur, aut

2) E febre quidem remittente, sed tamen continua, per quam vires corporis exhauriuntur.

In priori casu quidem etiam plerumque motus febriles adsunt, quae tamen non pro causa tabis, sed pro symptomate totius morbi sunt habendae.

In casu posteriori febris est causa morbi proxima, et haec febris aut ex iisdem causis, quae priorem speciem tabis post se trahunt, aut ex exulcerationibus internis oritur.

Pro hac diversitate tabes dividitur:

1) In illas, in quibus tabes non est sequela febris, et quae commodissime *tabes* aut *atrophiae* appellantur.

2)

2) In illas, in quibus consumtio per febrem producitur, febris autem ipsa minime ex exulceratione nascitur. Hae febres appellantur *febres hecticae*.

3) In illas, in quibus tabes et febris sequela exulcerationis sunt. Illae *phthises* nuncupantur.

De Atrophiis.

Hi quidem morbi semper fere febri lenta sunt stipati; sed haec febris tum demum oritur, quum iam tabes aliquem gradum est consecuta, et morbus per sublationem febris non tollitur, quoniam tabes non a febre pendet.

Atrophia infantum.

Infantes ab hoc morbo invasi, aut prorsus amittunt appetitum, aut difficulter satiari possunt, imprimis cibis solidis et farinaceis. Venter utplurimum est turgidus et durus. Deiectiones alvi aut sunt rarae et durae, aut tenues et copiosae. Noctu siti urgentur et facile sudant. Praeterea corpus, imprimis extremitates paulatim decrescunt, vigor animi laborat, ac postremo febris mortem post se trahere consuevit.

Humores nonnumquam in glandulis cutis stagnant, et se exprimi patiuntur, ubi tandem species vermis in conspectum prodit, cui, quum illae pro veris vermibus alias habebantur, nomen *comedonum* inditum fuit. Quae vero neque vermes, neque causa sunt tabis, sed plerumque eiusdem sequela.

Causa proxima semper est chylificatio, atque assimilatio nutrimentorum impedita.

Causae remotae sunt:

1) Lac nutricum minus sanum, si hae animi pathematibus, imprimis irae sunt obnoxiae.

Quo in casu aut alia nutrix est quaerenda, aut infans est ablactandus.

2) Alimenta inconvenientia et nimis copiosa, aut ut plebeii homines aiunt, saginatio immodica (*Verfütterung*). Usus panis butyro inliti et solani tuberosi nimium frequens in defectu exercitationis corporis sunt crebro causae atrophiae infantum.

Infantes ab hac diaeta paulatim sunt abducendi, atque in exercitationem collocandi.

3) Obstructiones glandularum abdominis. Hae sequela aut acrimoniae scrophulosae, aut saginations immodicae esse possunt.

Nitimur has obstructiones per liquorem terrae foliatae tartari cum tinctura rhabarbari aquosa, et per aquam benedictam Rulandi tollere, et deinde partes per remedia amara roborare.

4) Immundities atque aër corruptus, quibus se-et excretiones turbantur, obstructionesque in glandulis producuntur.

Aër liber et siccus, atque balnea, quae initio calida et paulatim frigida sunt facienda, saepissime tollunt morbum, ubi sane etiam causae iam memoratae in censum sunt revocandae.

Phthisis nervosa.

Haec tabes a reliquis in eo distinguitur, quod ea e debilitate systematis nervosi singulari oriantur,

ubi

ubi simul omnes functiones sunt debilitatae.

Oritur ea:

1) Post evacuationes nimias, e. g. haemorrhagias, sudores et diarrhoeas.

2) Post pathemata animi permanentia, imprimis sollicitudines et moerorem.

3) Post morbos nervosos diu perdurantes e. gr. post convulsiones.

4) Post abusum potuum spirituosorum.

Summa rationis medendi huc redit, ut corpus rite nutriatur, animo per recreationes et exercitationem corporis alacritas comparetur, et postremo nervi per corticem peruvianum interne adsumtum, atque per balnea martialia roborentur.

Quodsi aegri potibus spirituosis nimium sunt adsueti, non illi his simul et semel adimendi, sed paulatim ad abstinentiam ab iis adsuefaciendi, quem in finem pharmaca in potibus spirituosis sunt exhibenda.

Tabes dorsalis.

Hic morbus est species quaedam phthisis nervosae. Ea tamen ab illa per suam causam et medendi rationem distinguitur.

Symptomata eiusdem singularia sunt, protuberantia processuum spinosorum vertebrarum dorsi peculiaris, et sensus, quasi aegrotis fornicae per dorsum reperent. Adsunt praeterea plerumque dolores in artubus et vires animi paulatim senescunt.

Morbus ex evacuatione seminis nimia nascitur.

In medendi ratione cum alimentis cautio summa est adhibenda, quia illa secretionem seminis augent. Lac, fructus horaei, olera, subtractio, obiectorum irritantium, usus aquarum martialium inter-

ternus et balnea frigida sunt ea omnia, quae hic ars adferre valet.

Marasmus senilis.

Cum aetate vires decrescunt, et partes fiunt durae et rigidae. Hinc omnes laeduntur functiones, nec nutritio sufficienter procedere, neque corpus per excretiones ab impuritatibus sese exonerare potest.

Aër liber, exercitatio corporis, alimenta levia et nutrientia, usus vini veteris modicus atque animi alacritas saepe morti diu praecavere possunt.

De Febribus hecticis.

Febris diuturna lenta, ubi corpus tabescit, et vires exhauriuntur, quae tamen non est sequela exulcerationis, *febris hectica* salutatur.

Febris quidem plerumque est continua, tamen exacerbatur ad vesperam, noctu parit calorem, sitim et sudorem, et somnum reddit aut inquietum, aut saltem non reficientem. Exacerbatio parva praeterlabens post prandium quoque comparet. Lingua raro est impura, sed plerumque rubra. Febris per plures annos manere potest, si constitutio et diaeta bonae sunt, et causae in efficacia sua alternant.

Causa huius febris proxima semper est acrimonia quotidie in sanguinem transiens, quae in dispositione sensibili febrem producit hecticam.

Haec febris secundum causas est distinguenda, quae fons huius acrimoniae sunt, et secundum quas etiam medendi ratio instituitur. Raro enim aut numquam recta via adversus febrem agere licet, etiam-

si ubique; in quavis differentia cauſarum et medendi rationis ad eam pertinentis; praeſertim conſervationis et correctionis virium habenda ſit ratio.

Frequentiſſime occurrunt ſpecies ſequentes:

1) Febris e ſaburra primarum viarum oriri poteſt, quam ibi ſuſpicari licet, ubi nullae aliae cauſae ſe ſe offerunt, atque appetitus aut deeſt, aut a proportione eſt nimius.

Haec colluvies minime eſt per purgationes evacuanda, quia hoc vires nimium debilitaret. Enitendum proinde eſt, ut ea primum reddatur mobilis, et deinde per emetica evacuetur. Tota medendi ratio per terram foliatam tartari, atque aquam benedictam Rulandi, praebendo ea primum in doſi refracta, deinde eandem aquam benedictam exhibendo pro emetico, perfici poteſt. Quamprimum impuritates ſunt eductae, cortex chinae eſt praebendus, ad recidivas praecavendas, ubi eodem modo ut in febribus intermittentibus procedimus.

2) Vermes, imprimis in infantibus, ſaepiſſime ſunt cauſa febris hecticae conſumptoriae.

Hic etiam purgantia, imprimis mercurialia quam diligentiſſime ſunt evitanda. Primum anthelmintica amara, ante meridiem et veſperi potiones ſalinae refrigerantes, et tum in dies emeticum exhibentur. Poſtremo amaris adhuc vitriolum martis addi poteſt, quo non tantum mucus inteſtinorum deſtruitur, ſed etiam inteſtina roborantur.

3) Debilitas inſtrumentorum concoctionis chylificationem impedire, aut illi noxia eſſe poteſt, quod ex abſentia impuritatum aliarum-

rumque causarum atque inde cognoscitur; quod homines quidem appetitu gaudeant, sed statim saturentur, et difficulter concoquant.

Bona et secundum ipsorum propriam experientiam rite constituta diaeta, abstinentia ab omnibus potulentis spirituosis, calidis atque exaestuantibus, cum exercitatione corporis sufficienti, usuque corticis chinae continuato plurimum hic efficere debent.

4) Per evacuationes nimias debilitati universali ac irritabilitati nervorum occasio praeberi potuit, e. gr. per immodicum pharmacorum evacuantium usum in febribus acutis ac intermittentibus, per sudores nimis largos, diarrhoeas, salivationes, ulcera externa, atque in nutricibus per lactationem nimium diuturnam. Hoc in casu facile colliguntur humores impuri; propter defectum adsimilationis ac irritabilitatem magnam, minima atque alias innoxia acrimonia febrem producit.

Remedia nutrientia et roborantia hic irritabilitatem primum imminuere debent, et tum acrimonia aut e corpore per se exoneratur, aut deinde sine noxa educi potest. Nitimur simul evacuationibus, si illae adhuc perdurant, intercedere.

5) In morbis acutis, crisi existente incompleta, subinde acrimonia remanet, febri lentae occasionem datura.

Enitimur primo hoc in casu impedimenta criseos e medio tollere, et tum evacuationes, per quas prius natura materiam educere propendebat, augere. Quibus in casibus in uni-

ver-

versum sulphur antimonii, in dosibus paulatim auctis, optimas vires exserere solet.

6) Acrimonia biliosa per animi pathemata perdurantia, per iram, moerorem, sollicitudinem sustentari, et per eam febris hectica produci potest.

Quo in casu totum momentum in eo vertitur, ut animus in quietem redigatur, atque obiecta huiusmodi pathemata excitantia auferantur. Acrimonia ipsa per emetica lenia est exturbanda.

7) Exanthemata retropulsa haud raro febrem hecticam producunt.

Quodsi hae sunt indolis acutae, vesicatoria, pharmaca diaphoretica ac diuretica inserviunt. Quodsi exanthemata sunt chronica, ut scabies, herpetes, atque alia huiusmodi, contendimus, ut haec iterum restituantur, aut per remedia hunc in finem proficna exstirpentur.

8) Evacuationes consuetae et suppressae pariter inter febrium hecticarum causas pertinent, e. gr. haemorrhagiae et sudores in extremitatibus suppressi.

Quandoquidem in omnibus febribus hecticis conservationis virium habenda sit ratio, non facile in haemorrhagiis suppressis ad missionem sanguinis nos induci patiendum est, sed ad summum partibus ipsis hirudines applicandi, ac opera danda, ut fluxus sanguinis per motum et fomentationes restituantur. Posterius etiam in sudoribus suppressis plerumque est sufficiens.

9) Obstructiones ac indurationes in visceribus pariter per impedimentum se- et excretionum febrem hecticam producunt. Hic

Hic resolventia cum roborantibus sociantur, quoniam alias in nimia virium prostratione facile nascitur hydrops.

10) Acrimoniae etiam singulares et specificae huc pertinent, dantur imprimis febres hecticae ex acrimonia scorbutica et venerea.

Ratio medendi hic pro diversitate harum acrimoniarum instituitur. Ubi miasma venereum pro causa haberi potest, mercurius dulcis in connubio cum cortice chinae et diaeta lactea inservit.

11) Hydropibus superaccedit saepe febris hectica, ut sequela et symptoma eiusdem, quae hydrope sublato saepe cessat.

12) Ac postremo debilitas universalis ac insanabilis febrem hecticam post se trahere potest, ut hic casus saepe in marasmo senili, phthisi nervosa et dorsali obtinet.

De Febribus phthisicis.

Quodsi differentiam certam inter hecticam et phthises facere velimus, febres illae tabidae, quae e resorptione materiae purulentae nascuntur, *phthises* sunt nominandae.

Exulceratio proinde seu purulentia interna, febrem producens tabidam, *phthisis* nuncupatur.

Dantur quidem casus, ubi febris consumtoria in exulcerationibus non e resorptione puris nascitur, sed est vera febris hectica, ut etiam revera exulcerationes internae sine omni febre locum habere queunt. Sed hoc in definitione morbi nihil mutat, nec detrimento est practico.

Generatim quidam medici pus non pro causa febris materiali existimant, num autem febris phthisica

sica per pus resorptum producatur, vel num ea sequela irritationis cum exulcerationibus internis stipatae sit inflammatoria, vel num denique materia febrilis proinde oriatur, ut pulmones obstructi ac aliqua ex parte destructi acrimoniam excernere non possint, qua tollenda functio sua naturalis consistit, cum certitudine determinari non potest, nullo autem essentiali in medendi rationem influxu gaudet. Hic eo redit, ut contra causas suppurationis agatur.

Haec suppuratio itaque aut est sequela inflammationis manifestae; aut oritur etiam priori stadio inflammationis minime animadverso; aut materia non est pus verum, saltem non est sequela ulceris, sed tantum lympha alia ratione corrupta.

Pus ipsum aut manat ex ulcero ordinario aperto, et tum appellatur *exulceratio*; aut illud in sacco contentum est peculiari, et tum vocatur *vomica*; aut exoneratum est in cavum pectoris, et facit *empyema*; aut continetur in cavo abdominis, et tum *ascites purulentus* salutatur.

Ubi inflammatio adest manifesta, suppurationem suspicari licet, si vires sunt nimis debiles, aut nimis actuosae, quam ut inflammatio resolvi posset, si inflammatio est nimia, si acrimonia humorum insignis adest, si morbus non bene est tractatus, si catarrhi acuti nimium diu durant, si pharmaca resolventia non sunt satis efficacia, e. gr. dolor post missionem sanguinis non mitigatur, si stadium resolutionis elapsum est, dolor remittit, functiones vero partis laborantis manent laesae, crisesque ad resolutionem necessariae supprimuntur.

Ubi nulla praecedit inflammatio manifesta, suppuratio est extimescenda, si pars aliqua doloribus frequentibus est exposita, se-et excretiones

eius-

eiusdem nimium sunt copiosae, aut etiam secretio atque evacuatio praeternaturalis aliqua ex parte contingit, et tum pars in functione manet laesa, symptomataque quaedam febrilia parva, praesertim horror, observantur.

Nodi nonnumquam in suppurationem transeunt, nec dolor, nec inflammatio praecedit.

Ubi nullum adest ulcus, humor quidam in corpore relaxato, ubi simul humores sunt acres, per stagnationem diuturnam purulentus fieri, phthisim producere potest, quod pariter e doloribus partis laborantis, ex motibus parvis febrilibus, ad quos tamen nullae aliae causae animadvertuntur, colligere licet.

Exulceratio sola doloribus plerumque est stipata.

Ortum vomicae tum licet suspicari, quum in inflammatione dolor mox in sensum mutatur pressorium, signa suppurationis comparent, neque tamen ulla puris evacuatio contingit. Quamdiu talis vomica est clausa, nulla sequitur phthisis, etiamsi ea febrem producere possit hecticam. Sed hic status non semper durat, sed aut ex parte aperitur, ita ut pus non prorsus evacuari possit, sed pars eius aliqua resorbetur in sanguinem, febremque producit consumtoriam; aut tota aperitur. Hoc in casu pus aut e corpore educitur, aut sese exonerat in cava corporis, atque aut empyema, aut ascitem purulentum producit.

Causae, quae, praeter inflammationem, suppurationem producere queunt, sunt:

1) Laesiones externae, quibus aut vasa partium lacerantur, aut saltem maxime debilitantur, ita ut fluidum in vasis contentum ex iisdem erumpat, et per stagnationem in pus mutetur.

2) Stagnationes materiae arthriticae et calculosae, quae primum plerumque e tuberculis consistunt duris, quae, quamdiu illa sunt dura, *tubercula* vocantur *cruda*, si vero in suppurationem transeunt, appellantur *tubercula cocta*. Haec tamen tubercula ante suppurationem in partibus vicinis quandam inflammationis speciem efficere videntur, quia tum plerumque dolore acriter pungente, sed nulla febri proportionale sunt stipata. Ceterum sedem in tela pulmonum cellulosa habent, atque inde oriunda phthisis sua natura ab illa diversa esse videtur, quae sequela indurationum glandularum in arteriae asperae branchiis est.

3) Exanthemata retropulsa. Inter acuta morbilli, inter chronica scabies facile suppurationibus internis ansam praebere possunt.

4) Ulcera externa, naturae iam consueta, si ea praemature sanentur, causa suppurationum internarum fieri possunt.

5) Stagnationes sanguinis ex haemorrhagiis consuetis et suppressis.

6) Acrimoniae peculiares; huc imprimis acrimoniae rheumaticae, scrophulosae, scorbuticae et venereae pertinent.

7) Variae exulcerationes contagiosae esse videntur, quod in phthisi pulmonali haud rarum est.

8) Datur quoque dispositio quaedam, vi cuius exulcerationes internae sine omni causa manifesta oriuntur.

Omnes hi morbi sunt periculosissimi, atque in medendi ratione eorum huc fere omnia redeunt:

1) Ut causae suppurationis tollantur, quod saepissime est difficillimum.

Ubi minima suspicio inflammationis adest, methodus antiphlogistica in toto suo ambitu locum habet.

Ubi e contrario stagnationes magis sunt indolis spasticae, opium est quam maxime proficuum. Necesse est etiam hoc in casu, diaetam aliquanto magis esse nutrientem, quam in priori.

Tubercula e materia arthritica et calculosa in initio suo agnitu sunt difficillima, et postea, etiamsi ea se manifestaverint, sublatu sunt difficilia. Illa discuti non possunt; et proinde, si illa incipiant resolvi, omnia ab eorum eiectione totali sunt exspectanda, quae vero per antispasmodica atque emollientia est promovenda.

Exanthemata retropulsa aut rursus reproducenda sunt, aut per resolventia et diuretica educenda, aut per specifica tollenda. Saepe hic camphora utilissimam se praestat. Loco ulcerum externorum consolidatorum in eodem loco fonticuli et setacea fiunt.

Haemorrhagias suppressas contendimus, quoad eius fieri potest, rursus reducere, aut earum defectum per missionem sanguinis atque hirudines, pro ratione virium, compensare.

Quodsi praeterea simul obstructiones in visceribus abdominis adsunt, quae pariter congestiones sanguinis versus thoracem producunt, exercitatio corporis in aëre libero, imprimis equitatio, quae vero tantum in hoc solo casu utilis esse potest, nec generatim com-

commendanda, inservit. In multis enim phthisibus proclivitas ad suppurationem per aërem liberum augetur. Ex hac ratione multis navigationes plurimum conducunt, quoniam in mari aër est humidus atque adeo minus liber.

Contra acrimonias singulares specifica versus ea inservientia utuntur. In acrimonia rheumatica vesicatoria continuo usurpata prosunt.

Perspiratio phthisicorum, tanto magis autem conspurcatio cum illorum excretionibus, quam diligentissime sunt evitanda.

Dispositio naturalis vix ac ne vix quidem domari potest.

In omnibus casibus sollicite ea evitantur, quaecunque suppurationem promovere possunt, omnes exaestuationes, seu eae fiant per motum, seu per animi pathemata, seu per usum remediorum internorum. Nitimur proinde omnes se-et excretiones, quantum quidem fieri potest, in cursu suo conservare, iubemus aegrum in aëre puro, tamen minime concentrato versari, quoniam is resolutionem purulentam promovet; cavemus illis ab animi pathematibus, et summa observatur cautio cum usu remediorum balsamicorum, ac corticis chinae, qui posterior numquam prius locum habet, quam ubi nulla amplius extimescenda est suppuratio.

Quodsi praevidetur, proclivitatem ad suppurationem propter dispositionem naturalem esse nimiam, ulcera artificialia eximiae sunt utilitatis. Minime ad pus praesens evacuandum, sed ad statum inflammatorium tollen-

lendum, qui fere ſemper praecedit, nitimur.

2) Ubi iam ſuppuratio vera adeſt, ſollicitos eſſe oportet de pure educendo, quod poſitu et conditione partis adfectae aut per remedia interna, aut per apertionem externam in contiguitate partis ſuppurantis fieri poteſt.

Ulcera externa artificialia tunc imprimis ſunt uſus praeſtantiſſimi, ſi ulcus internum cum tela celluloſa communi ita cohaeret, ut pus per celluloſam adſumi, itaque ita ad ulcus externum deferri queat. Illa etiam eatenus utilia eſſe poſſunt, quatenus per ea pus iam in ſanguinem transgreſſum educitur, etiamſi effectus eorum hoc in caſu non ſit tam ſalutaris, quoniam ea tranſitum puris in ſanguinem augere poſſunt, nec tamen fontem ulceris tollunt. Multum itaque in eo ſitum eſt, ut ſciatur, utrum ulcus ab acrimonia interna alatur, an vero educto pure ſanari queat.

3) Ratio praeterea ſemper eſt habenda virium conſervandarum; omnes evacuationes immodicae ſunt evitandae, et propter febrem quidem nulli cibi calefacientes, verum tamen ad vires conſervandas nutrientes e regno vegetabili ſunt praebendi, ne ulcus ob vires deficientes acre et malignum reddatur.

Cortex quidem peruvianus gaudet hoc in caſu proprietate pus corrigendi. Ubi autem proclivitas univerſalis ad ſuppurationem adeſt, non eum adhibere licet, quoniam alias quidem ſuppuratio iam praeſens corrigi, ſed ſimul etiam novae occaſio praeberi poteſt.

Ge-

Generatim ibi tantum cortex chinae locum habet; ubi plus adest laxitatis, quam inflammationis, pus liberum habet exitum, nec resorbetur. Nulla norma medendi rationis est magis letalis, quam febrim e pure resorpto natam per corticem chinae supprimere velle.

4) Ubi nullum adest ulcus verum, sed lympha tantum in visceribus relaxatis acris ac purulenta redditur, cortex peruvianus, atque aër fixus, ita adhibitus, ut is e sale lixivioso, atque acido vitrioli ventriculo demum evolvatur, usum habet omnino praeclarum.

Phthisis pulmonalis.

Phthisis pulmonalis e doloribus in thorace vagantibus cognoscitur, qui praesertim sub osse sterni, sed tamen quoque in aliis locis originem suam habere videntur, e tussi, quae initio levis et brevis, attamen permanens est, atque per inspirationem facile excitatur. Praeterea vox aliquantum est rauca plerumque profunda aut clangosa. Respiratio fit difficilis. Horrores quoque frequentiores cum vertigine atque anxietatibus comparent. Exscreatio sensim fit purulenta, atque in ore saporem salsodulcem excitat. Lingua aut est ruberrima aut fusca. Pulsus fit febrilis, ac denique sequitur febris vera tabida.

Nonnumquam dispositio naturalis et connata ad suppurationem in pulmonibus adest. Haec e facie oblonga, collo longo, humeris altis et pectore plano cognoscitur. Dentes plerumque colore puro lacteo gaudent. Cutis est tenera, atque in malis conspiciuntur maculae vividissime rubrae. Aegri

sunt animi maxime sensibilis atque ad iram proclives. Illi saepe etiam collo obstipo sunt obnoxii, atque animadvertitur in illis pronitas ad haemorrhagias, imprimis ad haemoptysin atque haemorrhoides. Hic status quidem diu durare, sed etiam insensibiliter in phthisin pulmonum transire potest. In hac dispositione morbus intra annum decimum quintum et trigesimum quintum se prodit, et quidem eo maturius, quo citius subiecta crescunt. Tubercula in pulmonibus quidem pariter e dispositione naturali nasci possunt, sed etiam non raro e materia arthritica ac exanthematibus retropulsis, ubi etiam diu ante tabem tussis brevis, lenis adest, quae plerumque negligitur.

Phthisis, quae post inflammationes pectoris veras oritur, in initio suo clarius sese manifestat. Nisi inflammatio pulmonis ad summum intra quatuordecim dies resolvatur, dolor quidem remittit, sed respiratio aliquantum difficilis et tussis parva, sicca remanent, atque aegrotus quodam latere incumbere non potest, nullum fere est dubium, quin vomica fuerit orta, quae quidem per aliquod tempus clausa manere potest, ita ut omnes motus febriles cessent, aegrotusque augescere videatur, sed minimis occasionibus praebitis, aut penitus rumpitur, aut ex parte aperitur, pus in sangu nem transmittit, et per hoc febri tabidae dat ansam.

Acrimoniae rheumaticae, venereae et scrophulosae haud raro occasionem suppeditant phthisibus, quae pariter sensim sensimque nascuntur atque hinc saepe neglectae radices agunt.

Huius plerumque generis est illa phthisis, quae e suppuratione tracheae et bronchiorum oritur, atque inde *phthisis trachealis* salutatur. Distinguitur ab aliis speciebus per respirationem insigniter anxiam,

xiam, et per raucedinem vocis pertinacem et constantem.

Et denique catarrhi neglecti, atque inveterati saepissime sunt causa cuiusdam speciei phthiseos, ubi quidem nullum adest ulcus verum, attamen pulmones ita sunt relaxati, ut illi statio humorum corruptorum et purulentorum evadant, qui partim iterum in sanguinem resorbentur, et tabem pariunt.

Haec species tabis *phthisis pituitosa* appellari solet, atque ab aliis speciebus in eo distinguitur; quod habitus phthisicus desit, plus adsit relaxationis quam irritabilitatis, initium eius fuerit catarrhale, dolor non facile lancinans, sed magis pressorius, excreatioque maiorem habeat pelluciditatem atque visciditatem, quam pus verum.

Natura exscreationis saepe difficile est cognoscenda. Plerumque pus facilius cum aqua commiscit, atque ab illa celeriter se discernit, quam mucus. Diagnosis autem certa e proxime prolatis circumstantiis est determinanda.

In hac specie phthiseos saepe quoque sunt alii fluxus pituitosi critici, e. gr. fluor albus, haemorrhoides mucosae, fluxus narium. Atque haud raro ea per rheumatismum tollitur chronicum.

Etiamsi in omnibus his suppurationibus non semper stadium inflammationis praegressum observari possit, molimina suppurationis tamen per tensiones in thorace spasticas sese produnt, quae tum e circumstantiarum nexu pro eo agnosci atque accipi debent, quod illa sunt.

Ubi vomica nata est, quae non statim rumpit, quaeque se a pure penitus per tracheam exonerat, status plerumque est conclamatus. Quodsi ea manet clausa, pus in ea contentum eo fit acrius, et

deinde, si in sanguinem transire possit, eo vehementiorem febrem producit. Si vero mox post ortum suum rumpitur, per tracheam omnis exoneratur, nulla sequitur febris, tussis remittit, atque appetitus et somnus boni sunt, sanationem expectare licet. Si vero symptomata post rupturam magis augescunt, quam decrescunt, signum est, quod aut continuo novum pus producatur, aut pus atque ulcus praesens acre et malignum fiat.

Quodsi vomica in procinctu est rumpendi, oriuntur plerumque vertigines, anxietates, lipothymiae, tremor in artubus et sensus suffocationis. Quodsi ea ita rumpitur, ut pus in cavum thoracis effundatur, atque empyema producat, respiratio quidem ad breve tempus fit facilis, sed mox adhuc difficilior fit quam antea erat, aegri sentiunt gravitatem in diaphragmate, tergo commode incumbere, aut se pronos flectere non possunt, atque si nulla adhuc adfuisset febris lenta, ea iam oritur, aut vehementior fit.

Quodsi febris iam tam diu duravit, ut aegroti in lecto manere cogantur, atque exscreatione existente libera, tamen excretiones colliquativae comparent, manus intumescunt, et conatus ad deiectiones alvi frequentes sentiuntur, mors non longe abest, quae tum aut e virium exhaustione, aut e suffocatione sequitur.

Sphaera activitatis artis in illam imprimis extenditur periodum, ubi natura suppurationem moliri incipit. Curandum tunc est primo, ut omnes causae, quae stagnationibus atque inflammationibus in thorace ansam praebere possunt, tollantur, et secundo, ut inflammationi iamiam incipienti, per

re-

regimen antiphlogisticum accuratissimum, in ratione tamen virium instituendum, occurratur.

Methodo antiphlogistica non obstante, diaeta tamen nimium tenuis esse non potest, quia ipsae stagnationes inflammatoriae semper fere e spasmis, atque adeo e quadam debilitatis specie oriuntur.

Ubi iam suppuratio adest, natura et diaeta conveniens plurimum efficere debent. Ratio primaria habetur puris educendi. Omnia ea e medio tolluntur, quaecunque egestionem puris supprimere possunt, atque inflammationibus novis interceditur. Sal ammoniacum in decocto quodam demulcenti virtutem hic exserit tam resolventem atque expectorantem, quam etiam temperantem febris. Sed saepe hoc etiam est nimium irritans, atque haud raro ab omni usu pharmacorum efficacium abstinendum est.

Diaeta hic etiam non quidem calefaciens, neque tamen debilitans sed nutriens esse debet, ne vires per motus febriles nimium profligentur.

Ad ruptionem vomicae multi medicorum conati sunt praescriptiones dare, quae autem longe sunt incertissimae. Saccum vomicae pleura et membrana pulmonis propria constituente, saepe fonticuli et setacea super loco adfecto proficua esse possunt. Paracentesis eo minus hic est secura, quo signa sedis vomicae sunt incertiora. Ubi empyema adest, nonnumquam evacuatio puris per paracentesin perfici potest, sed haud raro etiam per hoc mors acceleratur.

In phthisi pituitosa ars plurimum valet. Aër fixus et cortex chinae mirabiles hic saepe exserunt vires (V. *Aër fixus* et *cortex peruvianus*). Potius hic etiam balsamica locum habent. Sic e. gr. myr-

rha

rha in connubio cum sale lixivioso et tantillo acidi tartari essentialis exhiberi potest.

Omnium autem minime in phthisi tracheali arti quidquam efficere licet, imprimis si iam morbus diu duraverit. Vapores emollientes, vesicatoria, et remedia diaphoretica in morbi initio ibi usum praebere possunt, ubi ea est sequela catarrhi aut rheumatismi. In morbi progressu cortex peruvianus cum mercurialibus permixtus, imprimis cum solutione plenckiana, atque ulcera artificialia externa sunt pharmaca securissima atque efficacissima, ad morbum etiamsi non impediendum, tamen trahendum et mitigandum. Saepe nihil amplius, quam demulcentia exhibere licet.

Phthisis hepatica.

Ulcus hepatis sese prodit, per sensum in hypochondrio dextro pressorium, per colorem cutis flavum, et per turbas in appetitu, in concoctione atque in sedibus. Causae etiam praegressae lucem in constituendo morbo foenerantur. Exscreatio puris e pulmonibus deesse, sed etiam adesse potest, uti pus etiam per resorptionem aliasve vias educi queat. Pus imprimis ad suras se deiicere, ibique ulcera formare solet, quae vero raro statum allevant, ac etiam per se facile redduntur maligna. Respiratio super haec est difficilis, et tussis, suffocatio propensioque ad vomendum adsunt.

Vomica inter peritonaeum, et membranam hepatis exteriorem formari, tumorem gignere, et tum per apertionem artificialem evacuari potest. Sed quoque in cavum abdominis aperiri, ascitem purulentum, et per hunc mortem producere potest.

Phthi-

Phthisis lienalis.

Hic saepe intumescentia hypochondrii sinistri, et pulsatio observantur. Cubitus aegro ad latus dextrum fit molestus. Utplurimum primum intumescit pes sinister. Aegroti plerumque sunt tristes et morosi. Morbus rarius occurrit, quam reliqui, atque in medendi ratione summa rei in eo verti videtur, num ulcus versus exteriora aperiri possit.

Phthisis renalis.

Exulceratio renum praeter causas solitas quoque e calculo oriri potest. Aegri sentiunt gravitatem in regione lumbari, et torporem in femore lateris adfecti. Pus observatur in urina.

Evacuatio puris per remedia lenia diuretica, quorsum imprimis aër fixus pertinet, ac per epithemata emollientia maxime promoveri, morbusque saepe per hoc iam sanari potest, nisi adsit calculus, qui novas iterum semper producit inflammationes.

Phthisis uterina.

Praeter causas ordinarias ea quoque e coitu nimium frequenti oritur. Exulceratio facile redditur maligna ac carcinomatosa, auxiliumque utplurimum est iusto serius, quum illud ab aegris quaeritur. Hic per iniectiones purificantes et demulcentes e radicibus recentibus consolidae maioris, cicutae et scordii opitulamur.

Phthisi existente indolis magis mucosae, atque e fluore albo nimium frequenti et diuturno orta, adhibenda sunt roborantia externa atque interna. Forsitan quoque vapores ex aëre fixo, immediate

ad

ad partem adfectam admissi eximium praestare possunt usum.

Phthisis mesenterica.

Haec plerumque ex acrimonia scrophulosa nascitur, atque in perpetuum fortasse est insanabilis, quoniam pus facile in cavum abdominis exoneratur.

Phthisis intestinalis.

Exulceratio intestinorum aut est sequela venenorum admodum corrosivorum, aut dysenteriae. Nihil pariter amplius effici potest, quam per demulcentia exitus puris promoveri, novisque inflammationibus praecaveri.

FINIS VOL. I.